

STUDIJSKA KNIŽNICA

Gorica

DOM

1114

Č

PO
DOMAČIM KROVOM

POD DOMAČIM KROVOM

SESTAVIL

CIRIL DREKONJA

GORICA 1930.

IZDALA IN ZALOŽILA KNJIŽEVNA ZADRUGA „GORIŠKA MATIC“.

POD DOMAČIM
KROVOM

SESTAVI

CIRIL DREKONJA

Vse pravice pridržane.

1114

37.018.1(035)

DREKONJA Ciril

Pod domačim krovom

70014492 / So DOM Č

TISKALA TISKARNA "EDINOST" V TRSTU

D(X) 14.492/1956

OTROK IN VZGOJA.

Otrok je seme bodočnosti.

V nas vseh živi jasna zavest, da je naše tuzemsko življenje omejeno na kratko dobo. Komaj se naučimo živeti, že nas pokliče smrt v grob, od koder se ne vrnemo več. Vendar naše zemsko življenje s smrtjo ni povsem zabrisano; v krvi in spominu otrok živimo preko groba. Z rojstvom prinese otrok na svet lastnosti staršev in rodu; v vezi družinskega življenja pa se lastnosti še jačijo in utrjujejo; a tudi v telesnih potezah otrokovih zasledimo sami sebe. Zavest, da je v otroku del našega bistva, nas jači in nam slajša življenje, da ga kljub težam lahko prenašamo; daje pa nam tudi pobude za delo, ker vemo, za koga se trudimo.

Slehernemu izmed nas je urojeno hrepenenje po zarodu, da se naša kri ohrani, da lastnosti rodu po naši smrti ne zamrejo. Pri starših se javlja to hrepenenje v vroči ljubezni do otrok. Čemu tolika ljubezen roditeljev do nebogljenega bitja? Roditeljski poklic je združen z žrtvami in odpovedjo. Katera sila bi nas vezala na otroke, če bi ne imeli ljubezni?

Ljubezen do dece nam je dana že od narave. Roditeljska ljubezen je zmožna največje odpovedi, zato pa je materinski poklic tudi najbolj spoštovan.

Po roditeljski ljubezni je otroku omogočen in zagotovljen obstoj in razvoj od rojstva vse do tlej, da nastopi sam življenjsko pot. Roditeljska skrb navadno ne neha z dobo, ko so otroci dorasli in si sami služijo kruh, temveč traja, dokler starši ne umrjejo. Da, celo po smrti uživajo otroci sadove njihovega truda.

Skrb staršev za obstoj in razvoj otrok se izraža v vzgoji. Ko skrbimo za telesno rast in zdravje naše dece, ko jo odvrčamo od slabega in napeljujemo k dobremu, ko jo učimo v vednosti in znanosti, ko ji vcepljamo blaga čuvstva in zatiramo zle nagone, ko jo navajamo k delu, pravimo, da jo vzgajamo. —

Glej pšenično rast na polju; kako visoko v vrh bilke je rastlina posadila klas, v katerem zori ob gorkoti solnčnih žarkov seme, ki ponese življenje v novo leto, ko bo staro steblo že davno odmrlo!

Glej ptico v gozdu, kako leta neutrudno od veje do veje in išče hrane za svoj zarod! Človek bi mislil, da je nase popolnoma pozabila.

Tudi človeku je vcepljena skrb za naslednike že v krvi, ali človeška vzgoja je višja od živalske, ker se vrši s pomočjo razuma in volje. Človek je razumsko bitje, zato ne izvira njegova vzgoja samo iz prirojenega nagnenja, temveč jo vodi in urejuje razum.

Ker človeška vzgoja ni podvržena stalnim zakonom kakor nažonska, je tedaj možno, da je boljša ali slabša, da je popolnejša ali manj popolna, da traja daljši ali krajši čas.

Vzgoja je tako stara kakor človeški rod. V teku dolge dobe pa ni ostala vedno enaka in je drugačna celo v istem času pri posameznih plemenih in pri različnih stanovih; da, celo vsak poedinec vzgaja svoje otroke na poseben način.

Človek je razumsko, a ne nezmotljivo bitje in kakor v drugih stvareh, tako postopa lahko tudi pri vzgoji nepravilno in hodi po krivi poti. Tako govorimo potem o pravi in napačni vzgoji; o roditeljih, ki so slabši ali boljši vzgojitelji. Ker so pri človeški

vzgoji mogoče izpremembe, da dosežemo z istim trdom in brez večjih žrtev boljše vzgojne uspehe, je o tem vprašanju razmišljalo že mnogo mož, pa tudi ljudska modrost in izkušnja je odkrila prav kar se vzgoje tiče zlate resnice, ki so izražene v pregovorih in rekih.

Pravijo sicer nekateri, da vzgoja sploh ni možna, ker so otroku že prirojena nagnenja k dobremu, oziroma k slabemu in da je boj proti slabim lastnostim nemogoč, dobre lastnosti pa da ostanejo in se razvijajo same od sebe. Ako bi hoteli slediti temu mnenju, bi morali vreči puško v koruzo in se odpo vedati slehernemu vzgojnemu vplivu na otroka. Res je sicer, da je prirojenost velikega pomena za človekovo življenje in da jo mora pameten vzgojitelj upoštevati; res pa je tudi, da je mogoče zle kali v človeku in posebno še v mladem otroku zatreti ali jih vsaj omiliti, dobre pa dvigati in jih voditi v pravo smer. Ako bi veljalo gornje mnenje, bi ne bilo spokornikov ne ljudi, ki so se poboljšali. Koliko je otrok, ki kažejo v mladosti nagnenje do kraje, a se poboljšajo po pametni vzgoji, ko dorastejo!

Da je vzgoja možna, nam potrjujejo vsakdanji zgledi, in ljudski izreki nam dokazujejo, da je bilo človeštvo vedno prepričano o njeni potrebi.

Otrok raste in se razvija v območju družinskega življenja. Roditelje ožarja vroča ljubezen do lastne dece, a poleg tega starši svoje otroke tudi najbolje poznajo, ker so z njimi v stalnem stiku in ker so kri njihove krvi; otroke pa veže na starše skupno življenje in pa sinovska ljubezen. Družinska ali domača vzgoja zamore biti tedaj najuspešnejša in gotovo tudi je, samo da so starši za vzgojni poklic primerno usposobljeni. Na žalost danes še ne moremo reči, da stopajo mladeniči in dekleta za roditeljski in vzgojni poklic zadostno pripravljene v zakonski stan; tudi starši se vse premalo brigajo za vzgojna vprašanja. Res je sicer, da človeku že zdrav razum pove, kako naj nastopa v posameznih slučajih, ko je treba vzgajati otroke, a gotovo je tudi, da bi se z večjo

izobrazbo, za roditeljski poklic zboljšala tudi vzgoja. Obrtnik se je moral izučiti za svoj poklic, uradnik mora biti izšolan, le za izvrševanje najvažnejše človeške dolžnosti naj bi ne bila potrebna nikaka priprava! Nujno je tedaj, da se starši čimbolj zanimajo za vprašanje, kako naj vzgajajo svoje otroke.

Dobra vzgoja nam zagotavlja, da bo naš bodoči rod krepak in kreposten, da bo ostal zvest spominu prednikov, da bo zvesto čuval dediščino očetov. Starši, ki so v polni meri izvršili svojo vzgojiteljsko dolžnost, ležejo lahko z mirno vestjo k večnemu počitku; njihov spomin bo ostal svetel v potomcih, in tudi če bi ne bili z vzgojo dosegli zaželjenih uspehov, bodo opravičeni pred Bogom in ljudmi.

KAKO VZGAJAMO.

Pri obdelovanju polja uporabljamo mnogovrstno orodje, za vzgojo otrok imamo le malo sredstev. Pri vzgoji nima človek na razpolago skrivnostnih priprav nití čarobnih pijač in lekov. Najuspešnejši med vsemi vzgojnimi sredstvi sta zgled in beseda, če ti dve ne pomagata, sledi kazen.

Zgled.

Ljudska prislovica pravi: besede mičejo, a zgledi vlečejo. Brezdvomno je zgled najboljše vzgojno sredstvo. Kristus je z zgledom dopričal svoj nauk; priporočal je uboštvo in je živel ubožno, pridigal je o popolnosti in je bil popoln. Poštenega in značajnega človeka spoštujemo vsi in skušamo slediti njegovemu zgledu. Še bolj kakor odrasli ljudje posnemajo zglede otroci. Tudi beseda vpliva na otroka, a njena moč nikdar ne doseže zgleda. Beseda sama včasih celo nič ne zaleže, ako je ne podpremo z zgledom. Kako naj oče priporoča delavnost otrokom, če je sam len? In mati, kako naj zabranjuje hčeram opravljivost, če je sama klepetulja? Oče, ki je vdan pijači, mora pač molčati, če pričenjajo piti tudi sinovi.

Od dobrega zgleda, ki ga je otrok deležen po starših, je v dobršni meri odvisna njegova vzgoja;

saj pravi že pregovor: kakršen oče, tak sin. Družinsko življenje, posebno pa življenje očeta in matere, bi moralo biti tako, da bi otroci po njem jemali zgled od prve mladosti do zrele dobe, ko se njihovi značaji že utrde. Ker pa ne moremo zahtevati popolnosti od nikogar, naj bi starši pazili, da bi skrivali pred otroki vsa ona dejanja, vse one prilike, ki bi jim dale slab zgled. Koliko krat se prepirata ter zmerjata mož in žena vpričo otrok; koliko krat preklinja oče vpričo dece! Ako že morata dati žena in mož duška trmoglavosti in nepopustljivosti, naj bi se vsaj ne prepirala v navzočnosti otrok!

Beseda.

Kaj je mehkejšega in nežnejšega na svetu od materine besede in materinega pogleda? Ko je mati že davno umrla, nam zveni iz daljave spominov njen mili, ljubezni polni glas. Beseda ima veliko moč, saj izražamo z govorom misli in čuvstva. Lepa beseda nas gane kakor lepa pesem. Spričo te velike moči nam služi govor tudi kot uspešno vzgojno sredstvo bodisi, da otroke opominjamo in svarimo, bodisi da jim kaj ukazujemo ali prepovedujemo, ali pa da jih pohvalimo. S pomočjo govora učimo otroke moliti, pripovedujemo jim zgodbe in jih seznanjamo z vednostmi in znanostmi, jih opominjamo in svarimo, jim ukazujemo in prepovedujemo. Beseda je kakor ogenj, ki dobro služi, a lahko slabo gospodari. Neprava beseda na nepravem mestu tudi pri vzgoji več škodi nego koristi. Koliko krat se starši zadirajo na otroke brez tehtnega vzroka; zmerjajo jih in se znašajo nad njimi s psovki in kletvino. Tako ravnanje pač ne kaže dobrega vzgojitelja in posledice so gotovo rajši kvarne kakor koristne. Zavedati se pač moramo, da velja rek — lepa beseda najde lepo mesto — tudi za vzgojo otrok.

Oče in mati ukazujta, ali vedita kdaj in kako, kajti veliko krat je uspešnejše mehko naročilo kakor trd ukaz. Dobrohoten opomin ima včasih večji učinek kakor ostra graja. Ne štedimo otroku lepe besede,

a pregostobesedni ne bodimo. Klepetavost zastre in zabiše pomen tega, kar smo hoteli povedati, zato naj nam bo tudi pri vzgoji v vodilo resnica, da se z malo besedami največ pove. Vselej zaleže več kratek pa jedrnat dokaz, da otrok ni prav delal, kakor pa dolgovezno besedičenje. —

Kadar oče ali mati naložita otrokom ukaz, bodisi da kaj zapovesta ali prepovesta, morata tudi vztrajati, da se njuna volja izpolni. Vzgojo namreč najbolj kvari popustljivost nasproti gojencem. Ako ne zahtevamo, da se naši ukazi vedno in točno izvršujejo, privadimo otroke sami k neposlušnosti. Potem pa se jezimo, češ, kakšen je ta otrok, nič ne uboga, nič ne sliši. In ko smo tako zavozili otrokovo vzgojo že daleč navzdol, tedaj se zavemo, da to ni bilo prav. Pogrešek skušamo popraviti, a težko, ker navzdol je lažje voziti kakor navzgor. Pri odpravi privzgojenih napak trpe sicer po lastni krivdi starši, otrok pa po nedolžnem; saj ni sam kriv, da se je razvadil. Nikdar ni tedaj na mestu, da zavedemo otrokovo vzgojo na nepravo pot in jo potem popravljamo. Kdor plevel seje, plevel žanje; dober vzgojitelj pa bo sejal žlahtno seme in če se pokaže na njivi zanikrna zel, jo bo skušal zatreti še prej kot se je razrasla.

Kadar otroku kaj prepovemo, mu prepoved tudi utemeljimo, da bo vedel, zakaj nekaterih stvari ne sme narediti.

Kazen.

Kaznuj, a vedi kdaj in kako! Kazen uporabljamo kot vzgojevalno sredstvo le v skrajni sili, ko ne pomaga več ne opomin ne svarilo niti prepoved niti grožnja. Nekateri starši ne poznajo drugega sredstva ko šibo; za najmanjši pregrešek že tepejo otroke. Dotični roditelji se pač motijo, če mislijo, da bodo s takim postopanjem dosegli pri vzgoji trajnih uspehov. Res je, da šiba novo mašo poje, ali nove maše ne praznujemo vsak dan. Ravno v besedi «nova maša» skriva pregovor zlato resnico, da naj kaznujemo poredkoma, če hočemo, da bo kazen učinkovita.

Kakor otroci ogleše, če vedno godrnjamo vanje, tako zgubi tudi kazen vsak pomen, če je prepoğosta.

Preden se zatečemo h kaznovanju, poskušajmo vse mogoče, da bi otroka odvrnili od napačnih dejanj. Vplivajmo nanj z opominom, svarilom in z grožnjo, da opusti zle navade in da se poboljša. Ako pa ne pomaga niti beseda niti strog pogled in se nerodnosti ter pregreški kljub temu ponavljajo, tedaj otroka kaznujmo!

Ni mogoče določiti, katera vrsta kazni je najboljša. Eno zdravilo ne pomaga vsem boleznim in samo z enim orodjem ni mogoče izvršiti vseh del. Za vse slučaje kaznovanja velja samo eno pravilo: kazen bodi primerna in odgovarjaj pregrešku. Kaj to pomeni? —

Francoski vzgojeslovec Rousseau (Rusò) je zahteval, naj se otrok kaznuje tako, da bo spoznal in občutil kvarne posledice zagrešenega dejanja. Po njegovem nauku bi morali otroka, ki je ubil šipo, postaviti k dotični odprtini, da bi tako čutil neprijetnost mraza, ki prihaja v sobo. Kaj pa, če bi se otrok na prepihu prehladil? Kazen bi tedaj lahko imela zle posledice za njegovo zdravje. — In če bi otrok ukradel kos kruha revnemu tovarišu, kako naj bi ga kaznovali? Revez mora stradati, ker mu je bil kruh ukraden, zato bi morali postiti tudi otroka, ki je kradel, da bi spoznal posledico zagrešenega dejanja. Pritrgavanje pri hrani nikakor ni vzgojno. Primerneje je tedaj, da otroka posvarimo, ko je ubil prvo šipo in ga poučimo, da je z dejanjem storil škodo; če je kaj ukradel, mu predočimo, kam vedejo taka dejanja s primernim zgledom iz življenja. Saj je vsem znana zgodba o sinu, ki je ukradel v mladosti šivanko in je pozneje končal na vislicah. Pravilno je tudi, da prisilimo otroka k povrnitvi ukradenih predmetov.

Enkratni pregrešek, zlasti pri mladih otrocih, ki radi nerazsodnosti še ne znajo ločiti med tem, kaj je prav in kaj ni prav, še ne zasluži težke kazni, zato se omejimo v takih slučajih za enkrat samo še na

besedo. Ako pa se pregreški ponavljajo, tedaj je pač treba seči po trših sredstvih.

V novejšem času so se oglasili možje, ki so popolnoma obsodili težko telesno kazen, zlasti pretepanje, češ, da ponižuje človeka. Rojenemu vzgojitelju skoraj ni treba deliti kazni; a taki, rekli bi umetniki, so le redki. Gotovo je, da bo kaznovanje še ostalo v rabi vsaj v družinah, čeprav se je započel proti njemu hud boj.

Telesna kazen je zelo kočljiva stvar in je uspešna samo v otrokovi mladosti, pozneje pa ne učinkuje več vzgojno, temveč rodi le odpor. Tudi prepogosto kaznovanje ni priporočljivo; otrok se kazni privedi in ne da več veliko nanjo.

Pisec pričujoče knjige je poznal dva dečka, ki sta imela zelo stroge starše. Slehernemu pregrešku je sledila ostra kazen, pogostokrat sta bila tepena. Neka zimskega dne sta se zamudila predolgo časa pri drsanju, tako da sta se vračala šele proti večeru domov. Ko sta se približala domu, se eden izmed njiju ni upal stopiti v hišo, rekoč, da se boji palice; drugi pa ga je skušal ojunačiti z besedami: «Kaj se boš obotavljal, kazen ti prej ali slej ne uteče in čim prej ti jih naložijo, tem prej boš prost.»

Gornji primer nam osvetljuje dvoje stvari, namreč, da vpliva kazen na nekatere otroke močneje kakor na druge, drugič pa, da postane otrok do kazni ravnodušen, ako jo je prepogostokrat deležen. Prvi deček se je bal šibe, čeprav jo je že dobro poznal, drugi pa je hitel domov, da bo kaznovanje hitro pri kraju. — Zgodbica pa nam odkriva tudi resnico, da ni vsaka kazen za vsakega otroka. Nekateri se zjočejo, da skoro omedle, če jim šibo samo pokažemo, drugi zopet so napram telesni kazni docela neobčutljivi. Kot vzgojitelji morajo starši presojeti, katera kazen je otrokovemu značaju primerna.

Po večini kaznujejo starši otroke radi pregreška; kar pa nikakor ni prav. Rekli smo, da je kazen vzgojno in ne maščevalno sredstvo. Ako tedaj kaznujemo z namenom, da bi se nad otrokom

maščevali za storjeno zlo, ali da bi ga s kaznijo hoteli ostrašiti, ne postopamo pravilno. Na ta način izgubi kazen svoj pravi pomen. Vzgojitelj naj ne kaznuje zato, ker je otrok grešil, ampak zato, da ne bo več grešil. Tudi otrok ima svojo mero razsodnosti in se največkrat napačnega dejanja zaveda. Tem laže je torej obrniti namen kazni v pravo smer. Pri kaznovanju otrok ni le dolžnik, temveč tudi sodnik; zato tudi čuti, ali mu je bila kazen naložena zato, da se poboljša, ali zato, da se radi pregreška maščujemo nad njim.

V nekaterih slučajih kaznuje otroka dovolj že napačno dejanje samo. Vzemimo primer, da je otrok plezal po drevesih. Po nesreči je padel na tla in se občutno udaril. Nečloveško bi bilo, da bi ga oče potem še pretepel, čeprav ga je morda prej svaril, naj ne pleza. V tem slučaju ga bo nesreča sama izmordila in se bo po njej poboljšal.

Jožko je tepel Tončka; otrokov jok je priklical očeta; ko je ta izvedel, kaj je storil sin, je vzel palico in namazal poredneža. — Oče torej ni odobral Jožkovega dejanja in vendar je storil prav isto. V čem je razlika? Tudi Jožek je imel morda vzrok, da je natepel bratca, saj mu je lahko podrl hišico iz kamenja. Ali Jožko je bil Tončku le brat in ne oče. Kaznuje lahko torej samo oni, ki uživa pri otroku največje spoštovanje in to so v prvi vrsti starši. Napačno in nevzgojno je, če dopustimo, da kaznujejo otroke vsi vprek: bratje, sestre, služinčad. — Še to: oče bi bil najbolje naredil, da bi bil kaznoval oba otroka; saj ni bil prvi boljši od drugega.

«Jeza ne dela pravice», nas uči sv. pismo. Globoka resnica tega izreka velja tudi za vzgojo in posebno še za kaznovanje. Nekateri očetje vzkipijo pri najmanjši stvari in dele klofute v «sveti jezi». Ne kaznujmo z jezo; posebno se je varujmo takrat, ko otroka telesno kaznujemo. Zgodi se lahko, da je otrok tako prehudo kaznovan in nevarnost je celò, da ga poškodujemo.

Otrok mora jesti, mora spati in se mora gibati; zato je napačno, če ga kaznujemo tako, da mu kratimo jed, spanje ali prostost.

Ivan Cankar je napisal pod naslovom «Skodelica kave» za vzgojitelja globoko pomembno zgodbico iz lastnega življenja. — Prišel je domov na počitnice k svoji revni materi. Nekega dne si je zaželel kave in je poprosil mater, naj mu jo skuha. Mati je ni imela, zato je šla k sosedom, da bi jo dobila in tako ustregla sinu. Sin je šel med tem na skedenj, kjer je imel mizo, da je pisal. Čakal je delj časa in ker kave le še ni bilo, je postal nevoljen. Čez nekoliko časa se je na lestvi prikazala mati s skodelico kave v roki. Žarel ji je obraz v zadovoljnosti, da je izpolnila sinovo željo; iz njenih oči je sijala ljubezen. Sin pa je dvignil obraz iznad mize in je rekel osorno: «Ne maram sedaj». V tistem hipu pa se je razžalostil materin obraz in plamen v očeh ji je ugasnil. Tedaj se je zavedel sin svojega greha; stopil k njej, vzel je skodelico v roko. Z ljubeznjivo in udano sinovsko besedo je hotel popraviti krivico, a zaman, materine oči so bile mrtve, ker je bila užaljena ljubezen.

Samo materin pogled je tedaj zadostoval, da se je sin zavedel storjene krivice in jo skušal popraviti. Morda bi njene besede, njena očitanja ne bila ganila sinovega srca; oko pa je imelo moč, da mu je zbudilo vest.

Priložnost.

Pregovor, da priložnost naredi tatu, velja pač za vse življenjske prilike. Koliko manj bi bilo na svetu pijancev, ako bi nekateri ljudje ne imeli toliko priložnosti za pitje! Posebno je priložnost nevarna za otroke, ki so še mladi in neutrjenega značaja.

Stara zgodba nam pripoveduje o gospodu, ki se je hotel prepričati o poštenosti svojega sluga. V ta namen je slugi nastavljal denar na mizo, na okno, spuščal ga je na tla, da bi ga služabnik vsaj tam pobral in ga spravil v žep. Zaman! Sluga se denarja na mizi nikdar ni dotaknil, onega pa, ki je ležal na tleh

je pobral in ga dal gospodarju. Služabnik je bil pošten in ga gospodarjevo nastavljanje ni premamilo.

Kaj pa, če bi otroku nastavljali recimo med? ali bi se mogel vzdržati, da bi ga ne pokusil? Gotovo ne! In zato tega ne smemo storiti. Bodi opozorjeno tukaj samo na veliko nevarnost, ki preti, ako dobe otroci vžigalice v roke. Koliko požarov so zanetili prav in v večini slučajev zgolj po krivdi staršev, ki toliko opasnih predmetov niso shranili na varno mesto.

Boljše je vsekakor, da ne damo k zlim dejanjem povoda, ter da jih skušamo vselej še začasno preprečiti, kakor pa, da bi morali otroka kaznovati in popboljševati. —

Pohvala in nagrada.

Po izreku, da je vsako delo vredno plačila, bi morali pohvaliti, oziroma nagraditi vsako dobro dejanje, ki ga otrok izvrši. Ali kakor vede nerazumno kaznovanje v pogubo, tako vpliva škodljivo tudi prepogosto hvaljenje in nagrajanje. Pomniti moramo, da dobra dejanja niso zasluga, temveč dolžnost vsakega človeka, bodisi odraslega ali otroka. Res je, da je vsakdo vreden svoje časti, ali če hočemo uporabiti pohvalo in nagrado kot uspešno sredstvo pri vzgoji, se je moramo posluževati s štedljivostjo, tako da s hvaljenjem in delenjem nagrad nismo preradodarni, sicer izgubita učinek in poudarek. Neprestano hvaljenje, božkanje in objemanje za vsako delo postane vsakdanje in ne vpliva več vzgojno. Kvarno je tudi, če hvalijo starši otrokove vrline in zmožnosti vpričo njega samega. Tako se deca prevzame, postaja ošabna in se napihuje kakor žaba, katere zgodba je nam vsem znana.

Pohvalimo otroka le ob izrednih prilikah, ko je priznanje res zaslužil in ko smo gotovi, da ga bo naša beseda v dobrem le še podprla.

Nagrajanje otrok s sladkarijamo ni le kvarno razvoju njihovega značaja, ker jih s tem odvrčamo od štedljivosti in navajamo k potratnosti, temveč škodi tudi njihovemu zdravju; če že kaj kupimo

otroku, izberimo koristne in potrebne predmete in s temi ga nagradimo.

Nekatere matere navadijo otroke tako, da ti zahtevajo za vsako delo že predplačila, ali pa se za nagrado prej pogodijo. «Kaj mi daste, ko to naredim?» — Ali pa: «Grem po moko, a dajte mi par stotink, da si kupim bombonov». — Da si otroci prilaste take navade, so vselej krivi starši.

Uči in vzgajaj po prilikah!

Poleg zgleda, ki ga dajejo roditelji otrokom z lastnim življenjem, so za vzgojo, posebno pa za pouk najuspešnejše razne prilike. V krogu družinskega življenja in pa v okolici, v kateri otrok živi, se odigravajo različni dogodki, ki vplivajo že sami od sebe na vzgojitev njegovega značaja. Otrok pa ni samo gledalec, ki sedi na svojem mestu in gleda igro, temveč se življenja tudi sam udeležuje. S tem, da je otrok sam udeležen s svojo osebo in s svojim dejanjem v potekanju vsakdanjega življenja, zadobe razni dogodki za njegovo vzgojo le še večji pomen.

V obče se starši zavedajo, da so življenjski dogodki za vzgojo najprikladnejši, zato jih skušajo tudi vselej izrabiti v ta namen; saj naposled skoro ne vzgajajo svoje dece drugače kakor ob prilikah. Navadno ne govori mati o grehoti in podlosti tatvine, če otrok ni kradel. Ko se je dete zlagalo, ga pouči, da to ni prav in da ima laž kratke noge. Ko je otročad razdrla ptičje gnezdo, nastopi oče in jo pouči, da so nam ptice koristne in da je neusmiljen, kdor muči živali. A poleg tega, da se poslužujemo pri vplivanju na mlada bitja dogodkov iz vsakdanjega življenja, nam nudijo razne prilike tudi bogato polje, da seznanjamo otroke z vednostmi in znanostmi, ali da otroke poučujemo.

Življenje je naš največji učitelj in kdo razen staršev ima največ prilike, da je z otroki v življenjskem stiku? Učenje v zaprti sobi ali iz mrtve knjige je mučno in malo uspešno, učenje v zvezi z življenjem je lahko in zabavno. Nauki, odeti v mične povestice

vplivajo na nas le mimogrede, le trenutno; življenjska izkušnja pa pušča v nas trajne sledove. Res je, da človeka še le življenje izmodri.

Poznavalec človeške duše je rekel, da se človek v prvi mladosti, to je do šestega šolskega leta nauči več, kakor pa v vsej ostali življenjski dobi. Ako natančneje premislimo te besede, moramo možu potrditi. Otrok ob rojstvu še ničesar ne ve, ničesar ne razume, nikogar ne pozna, ne zna govoriti. V času prve mladosti pa si pridobi zmožnost govora, spozna ljudi, živali, rastline, nauči se, da lahko izraža svoje misli in čuvstva.

Vsakemu otroku je urojena želja po znanju; to nam izpričuje njegova radovednost, ki je včasih tolikšna, da nam je že nadležna. Otrok bi hotel vse vedeti, vse poznati, zato nas obklada ob vsaki priliki z vprašanji. Večkrat nam stavi celo tako zamotana in zažgonetna vprašanja, da ne znamo in ne vemo, kako bi mu odgovorili. Kaj naj odgovorimo na pr. otroku, ki nas vpraša, zakaj teče voda samo navzdol in ne tudi navzgor? Marsikdo izmed preprostih ljudi si niti sam ne more natančno pojasniti tega prirodnega pojava. Če mu je vzrok znan, kako naj ga obrazloži petletnemu dečku? Pač težka naloga. — Včasih nas tira otrok z vprašanji v brezkončnost; komaj mu odgovorimo, da so za onim hribom še gore, že nas vpraša, kaj pa je za gorami. In če mu rečemo — morje, že vpraša, kaj pa je za morjem.

Čeprav je otroku včasih težko odgovarjati, je njegova radovednost za vzgojo in pouk velike važnosti in jo vsak pameten vzgojitelj tudi izrabí s tem, da ga seznanja s naravo, da mu pojasnuje razne zemeljske in nebne pojave: da so zvezde svetovi, da Solnce miruje, da je na Solncu ogenj, da so oblaki iz vode, da ima krava roge zato, da se brani, pes pa dolge noge zato, da lahko leti za zajcem. Ko nas otrok vprašuje po imenih raznih predmetov, živali ali rastlin, mu jih imenujmo in tudi opišimo zakaj so, kakšno korist ali škodo imamo od njih.

Otrok se svoje nevednosti zaveda, zato je tako ukažen. Ne bomo se torej omejevali samo na to, da bi odgovarjali na njegova vprašanja. Ob prilikah, ko nam dopušča čas, ga lahko poučimo tudi v marsikateri stvari, za katero nas ni vprašal. Tako ga učimo molitve, štetja, petja in ko je nekoliko odrasel celo čitanja in pisanja. Domišlijo mu budimo s pripovedovanjem primernih povestic, zlasti pravljic; spomin mu vadimo s tem, da ga učimo na pamet kratke a mične pesmice. Vselej pa presodimo, kako naj otroku odgovorimo, da nas bo razumel; upoštevajmo njegovo starostno dobo, da ne bomo podajali mlajšemu pretežke snovi, starejšemu pa ne prelahke oziroma «preotroške».

Otrokovo posnemanje raznih opravil, ki jih izvršujejo odrasli ljudje, naj nam služi kot sredstvo za napotek k delu; njegovo radovednost izkoristimo v to, da ga izobrazimo; življenjske prilike pa vporabimo, da ga čimbolje vzgojimo.

Drago zeljce.

Vzgojiteljski poklic zahteva obilo potrpljenja in neobhodno potrebno je, da si preskrbi drago zeljce — potrpežljivosti vsakdo, ki hoče vzgajati s pridom. Nepotrpežljivost in jezavost vzgojo le kvarita, zato se izogibajmo prve in druge kolikor le moremo.

Važno vprašanje.

Skoraj poreče kdo, da to poglavje ne spada v poljudno knjigo, a ker je vprašanje za razumevanje vzgojne naloge zelo važno, naj najde mesto tudi tu.

Je to vprašanje, ali se vzgaja človek iz sebe, ali pa prihaja vzgoja od zunaj, tako da se vrši zgolj pod vplivom in vtisom zunanjega sveta, po starših, po drugih vzgojiteljih in po življenju samem.

Nekdaj so mislili vzgojitelji, da vsrkava otrok znanje od zunaj, kakor pije na primer goba vodo. Luknjice, ki vodijo v otrokovo notranjost, v dušo, so čuti: vid, sluh, vonj, okus in tip; po teh vpija gojenec znanje in po teh prihaja vanj vzgojni vpliv. Otrokova duša je po tej trditvi nepopisan list papirja, na kate-

rega piše vzgojitelj, ko vzgaja. Učenjaki pa so ovrgli to trditev, češ da ima otrok dušne zmožnosti, med njimi razum in voljo, s katerimi je treba pri vzgoji računati. Po tem nauku ima vzgojitelj samo to nalogo, da otrokove dušne zmožnosti razvija in jih vodi na pravo pot.

Kakršno je bilo v posameznih dobah mnenje o otroku, tak je bil tudi način vzgoje. Nekdaj so učenost in vzgojne resnice otroku zgolj vcepljali, ali da se še jasneje izrazimo, so jih vbijali in vtepali v mlade glave. Otrok pri vzgajanju samega sebe ni smel sodelovati, temveč je bil prisiljen, da je mirno poslušal vzgojitelja. Ko so bile stare trditve ovržene, je zadal tudi gojenec pravico do sodelovanja pri izobrazbi in pri izpopolnjevanju samega sebe.

Takoj, ko si je druga trditev pridobila splošno odobranje, se je izpremenil tudi način vzgajanja in poučevanja; nastali so klici po samovzgoji in po samodelavnosti. Nova vzgojna zahteva je morala dati otroku svobodo, ker je nemogoče, da bi se človek vzgajal iz sebe brez prostosti. Edino, kar nadomešča pri novem načinu vzgajanja prejšnji strogi red, je odgovornost. Otrok je odgovoren za svoja dejanja, izvrši pa jih po lastni pobudi in po lastni volji. — Tudi pri načinu poučevanja so se izvršile izpremembe. Prej je otrok samo gledal in poslušal, zdaj je pričel sam sodelovati pri učenju.

Še nekaj moramo pribiti. Kdaj je vzgoja uspešna? Le tedaj, kadar izhaja iz otroka samega prepričanje, da je prav, če dejanje, ki bi bilo napačno, opusti, ali pa da bi bilo prav, če dobro dejanje izvrši. Res, tudi po sili je mogoče otroka odvrčati od zla in zatirati v njem slaba nagnenja, a to le v prvi mladostni dobi, zato ima tudi telesna kazen le v tem času uspeh in veljavo. V poznejši dobi zamoremo otroka v dobrem in slabem, o pravilnem in nepravilnem samo še prepričati. Najboljše sredstvo za dobro vzgojo je to, da uvedemo otroka že zgodaj v življenje, zato sta gospodarska in socialna vzgoja velike važnosti za ukrepitev otrokovega značaja.

KDO VZGAJAJ?

Oče.

Oče je gospodar v družini in uživa kot tak spoštovanje ter ugled pri vseh družinskih članih. Očetu je naložena dolžnost, da preskrbuje družini življenjska sredstva, da jo oblači in preživlja.

Očetov ugled ima velik vpliv na vzgojo otrok. On ukazuje in prepoveduje, sodi in obsoja s tem, da neubogljivo deco v potrebi kaznuje, njegova beseda je odločilna in veljavna.

Dokler je otrok še majhen, je poverjen v oskrbo in odgojo materi. Oče se z njim samo zabava v razvedrilo po truda polnem delu, da ga pestuje in ujčka, da mu naredi sabljico in puško, piščalko in voziček. Ko so sinovi nekoliko odrasli, prevzame skrb za njihovo vzgojo oče. Jemlje jih s seboj na delo, nadzira jih pri učenju in pazi, kako se vedejo.

Očetova oblast in strogost imej svoje meje. Če je oče prestrog z otroki, jih ne vzgaja v svobodne ljudi, temveč v sužnje. Le premnogokrat postanejo otroci radi prestroge vzgoje zakrknjeni, svetohlinski in lažnjivi. Zlo rodi zlo in nemalokrat se pojavi v otroku odpornost prav radi prestrogega ravnanja z njim. V drugih slučajih se otroci hlinijo vdane in po-

korne oblastnemu in neprizanesljivemu očetu, v resnici pa niso. Spremene se v zviteže in pretkaneže in iščejo prilike in načinov, kako bi vršili «za hrbtom» to, kar jim oče prepoveduje. Vpričo roditelja se ne upajo ničesar narediti, ker se boje njegove jeze, zato skrivajo pred njim vsa svoja dejanja. Tako izgubi oče nadzorstvo nad njimi; morda so na napačni poti, a njemu v obraz se delajo svete. Ker se boje hudih kazni za nepravilno dejanje, se skušajo rešiti z lažjo.

Koliko je otrok, ki se vesele, če gre oče z doma, da lahko svobodno rajajo in se igrajo! Ali ni obsodbe vredna strogost takega očeta, da si morajo otroci želeli njegove odsotnosti, če hočejo dati duška svojemu mladostnemu ognju?

Očetje bi morali razumeti, da je otrok samosvoje bitje in ne naše orodje in da moramo vzgajati človeka in ne sužnja. Baš prestrogim roditeljem povračajo otroci hudo s hudim. Ko se zavedò svoje moči in ko spoznajo, da je roditelj opešal, mu odrečejo pokorščino, zapostavljajo ga in so proti njemu celó okrutni.

Obratno je tudi očetova prevelika mehkoča otrokom v kvar, ker postanejo premočohni in predrzni, zlasti če jim mati podpira greben. Kjer sta se v otrocih razrastli ti dve lastnosti, vzgoja skoraj ni več mogoča, ker so potem gospodarji otroci, a ne več oče in mati.

Srednja pot, najboljša pot, veli pregovor. Oče naj bo strog in dober ob enem; stroga dobrota in dobrohotna strogost si bosta pridobili pri otrocih spoštovanje in ljubezen do njega. V spoštovanju in ljubezni je dano zagotovilo, da bo vzgoja uspešna.

Mati.

Mati je slehernemu človeku najvišje in najdražje bitje na svetu. V našem spominu in v naši misli počiva velika in neomadeževana kot svetost sama. Njen spomin nas spremlja na vsej življenjski poti, njena ljubezen nas greje od tedaj, ko smo jo spoznali, pa do groba. Njena beseda nam je sveta, njenemu nauku smo pokorni. Čudežna moč je v materini osebi; proti

njej ostanemo vedno otroci in čutimo, kakor da so iz nje prešla v nas vsa blaga čuvstva. Mati je posebljena dobrota in ljubezen.

Večji je vzgojni vpliv materin ko očetov. Njena dobrota, njena požrtvovalnost in njena ljubezen so ona moč, ki zagotavlja vzgoji uspeh.

Mati neguje in vzgaja otroka že od rojstva dalje, vedno je z njim v stiku, zato se čutita oba, kakor da sta zraščena eden z drugim. Pregovor pravi, da je ljubezen močnejša od sile in gotovo je tudi, da dobrota ubija zlo. Ali kakor ima vsaka stvar svojo svetlo in senčno stran, tako postane tudi materina dobrota in ljubezen za vzgojo kvarna, če je ne vodi razum. Večkrat govorimo o slepi materinski ljubezni in dobroti. Slepa ljubezen otroku vse odpušča, slepa dobrota vse dovoljuje in prizanaša.

Otrok je že po naravi ukazljiv in samovoljen in gorje, če te lastnosti podpira še mati. Njen vzgojni vpliv ne velja nič več; otrok si osvoji premoč in nadvlado vsaj pri njej, če že ne tudi pri očetu. Koliko krat dete joče, cepeta z nožicami, se vrže celo na tla, samo da bi ukazalo. Otrokove solze ganejo mater, da si misli, naj bo, ta krat mu ustrezem, drugič pa ne več. In ko se prizor ponovi, podleže zopet ona. Sčasoma izgubi mati moč, da bi otroku sploh še kaj odrekla, četudi bi bilo to njegovi vzgoji v korist. Otrok se razpase v ukazliveža, mati mu služi kot vdana sužnja. Ukazljivosti se pridruži v poznejši dobi še trma, katera je največja ovira dobri vzgoji. Trmast otrok naredi samo to, kar se njemu zljubi in uboga samo takrat, kadar je voljan; kadar ni, se postavi roditeljem po robu.

Še težje posledice za dobro vzgojo nastopijo tedaj, če se postavi mati proti očetu, da ščiti otroke pred njegovimi dobrohotnimi ukrepi, ali da jih pogovarja, zlasti še, če jim daje potuho.

Rekli smo, da rase otrok vsaj v prvi dobi v materini bližini in pod njenim nadzorstvom. Ona ima na njegovo vzgojo največ vpliva, ima pa tudi lepo priliko, da ga umsko dviga. In prav ta okoliščina ji

nalaga dolžnost, da ni svojemu otroku samo vzgojiteljica, temveč tudi učiteljica. Mati je poklicana prva, da otroka uči. Sicer mati to svojo nalogo tudi iz večine vrši, saj se nauči dete iz njenih ust prve besede in si prisvoji po njeni pretežni zaslugi zmožnost govora. Tako govorimo o materinem in ne o očetovem jeziku.

Ako se mati zaveda v polni meri svoje roditeljske in vzgojiteljske dolžnosti, ne bo učila samo mimogrede in otrok si ne bo pridobil samo tega, kar po njej posname, temveč mu bo posvetila namenoma več časa, da ga izobrazí. V poglavju «Uči in vzgajaj po prilikah» smo že omenili, kako zamorejo starši bogatiti otrokovo znanje na neprisiljen način. Za vršitev te naloge v prvi mladostni dobi otrokovi je pač poklicana mati. Ona ima otroka po večini ves dan v neposredni bližini, dete je nanjo vezano, zato je njena naloga tudi zelo lahka. Že v preteklih dobah so vzgojitelji pokladali veliko važnost na mater kot vzgojiteljico in kot učiteljico; v današnji dobi zahtevamo od nje še več.

Materin vzgojni vpliv je mnogo krat odločilen. Dobro seme, ki ga ona položi v mlada srca, ne pade nikdar na kamenita tla. Vzrok, da ima baš mati kot vzgojiteljica toliko vpliva na otroka, tiči pač v tem, ker seje nauke v čisto mlado srce. Prvi vtisi, prve resnice pa ostanejo trajno v človeku; niti čas, niti življenje jih ne moreta zabrisati in zatreti. Koliko krat nas odvrne od slabega dejanja prav misel na rodno mater in spomin na njen nauk!

Starši.

Dobre ali slabe vzgojne uspehe ne pripisujemo nikdar samo očetu ali pa samo materi, temveč obema skupaj. Tako se včasih vprašujemo, kakšne starše je moral imeti ta in ta človek, da je tako slabo vzgojen; ali pa trdimo, da so njegovi starši bili dobri vzgojitelji, zato je tudi on mož na mestu.

Če torej obdolžimo za slabo vzgojo otrok oba roditelja in če ju za dobro vzgojo hvalimo in spoštu-

jemo, morata oče in mati vzgajati vzajemno. Kar oče ukaže, ne sme ovreči mati; če oče kaznuje, ne sme mati milovati. Obratno mora tudi oče spoštovati materino besedo v hiši. Otrok bistro opazuje in če zapaži, da se oče in mati vselej ne strinjata, da ne postopata z njim vzajemno, se skuša z razdorom med roditeljema okoristiti, tako da toži očetu o materi, a materi o očetu. Tako se dogaja, da mati podira, kar oče zida, obratno pa, da oče podira, kar mati gradi.

Ljubezen ter edinost med možem in ženo vplivata zelo blagodejno na vzgojo otrok. Kjer ni ljubezni in sloge med roditeljema, je ni tudi med starši in otroki.

Kot vzgojitelja se oče in mati med sabo izpopolnjujeta. Oče je hladnejši in treznejši, zato so njegovi ukrepi preračunjeni in premišljeni; mati pa je topla in ljubezniva, zato bolj čuvstvena; on vidi v otroku bodočega gospodarja, ona pa dobrega in čutečega sina. Radi obojestranskega vpliva postane vzgoja skladna, to pomeni, da se otrok ne razvija v prehladnega, s sebičnostjo prežetega človeka, pa tudi ne v prenežnega, za življenjski boj nesposobnega mehkuzneža.

Družina.

Družina je človeška družba v majhnem obsegu. Družinsko življenje nudi preobilo vzgojnih prilik, saj so navezani na medsebojno ljubezen in strpnost stariš in otroci, bratje in sestre, vnuki in dedje ter v nekaterih hišah domači in posli.

Ako je družinsko življenje vzorno, zajema otrok iz njega najlepši zgled za bodočnost, ko si bo ustanovil lastno ognjišče. Resnica je, da niso ljudje, ki so zrastle v miroljubnih družinah, nikdar prepirljivci in zdražbarji. Če pa vladata v hiši sovraštvo in prepir, se nalezejo kaj radi tudi otroci teh lastnosti.

Povedali smo že, kakšno bodi razmerje med starši in otroki; tudi bodi omenjeno še to, kako naj žive bratje in sestre med seboj in kako naj vnuki spoštujejo starega očeta in staro mater, če sta še živa.

Bratje in sestre so si med seboj enaki, vsi so staršem enako ljubi in dragi. S tem pa še ni rečeno, da velja beseda petletnega dečka toliko, kakor dvajsetletnega fanta. Starejši bratje in sestre imajo gotov vpliv na mlajše, a ne tolikega kakor oče in mati. Pri vzgoji malih otrok so starejši sinovi in hčere staršem v oporo in, če je treba, tudi v nadomestilo. Starejši bratje in sestre se posebno obnesejo pri poučevanju, ker so zmožnejši in potrpežljivejši od roditeljev, ki jih tarejo že tako druge skrbi. Kljub starostnim razlikam naj starši ne dopuste, da bi si prilastili odrasli bratje in sestre preveliko oblast nad mlajšimi, ker to razjeda bratsko ljubezen, ki je v življenju, zlasti ko roditeljev ni več, toliko potrebna.

Res je, da so sinovi edinci in hčere edinke večkrat slabo vzgojeni, ker jih starši preveč razvadijo, a ko dorasejo in zgube roditelje, so marsikdaj, zlasti v revah in težavah, pomilovanja vredni, ker nimajo nikogar, da bi se nanj oprli. Prava bratska ljubezen je veliko vredna in nadomestuje včasih celo roditeljsko. Saj niso redki slučaji, ko zrede bratje in sestre svoje mlajše bratce, če so ti prezgodaj izgubili starše. Ako pa vladata med brati nesloga in sovraštvo, se jim godi največkrat tako, kot se je godilo Svatoplukovim sinovom, kateri niso slušali očetovega opomina in nauka niti takrat, ko je ležal na smrtni postelji in jim zapustil v oporoki primer o sedmerih zvezanih palicah.

Vdanost in ljubezen vnukov do starega očeta in do stare matere mora biti ista kot ljubezen do pravih staršev; saj ded in babica ne ljubita svojih vnučkov nič manj kakor roditelja. Koliko krat je navezan otrok na starše svojih staršev bolj ko na očeta in mater. Razumljivo je to, saj ima stara mati največ časa na razpolago, da se z otrokom igra in zabava.

V prejšnjih časih so znali ljudje toliko lepih pravljic in pripovedk. Mladina jih je zelo rada poslušala. Nekdanja navada danes izginja. Stari ljudje odmirajo, mladina se zateka h knjigi, kjer najde nadomestilo za lepoto, ki jo je pokopal čas. Vendar bi

stari očetje in stare matere še danes lahko zabavali svoje vnuke s pripovedovanjem pravljic in zgodb iz prejšnjih časov vse do tlej, dokler bi ne bili otroci zmožni, da bi brali iz knjige. S pripovedovanjem bi malčke le še bolj priklenili nase in tudi po smrti bi jim ostali dedje v najlepšem spominu.

«Ti očeta do praga, sin tebe čez prag», pravi ljudski pregovor, in četudi se povsod ne uresniči, pušča nesinovsko ravnanje s starimi očeti in s starimi materami v otrocih najslabši vtis. Marsikomu je znana zgodba o sinu gospodarju, ki je imel že svojega otroka, pa še živega starega očeta. Sin je grdo postopal z roditeljem. Ker se je očetu tresla roka, ni mogel več jesti kakor drugi. Sina je to razjezilo in je ukazal, naj mu dajajo jedila v staro leseno skledo; pa tudi k mizi ga ni več pustil, pripravil mu je prostor v kotu. Neki dan pa je tesal otrok okrutnega očeta kos lesa. Ko ga oče vpraša, kaj da bo iz njega naredil, mu sinček odgovori: «Korito delam, da vam bom dajal iz njega jesti, ko boste stari». Sina je otrokov odgovor spametoval; popravil je krivico, ki jo je bil storil očetu.

Največkrat trpe dedje in babice krivico po zetih ali pa po snahah, ki se poročijo v hišo. Res, da so si zetje in snahe na eni strani ter stari očetje in stare matere na drugi po krvi tujci, ali kdor pride v hišo, je sprejet kot roden človek, zato pa mora spoštovati vse domače kot rodne ljudi. Grdo postopanje s stariimi družinskimi člani od strani zetov in snah obsoja vsa vas in vsa okolica. Z obsodbo in zgražanjem ljudstvo potrdi, da smatra tako ravnanje kot podlo in nečloveško.

Dobra domača vzgoja je možna le tedaj, če sloni družinsko življenje na nravni podlagi. Dokler vlada med roditeljema medsebojna ljubezen in zvestoba, dokler spoštujeta božje in naravne zakone, do tedaj so jima otroci v up in veselje, drugače pa v breme in napotje. Naše kmečke družine so na hvalo še zdrave, mestne pa je že zajedel po nekoč zli duh.

Kjer propada družinsko življenje, tam propada tudi domača vzgoja.

Na slabšem kot kmečke so, sicer ne po krivdi mož in žen, nekatere delavske družine. Potreba po kruhu je prisilila tam očeta in mater na delo izven doma; deca ostaja sama doma in je brez pravega nadzorstva in brez prave vzgoje.

Okolica.

Živel je oče, ki je imel edinega sina. Oče je bil dober in skrben vzgojitelj svojemu edincu, zato je sin zrasel v vrlega in poštenega mladeniča. Kot fant pa je pričel zahajati v družbo slabih tovarišev in ko je skrbno ter čuječe oko očetovo to zapazilo, je sina posvaril, češ, naj se slabe tovarišije izogiba, če hoče, da bo ostal pošten in dober. Mladenič je odgovoril očetu: «Ne bojte se oče, dovolj sem trden ter vem kaj je prav in kaj ni prav, zato me ne bo nihče pokvaril». Na te besede oče molči in gre iz sobe. Kmalu pa se vrne z leseno skrinjico in s koškom jabolk v rokah. Tedaj reče sinu: «Zloži mi ta jabolka v skrinjico!» Sin uboga. Med jabolki pa je bilo eno gnilo in ko ga mladenič zagleda, reče očetu: «To jabolko pač ne bom vložil k zdravim?» Oče veli: «Tudi to dodaj zraven!» Ko je sin delo izvršil, je oče zaprl skrinjico in jo shranil.

Sin je živel dalje po stari navadi in se ni izogibal slabih tovarišev. Po nekaj dneh oče zopet posvari sina, češ, da noče kreniti s poti, ki ga pelje v pogubo. Ko pa mu mladenič tudi sedaj odgovori isto kot prvič, gre oče in prinese skrinjico z jabolki ter jo odpre vpričo sina. Ko pogleda mladenič v skrinjico, vidi, da je večina sadov gnilih, pa vzklikne: «Joj, če bi ne bili vložili gnilega jabolka, bi se bila ohranila ostala zdrava!» — «Res je,» odgovori na to oče, «eno samo gnilo jabolko je pokvarilo toliko zdravih, ali je mogoče potem, da bi ostal trden en sam pošten človek v družbi mnogoterih izkvarjencev?» Sin je razumel nauk in zapustil slabo tovarišijo. —

Otrok ne raste in se ne razvija samo v družinskem krogu; komaj shodi, že pride v stik s svetom; igra se s soslednimi tovariši, pozneje pa se seznanja z vaško družbo in gotovo je, da vpliva družabno življenje na vzgojo njegovega značaja. V stiku z družabnim življenjem si prilasti ljudske navade in šege, razmere v družbi ga vedejo na pravo ali pa na napačno pot. V otrokovi mladostni dobi je vplivnejša domača vzgoja, v poznejši pa družabna. Kako vpliva okolica na mladega človeka, nam nudijo najlepši primer naše vasi. V krajih, kjer žive vaščani trezno in zdržno, se tudi mladina ne vdaja pijači, v vasi, kjer so doma pretepači, se ruje in napada med seboj že negodna mladež in kakor otroci doraščajo, tako postajajo divji in prepirljivi. Ponašajo se med sabo samo z močjo in se hvalijo z «junaškimi» dejanji. Tam, kjer goje ljudje zmisel za izobrazbo, sega že mladina po knjigi in časopisu, drugod dorašča mladi rod v zapravljivce in veseljake, resno duševno delo ga ne veseli. Ako so vaščani umni kmetovalci, se zanima tudi mladina za gospodarska vprašanja, med starokopitneži in nazadnjaki pa tudi ona ne napreduje.

V družabnem življenju ni vse slabo in ni vse dobro, ali če so starši izpolnili v polni meri svojo vzgojiteljsko dolžnost in so dovolj utrdili otrokov značaj, tedaj ga lahko prepuste brez večjega strahu družbi.

Dobre družabne navade vplivajo blagodejno na vzgojo poedinca; dobra tovarišija ne kvari ne otroka ne mladeniča. Kvarne družabne navade je mogoče odvrniti od otroka le z najboljšo družinsko vzgojo, od slabe tovarišije pa ga lahko obranimo s pazljivim nadzorstvom v mladih letih, pozneje pa z vplivno in če je treba z najodločnejšo besedo.

POGLED V PRETEKLOST.

Dva stara naroda.

Povestnica nam izpričuje, da je družinska vzgoja tako stara ko človeški rod. Bila je v posameznih dobah in pri različnih plemenih drugačna, ali oče in posebno še mati sta vedno odgajala svoje otroke in jih usposabljala za življenje. — Da bi pa raziskovali, kakšna je bila družinska vzgoja v vseh dobah, odkar živi človeški rod, ni naš namen; omejimo se samo na dva naroda, ki sta se povzpela že v starem veku na visoko stopnjo omike; bili so to stari Grki in stari Rimljani.

Grki so živeli v južnem delu Balkanskega polotoka. Od njih nas zanimajo posebno Špartanci in Atenci. Špartanci so bili hrabri vojaki; ljubili so vojno in junaške čine, zato pa so skrbeli v prvi vrsti za telesno vzgojo mladine. Udobno življenje so sovražili in dušno vzgojo so zanemarjali. Pri Špartancih je veljal otrok za državno last. Že ob rojstvu so morali stariši pokazati otroka nalašč za to izbranim možem, ki so dete pregledali in če so spoznali, da je šibko, so ga odnesli na visoko goro ter ga izpostavili zverem. Močnega in krepkega novorojenčka pa so vrnili starišem v domačo oskrbo in odgojo. Otroci mo-

škega spola so ostali pri roditeljih do sedmega starostnega leta, na kar so morali zapustiti dom in oditi v državna vzgajališča. Tam so krepili svoje telesne moči s telovadbo, plavanjem in tekanjem; poleg tega pa so se urili v bojevanju. Spati so morali v malo zaprtih prostorih na suhem ločju, ki so si ga sami natrgali ob vodi; uživali pa so najpreprostejša jedila. V državnih vzgajališčih so ostali mladeniči do dvajsetega starostnega leta, na kar so postali vojščaki. Deklice so bile za vso dobo prepuščene domači vzgoji.

Špartanci niso bili gostobesedni; ljubili so kratke, jedrnate odgovore. Na to so navajali otroke že izza mladih let. Špartanci so stare ljudi zelo spoštovali; če se je mladeničem približal starček, so vselej vstali in mu ponudili prostor.

Čeprav so šteli Špartanci otroka kot državno last, niso mogli prezreti družinske vzgoje, morali so prepustiti dečke do sedmega leta v domači oskrbi.

Tudi Atenci niso zanemarjali telesne vzgoje, a bila je pri njih drugam namenjena. S pomočjo telesne vzgoje naj bi se razvil otrok v lepega, okretnega moža; zato niso gojili težkih bojnih iger, temveč so ljubili one telovadne vaje, ki človeka sicer telesno utrjujejo, ga delajo gibčnega in spretnega, pa ne surovega. Atenci so tedaj pred vsem cenili lepoto, upoštevali pa so v isti meri tudi umsko izobrazbo. Bili so zelo ukaželjni, zato ni čuda, da so zrastle prav med njimi učenjaki, katere občuduje še danes ves svet. Kdo še ni slišal o govorniku Demostenu, ali o modrecih Sokratu, Platonu in Aristotelu?

Atenci niso smatrali otroka kot državno last, zato so prepuščali mladinsko vzgojo staršem. Posebno se je vzgoji otrok posvečala mati, oče pa se je udeleževal bolj družabnega življenja.

Najbolj pa so cenili družinsko vzgojo stari Rimljani. Življenje v družini je bilo pri Rimljanih vsaj v prvi dobi njihove zgodovine zares zgledno. Medtem ko so prepuščale atenske matere svoje otroke v oskrbo ter varstvo doviljam in sužnjem, so Rimljanke same dojile in same odgajale svojo deco. Rimska mati

se ni udeleževala svetnega življenja, temveč je čuvala nad domom in nad vzgojo svojih otrok. Rimljanka je bila krepostna kot žena in kot mati. Kot vzor matere-vzgojiteljice nam je Kornelija, mati obeh Grakhov. Bila je bogata in čislana, a ni posečala zabav in prireditiv. Živela je v domačem družinskem krogu in se je vsa posvetila vzgoji svojih otrok. Niti za blesk in lišp ji ni bilo mar, čeprav je imela vsega na razpolago. Nekoč jo obišče znanka in prijateljica, ki je bila tudi plemkinja kakor Kornelija. Kako se prijateljica začudi, ko vidi Kornelijo čisto priprosto oblečeno, in ko se ozre okoli sebe zapazi, da je vse pohištvo navadno, da ni nikjer sledu bogastva in razkošja. Vpraša jo tedaj: «Kako, ne nosiš dragih oblek in lišpa, kje so tvoji zakladi, kje je tvoje bogastvo?» Kornelija pa ji pokaže na svoje otroke in reče: «Glej, to so moji zakladi in moje bogastvo!»

Rimljani so ostali krepostni in močni, dokler jih blesk bogastva ni preslepil in dokler se niso vdali razkošju ter nasladam. V Rim se je stekalo bogastvo vsega tedaj znanega sveta in mesto, da bi jim bilo prineslo moči, jim je prineslo propad. Dokler se Rimljani niso vdali uživanju, je bilo njihovo družinsko življenje npravno, nato pa je pričela družina propadati. Mati je prepustila deco sužnjem in plačanim vzgojiteljem ter je hodila z doma na zabave in pojedine. Mož, ki je bil že v prejšnjih dobah zaposlen izven doma, ko se je udeleževal državnega življenja, je sedaj le še bolj izostajal. Vez med možem in ženo se je rahljala vedno bolj. Otroci jima niso bili več v veselje in nado, temveč v breme. Rasli so pod tujim vodstvom in vplivom in ni jih več grela roditeljska ljubezen. S propadom družinskega življenja, je propadla tudi vzgoja. Mehkužnost in nenravnost pa sta končno uničila nekdanj tako mogočno rimsko državo.

Jezus Kristus.

Kristus ni bil le največji učenik, ki je prinesel na svet luč resnice, temveč je bil tudi najboljši vzgojitelj.

«Pustite male k meni», je dejal. S tem je potrdil potrebo ter upravičenost mladinske vzgoje.

Svoj nauk je Kristus izpričal z lastnim življenjem. Učil je z besedo in z zgledom. Njegova beseda je bila lahko razumljiva, saj jo je govoril preprostim ribičem. Večne nauke je odeval v preproste, mične zgodbe in prilike. V zgodbi o izgubljenem sinu nam pokaže očeta, ki vse odpusti in dá zaklati tele, ko se izgubljenec vrne v njegovo varstvo. Kako globok nauk vsem staršem je skrit v tej zgodbi, čeprav je Kristus mislil v prvi vrsti na nebeškega Očeta in na nas kot njegove otroke! Dà, očetova ljubezen more vse odpustiti, da se je otrok le poboljšal in se vrnil na pravo pot.

In še je rekel Kristus: «Kdor pa pohujša enega izmed malih, bolje bi bilo, da bi se mu obesil mlinski kamen za vrat in bi se potopil na dno morja». Kdo pohujšuje mladino, če ne vsi oni, ki ji dajejo slab zgled z nenravnim in brezbožnim življenjem? Koliko odgovornosti pade v tem oziru na starše same in še več na družbo! Le spomnimo se na razne kvantače, ki se ne sramujejo podlega ter nespodobnega govorjenja vpričo mladine! In koliko je onih, ki otroke tudi dejansko pohujšujejo! Starši imajo sveto dolžnost, da otmejo svoje otroke iz tako gnile okolice.

Kristus je in ostane nedosegljiv vzor našega osebnega življenja, v njegovem nauku je skrita najgloblja in večna resnica, zato sledimo njegovemu zgledu in besedi ne samo kot verniki, temveč tudi kot vzgojitelji.

Troje mož.

Med mnogoterimi učenjaki, ki so se zanimali za vzgojna vprašanja, so posvetili trije možje posebno pozornost družinski vzgoji. Spoznali so, da je domača vzgoja najvažnejša, zato so premišljali, kako bi jo bilo mogoče izboljšati in kako bi se zamogel povečati njen vpliv na mladino. Bili so ti možje Jan Amos Komensky, Ivan Henrik Pestalozzi in naš Anton Martin Slomšek.

Jan Amos Komensky

je bil Čeh. Živel je v sedemnajstem stoletju (1692 do 1770). Spisal je več knjig, izmed katerih je posvetil eno izključno družinski vzgoji. V knjigi »Informatorium« uči starše, posebno pa matere, kako naj vzgajajo in uče svoje otroke. Pokazal je, da je naloga staršev, ki se zdi na prvi pogled težka, v resnici zelo lahka in da jo vrši brez težav tudi najpreprostejša mati. Po njegovem mnenju nudita družinska življenje in domača okolica staršem priliko, da vzgajajo in uče svoje otroke. Mati naj bi pojasnjevala svoji deci, čemu nam služijo razni predmeti v hiši, dalje naj bi jih seznanjala s sosednjo okolico, z živalmi in rastlinami. Po materi naj bi spoznal otrok mali svet, v katerem živi. — Nauki Komenskega so vredni vsega uvaževanja tudi danes, ko je vzgojeslovna veda že silno napredovala.

Ivan Henrik Pestalozzi

je bil rojen v Švici; tam je tudi živel in delal. Komenskega upoštevamo kot učenjaka, ki je najbolje razumel, kako naj se mladina poučuje, Pestalozzi pa moramo priznati kot najboljšega vzgojitelja. Bil je pač mož, kateremu je podelila že narava veliko vzgojno moč. Po značaju je bil mehak in dober; ti lastnosti pa sta le še povečali njegov vpliv na mladino.

Pestalozzi je najrajši poučeval in vzgajal zane-marjeno ter izkvarjeno decó. S svojimi vzgojiteljskimi zmožnostmi je dosegel povsod nepričakovane uspehe. Pod njegovim vodstvom in po njegovem vplivu se je mladina poboljšala, po njegovi vzgoji so postali zane-marjenci in izkvarjenci pošteni člani človeške družbe. Pestalozzi je upošteval delo kot uspešno vzgojno sredstvo. Njegovi gojenci so delali v vrtu in na polju, oskrbovali so živino v hlevu in se učili raznih obrti.

Kakor Komensky, tako je uvidel tudi Pestalozzi, da je dobra domača vzgoja otroku najpotrebnejša. Pričel je premišljati, česa manjka družini za uspešno

vzgojo. Uvidel pa je, da bi bilo treba družinsko življenje povzdigniti in poboljšati, da bi lahko dalo otroku pravo izobrazbo in vzgojo. Misli o domači vzgoji je obrazložil v knjigi «Kako Jerica poučuje svoje otroke». Delo je spisano v obliki pisem prijatelju. Zgled in primer, kako naj starši vzgajajo svoje otroke pa nam je podal v povesti «Linhard in Jerica».

Pisatelj nam kaže Jerico kot vzorno mater, ki navaja svoje otroke k bogoljubnemu življenju s tem, da jih uči moliti in jim čita iz svetega pisma; uvaja jih v delo, tako da jih uči presti, šivati, delati na polju in v hiši; razen tega pa jih uči opazovati razne reči in stvari v bližnji okolici: orodja, živali in rastline. Uči jih lepega vedenja, pravičnega govorjenja, štetja, merjenja; vse to v zvezi z vsakdanjim življenjem.

Nadalje pripoveduje Pestalozzi v svoji povesti, kako so pričele sosedne družine posnemati Jerico in kako so kmalu potem vzgajale matere daleč naokoli tako kakor ona. Radi dobre vzgoje so se ljudje poboljšali in si priborili celo blagostanje.

Anton Martin Slomšek.

Kdo ne pozna našega Slomška? Znane so nam njegove pesmi: «Veseli hribček» (En hribček bom kupil...), «Večernica» (Glejte, že solnce zahaja...), «Lahko noč» (Svetlo solnce se je skrilo...) in druge. Brali pa smo že tu in tam njegove modre izreke; nekateri so brali tudi njegove povestice, in marsikateri bere pri službi božji iz molitvenika, ki ga je on spisal.

Slomškovega življenjepisa ne bomo tu ponavljali, saj ga je lahko bral vsakdo v naših knjigah. Omenimo le, da je bil rojen istega leta kot največji naš pesnik France Prešeren (1800) in da se je posvetil duhovskemu poklicu ter da se je povzpел do škofovske časti.

Slomšek pa ni bil samo pesnik in pisatelj, bil je tudi priznan vzgojeslovec. V njegovi dobi so bile pri nas kaj žalostne razmere. Ljudstvo ni poznalo izobrazbe, le redki ljudje so znali brati in pisati. Žalostno stanje je Slomška bolelo, zato se je lotil z vsem

ognjem pravega ljudskega apostola, da bi dvignil rod iz nepismenosti in dušnega mrtvila. Manjkalo je za širjenje izobrazbe primernih knjig, pričel jih je spisovati sam. Po vaseh je ustanavljal nedeljske šole, kjer se je mladina učila pisanja in čitanja. Kot mož globokega vpogleda pa ni prezrl niti domače vzgoje. Vedno je poudarjal, da je družinska vzgoja prva in najpomembnejša. Učil je starše, kako naj vzgajajo svoje otroke. Le poslušajmo, kaj pravi sam o družinski vzgoji! «Prvo seme podučjenja staršev pade najgloblje, najdalje ostane in obrodi najlepši sad. Bog nam da; tako skrbnih očetov in pa mater, ki bi svoje otroke pridno učili in bi jim bili živ zgled poštenega, krščanskega življenja. — Kakor se drevo po svojem sadju spozna, tako lahko po otrocih sodimo starše; dobro izrejen sin je slava svojega očeta». Nato pa se obrne do mater in jim pravi: «Materini nauk je mladeniču jutranja zarja, njen pribljubni zgled mu je za vse žive dni lepa bela luč; materin spomin spremlja človeka prav po angeljsko po vseh potih, in najsí ravno tak človek včasih zaide, prej ali slej ga rajne matere duh povrne na pravo pot. Blagor torej sinu, ki ima dobrega očeta, dvakrat blagor njemu, ki ima dobro krščansko mater. — Kar dobra mati v mlado srce zasadi, ne usahne vse žive dni.» — Tudi zgled starejših bratov vpliva vzgojno na mlajše, zato pravi Slomšek: «Stara resnica se potrjuje, da se morajo starši, ki hočejo imeti blage otroke, prizadevati, prvorojenega prav skrbno odgojiti; po prvem se navadno vsi drugi vržejo». — Življenje je Slomšku potreben vzgojitelj in učitelj. Trdi celo, da je bolje, če vzgaja otroka tuja roka, kakor pa da bi ga starši razvadili in slabo vzgojili. Pravi namreč: «Lastni oče je rad otroku premehak ali pa preoster; lastna mamka prerada svojo deco razvadi in tako omehkuži, da bi ne bilo prida iz takih otrok. Bog jim zatorej vzame lastne roditelje in jih dá drugim rednikom, naj si poskusijo tujega kruha. Saj moraš tudi mlado drevje v drugo zemljo presaditi, ako hočeš, da ti bo lepše rastlo». —

Slomšek ni pisal samo za odrasle, bil je tudi mladinski pesnik in pisatelj. Njegove pesmice mladi- na rada prebira, še ljubše pa so ji kratke povestice, posebno basni (povesti, v kateri se pogovarjajo živali ali rastline). Škoda le, da so njegovi spisi pošli.

Slomšek je bil največji učitelj in vzgojitelj našega ljudstva. Bodimo ponosni nanj in sledimo njegovemu nauku! —

TELESNA VZGOJA.

Rojenice in sojenice.

Slovensko narodno bajeslovje pripoveduje o vilah rojenicah in sojenicah. Rojenice so navzoče ob otrokovem rojstvu, sojenice pa določijo, kakšna bo usoda novorojenčka, kako bo živel in kako umrl. Vera v bajna bitja je med našim narodom že davno zamrla in nihče več ne verjame, da bi živela bitja, ki bi odločala o usodi novorojencev, pač pa je gotovo, da je otrokova bodočnost v veliki meri odvisna od dobre vzgoje.

Prva naloga in prva dolžnost staršev do novorojenega deteta je v telesni vzgoji. Telo je posoda duše in le takrat lahko računamo na uspešno dušno vzgojo, ako smo otroka telesno dobro vzredili. Telesni razvoj otrokov ne obeta samo človeka, ki si bo v poznejših letih zamogel služiti kruh z delom svojih rok, temveč daje tudi vero, da bodo njegove dušne sile v skladu s telesnimi, da bo otrok, ko dorase, krepak in značajan mož. Gotovo imajo tudi otroci, telesni slabiči, pravico do življenja, saj so stvar božja; a kjer zakrivijo starši, da njihovo dete telesno zaostane, pade odgovornost nanje. — Kako veliko važnost pokladamo na otrokovo telesno rast, nam pričajo

vsakdanji pogovori mater, njih opazovanja lastnih, sosednih in celó nepoznanih otrok.

V zdravem in telesno zadostno razvitem otroku vidimo najboljše zagotovilo, da bodoči rod ne bo propadal, da se življenjska moč potomcev ne bo oslabila. —

«V zdravem telesu zdrava duša», pravi star pregovor. To resnico je izklesala izkušnja pretnogih rodov, ponavljamo pa jo tu, da še poživi v nas zavest dolžnosti, ki jo imamo glede telesne nege in vzgoje do svojih otrok.

Jed in pijača.

Skrb za telesno vzgojo otrokovo pričenja z rojstvom, celo prej. Žena, ki se čuti mater, bi se morala v polni meri zavedati visoke naloge in urediti svoje življenje tako, da bi se kal novega življenja, ki ga zaklepa v svojem telesu, čim bolje razvijala vse dotlej, ko zagleda luč sveta. Telesni razvoj otrokov v dobi nosečnosti je v veliki meri odvisen od načina, kako živi mati, zato bi morala ona paziti, da zauživa primerno hrano, da ne opravlja del, ki bi mogla škodovati zarodu in da sledi zdravniškimi nasvetom.

Ne samo telesno, temveč tudi dušno življenje matere vpliva mogočno na bodočega otroka, zato bi morala živeti to dobo v zatajevanju vsakršnih strasti. Voditi bi jo morala pamet in ljubezen do bitja, ki deli z njo še kri. Jezavost, razburjanje matere, premočni zunanji vtisi, morejo kvarno vplivati na dušne lastnosti otrokove. Ženam v materinskem stanju, bodi priporočen dušni mir. Zavedati se morajo tega v prvi vrsti same, a poleg njih tudi možje in drugi družinski člani; kajti nemalo krat so prav ti krivi, da žena ne uživa potrebnega miru. Da se ženam ne bo kalil mir v krogu družinskega življenja, naj pazijo posebno možje; seveda morajo v prvi vrsti brzdati sebe, da niso proti zakonskim družicam sirovi, da jih ne žalijo, da se ne vračajo v poznih ponočnih urah pijani, s kletvijo in razgrajanjem domov.

Z rojstvom prične otrok samosvoje življenje, z življenjem se pojavijo tudi razne zahteve, prva med vsemi zahteva prehranitve. Gorje novorojenčku, ako bi ga prepustili samemu sebi. Ali otroku je preskrbljena hrana že takoj s početka in sicer v materinem mleku. Že neštetokrat je bilo poudarjeno, zlasti od strani zdravnikov, da je materino mleko najboljše prehranilo dojenčkom in ne bo odveč, če to tudi tu ponovimo. Prava mati, pa bodi si katerega koli stanu, doji svoje dete sama. Ako se katera izogne brez utemeljenega vzroka tej sveti dolžnosti, ni vredna imena matere. Kmečka žena vrši vedno svojo prirodno dolžnost in doji sama svoje dete. Vse drugače je v nekaterih mestnih družinah, kjer se žene odtegujejo naravni dolžnosti in ne marajo dojeti iz bojazni, da bi njihova zunanost ne trpela.

Marsikateri materi ni dano, da bi mogla hraniti svojega otroka sama. Zgodi se tudi, da preneha vir dojenčkove prehrane radi daljše bolezni porodnice. V prvem kakor v drugem slučaju, se je treba zateči k umetnemu prehranjevanju. Kot nadomestilo materini hrani nam služi navadno kravje mleko. Nekateri zdravniki pravijo, da je kozje mleko za umetno prehrano najboljše; ker pa je koza v naši deželi zelo redka žival, bomo navezani v večini slučajev le na kravje mleko. Pri umetnem prehranjevanju dojenčkov moramo paziti na gostoto mleka, s katerim hranimo otroka in na snažnost posode.

Kravje mleko je gostejše od materinega, zato ga ne smemo dajati otroku samega, temveč ga moramo mešati z vodo. V kakšnem razmerju naj se mešata mleko in voda v posameznih mesecih otrokove starostne dobe, kaže naslednja tablica.

Mesto vode priporočajo zdravniki ječmenovo juho. To dobimo, ako kuhamo dobro očiščen in opran ječmen v vodi, dokler se ne zmehča. Juho potem precedimo in jo shranimo v čisti posodi. Tako pripravljena ječmenova juha nam služi kot pridatek k mleku. Kuhan ječmen uporabimo kot krmo živini. — Pomniti pa moramo še to: za dojenčkovo hrano uporabljajmo

Mesec	Mleka	Sladke vode ozir. osladčene ječmenove juhe
I.	1 del	2 dela sladke vode
II.	polovica	polovica " "
III. IV. V.	2 dela	1 del ječmenove juhe
VI. VII.	3 deli	1 del " "
VIII.	nerazredčeno mleko	—

mleko samo od ene krave in sicer od one, ki je najbolj zdrava in ki je takoj po teletu.

Posebno pažnjo je treba posvečati snažnosti. Vsa posoda, v kateri hranimo mleko, ki je namenjeno otroku, dalje lij, s katerim ga vlivamo v steklenico in steklenica sama mora biti vedno čista. Ne zadostuje, da posodo po uporabi splaknemo z mlačno vodo, pomivati jo moramo s kropom. Priporočljivo je celó, da posodo večkrat skuhamo v vreli vodi. Mlečni ostanke, ki jih ne izmijemo, se v posodi skisajo in pokvarijo mleko, ki ga hočemo dati otroku v hrano. Skisano mleko pa povzroča dojenčku bolečine v trebuhu in moti prebavo. Posledice nemarnosti pri hranitvi so potem bolezní otrok, katere imajo ne malo krat dalekosežne vplive na zdravje in razvoj mladega organizma. Ostanke mleka, ki jih otrok pri eni hranitvi ni zaužil, ne smemo hraniti za prihodnjo napojitev. Tako mleko se kmalu skisa in so njega posledice iste kakor pri nečisti posodi.

Ko pride čas hranitve, segrejemo sveže mleko. Ko segrevamo pijačo, pazimo, da ne bo prevroča. Toplota mleka bodi enaka toploti našega telesa, ali drugače povedano, tako toplo, da ga mi še z lahkoto zaužijemo.

Navadno dajemo dojenčkom mleko iz steklenice s pomočjo gumijastega nastavka (cuclja). Nezdrave in zato nepriporočljive so dolge cevke, ki so pa na hvalo že izgínile s trga. Teh namreč ni mogoče nikdar temeljito osnažiti in se v notranjosti cevi nabira zadržano mleko. Edino dobri so kratki in široki nastavki, podobni človeškemu prstu. Te je mogoče obrniti

in jih temeljito očistiti. Tudi nastavke snažimo po vsaki napojitvi. Predno jih nataknejo na steklenico, jih zmocimo v vodi.

Čas hranitve in množina hrane bodita primerna otrokovi starosti. V trgovini lahko kupimo nalašč za to napravljene steklenice z zarezi, ki kažejo koliko pijače dajmo enkrat dojenčku. Ne pitajmo otroka prepočastokrat, temveč čakajmo, da zaužito hrano prebavi, potem mu dajmo nove.

Ko otrok nekoliko odrase, ga pričnemo pitati tudi z gostejšimi hranili, tako da skuhamo pšenični zdrob (gris) ali riž in dodamo določeno množino mleka. Tudi mesna juha je v tej dobi priporočljivo hranilo, samo da jo je v kmečkih in delavskih družinah skoraj nemogoče zahtevati.

Kakor otrok raste, tako se izpreminja tudi hrana, vendar ostane prej ko slej njegovo najprimernejše hranilo še vedno mleko. In tega bi se moral posebno naš kmečki rod vse bolj zavedati. Po vojni je vzrastlo po naših vaseh toliko mlekarskih zadrug in ni bila neosnovana tožba moža, ki mu je zdravje mladine zelo na srcu, da bodo kmečki otroci, spričo vnovčevanja mleka v mlekarnah, trpeli na pomanjkanju najvažnejšega hranila. Kmečki starši bi pač ne smeli kratiti svojim otrokom mleka.

Starši naj bi navajali otroke na redno uživanje hrane. Le prenočogokrat greše posebno premožnejši očetje in matere na tem, da razvajajo svoje miljence v jedi in pijači. Prehranjevanje v takih družinah ne postane le nadležno, temveč je otrokom v škodo. — Pripoved o izbircni Metki je najbrž vsem v spominu. Kljub svoji starosti hrani vendar zlat nauk. Starši ne bodo nikoli grešili, ako bodo postopali s svojimi otroki tako kakor Metkina mati.

Najslabše je, ako razvadimo otroke v izbircnosti, saj trpi poleg matere, ki si naloži z dvojnim pripravljanjem jedil dvojno delo, tudi otrok sam ali prav za prav njegov telesni razvoj. Le oni otroci, ki jedo vse od kraja, se krepko razvijajo in rasejo v veselje ter ponos roditeljem; nasprotno pa zaostajajo izbircneži

v telesni rasti in nikoli ne očitujejo toliko življenjskih sil, kakor oni, ki so navajeni na red.

Seveda mora mati vselej upoštevati starostno dobo otrokovo; v njeni rabsodnosti in razumnosti je, da mu pripravlja primerno hrano. Triletneę otroka pač ne bomo nasitili na pr. s fięolom, ker vemo, da je teęko prebavljiv; nasprotno pa ga odrasli otroci lahko zauęivajo brez škode.

Pri prehranjevanju otrok bodimo dosledni, kakor pri vseh ostalih vzgojnih prilikah. Jed, ki jo pripravimo naj mladeę poje in če je ne poje, ne trudimo se, da bi kuhali drugo. Ko bodo otroci lačni, jim pojde vse v slast. — Izjema je seveda bolezen, Bolan otrok ne more in ne sme zauęivati vsega, kar se sicer lahko daja zdravemu otroku.

Pomnimo še, da tek najboljše pospešujeta igra in delo. Ko se mladina pri delu in rajanju utruđi, bo gotovo s slastjo pouęila pripravljeno jed. Posedavanje in poleganie jemlje veselje do jedi. V tem greše veliko zlasti starši v goratih krajih naše deęele, kjer je zima dolga in ostra. Iz bojazni, da bi se jim otroci ne prehladili in si nakopali bolezeni, jih tišče v zimskem času najrajši v zaprtih prostorih blizu peči in jim ne dovolijo, da bi šli vsaj za nekaj ur na prosto, kjer bi se nauęili sveęega zraka in bi se zadostno razgibali. To je pač neutemeljen predsodek, ki se ga je treba iznebiti. Otrok, ki se utrjuje že spočetka, da zamore kljubovati mrazu, ne bo obolel; paziti moramo le, da ga letnemu času primerno oblečemo. Vse bolj kot tako utrjeni otroci so izpostavljeni nevarnosti obolenja radi podnebnih vplivov oni mladiči, ki jih starši preveč varujejo. —

Zopet druga napaka v prehranjevanju otrok, ki je razširjena v nekaterih družinah, je neredno, oziroma prepogosto pripravljanje jedi. Nekaterere matere razvadijo otroke, da jedo ob vsaki uri in brez pravega reda. Že dojenčka moramo naučiti na red. Prepogosto zauęivanje mleka obteęuje prebavo, ker napolnimo želodček, še preden je prebavil prejšnjo hrano. Istotako pa je kvarno, ako pustimo otročiča, da se preveč

zalačni. V takem slučaju seže otrok požrešno po pijači, napolni prehitro želodček in zopet trpi prebava. Posledice prepogostega in preporedkega prehranjevanja dojenčkov so želodčne in črevesne bolezni, bljuvanje, zvijanje v trebuhu, griža. Najprimernejši presledek med enim in drugim pitanjem je čas treh ur. V tem času je želodček že prebavil prej zaužito hrano in mu lahko damo nove. Naučimo otroka, da ponoči ne zahteva hrane.

Z otrokovo rastjo se izpreminja, oziroma podaljšuje tudi čas med enim obedom in drugim. Otrok, ki je že ušel detinski dobi, naj dobiva hrano štirikrat na dan, redno ob določeni uri. Zgrešeno in škodljivo je ravnanje onih mater, ki ponujajo otroku ob vsaki priliki grizljaj jedi; ko pa pride čas obeda, ostavi otrok skledo. Seveda mu ni do jedi, saj je polnil želodček ves čas poprej. Tako se nauči otrok na pojevanje, pri katerem se nikdar ne zalačni in nikdar popolnoma ne nasiti. Po takem načinu zauživanja hrane se želodec sproti obtežuje; posledice so slab telesni razvoj in bolezni. — Tudi z raznovrstnimi sladčicami se kvari želodec in tek otrok. Sladčica ni priporočljivo hranilo in redilne snovi, ki jih vsebuje so tudi predrage.

Ne dajajmo otrokom jedi v poznih večernih urah, tik predno ležejo v posteljo. Tako ravnanje povzroča slabo prebavo in radi tega nemirno spanje. To pravilo naj velja tudi za odrasle.

Še huje kakor z nepravilno prehrano zamorejo grešiti starši nad otroki s strupenimi pijačami. Še danes je ukoreninjeno med našim ljudstvom nespametno mišljenje, da požirek kave otroku dobro dene in da ga kaplja alkohola ozdravi. Potrebno bo pač še mnogo naukov, še obilo prepričevanja, da se zla vera med nami zatre. Da je v žganju, vinu in kavi strup, ve sleherni izmed nas, ali do zaključka, da strup samo škodi in nikdar ne koristi, se ne moremo povzpeti. Iznebimo se škodljivih predsodkov in ne zastrupljajmo nežne dece, ne zavajajmo mladine v strast pijačevanja, ki ji bo lahko kdaj v škodo in pogubo.

Ne sladčic, kruha dajte otrokom; ne alkoholnih pijač, dajte jim piti mleka ali vode!

Red je pol življenja, pravi ljudska modrost. Te resnice bi se morali zavedati starši, če jim je rast in zdravje dece na srcu. Posebno bi morali upoštevati gornjo resnico očetje in matere ob vseh prilikah in ne samo pri prehranjevanju, in to v zavesti, da niso samo roditelji in reditelji svojih otrok, temveč da so tudi njihovi vzgojitelji. Vzgojna naloga staršev je od vseh najvišja in resnica je, da s pametnim načinom prehranjevanja ne skrbimo samo za telesno dobro otrok, temveč, da jih s tem že vzgajamo. Z razumno prehrano jih vzgajamo k zmernosti, k rednosti in treznosti. S tem pa prispevamo že k najvišji vzgojni nalogi, ki je v tem da vzgojimo otroke v močne osebnosti, v značajne može in žene. —

Zgodi se lahko, da z razvadami v jedi in pijači ne škodujemo samo onim, ki so nam izročeni v vzgojo, temveč jih prenesemo po njih tudi na poznejše rodove. Odgovornost za slabo vzgojo ne pade tedaj samo na en rod, ampak celò na daljne potomce.

Snažnost.

Tudi skrb za otrokovo čistost se pričinja z rojstvom. To je druga nič manj važna dolžnost staršev, posebno mater, da skrbe za telesno snažnost detetovo, a poleg tega tudi na snažnost njegovih oblačil in posteljne opreme.

Če je red pol življenja, namreč pol hrane, je snažnost pol zdravja.

V detinski dobi pač ne bomo gojili snažnosti zato, da bi ga vzgajali, pač pa zato, ker je čistost neobhoden pogoj za njegovo zdravje. Zanemarjanje snažnosti je med nami še preveč ukoreninjeno in čuditi se moramo, da se spričo ogromnih množin papirja, ki je bil v ta namen tiskan in spričo opetovanega poučevanja s pomočjo žive besede, nemarnost ni vse bolj zatrla.

A nehajmo oporekati; zatecimo se rajši k zgledu in nasvetu! Dojenčka snažimo s kopanjem. Voda

ne očisti otrokovega telesa samo nesnaže, temveč vpliva blagodejno tudi na njegov telesni razvoj. V pogostem kopanju je torej dvojni dobiček, zato naj nikdar ne drži izgovor, češ da je delo nadležno, da ni zanj časa, da letni čas ni prikladen in bogve kaj še.

Za kopanje uporabljamo nalašč zato napravljene posode. Na kmetih so še v rabi takozvane «plavnice», izdolbene največkrat iz lesa. Imajo pa to slabo lastnost, da so navadno preplitve in da drže premalo vode. Ako položimo otroka v plavnice, ga voda nikdar ne pokrije, temveč mu seže komaj do polovice telesa. Plavnice so neprikladne tudi radi tega, ker moramo otroka poleči popolnoma vznak, ako ga hočemo okopati. Kadar ga omivamo, moramo prenašati vodo na del telesa, ki je izven nje. Kapljice in včasih celi valji vode dosežejo otrokovo glavico. Voda mu zaliva usta in oči in ni torej čudo, ako se otrok umivanja boji in joče pri slehernem kopanju. Polivanje onega dela telesa, ki je izven vode, vzbuja tudi neprijetne občutke. Kopanje v taki posodi je pač muka za mater in za otroka.

Za kopanje služi mnogo bolje velik škaaf, ako že nimamo nalašč za to odgovarjajoče posode.

Ko otroka kopamo, položimo ga v posodo pošev, tako da gleda glava iz vode, hrbet pa mu podprimo dokler je še majhen, z roko. Nikdar ne porinimo otroka na gloma v vodo, temveč ga potapljammo počasi in sicer mu potopimo najprej noge, nato ostali del telesa. Tedaj pričnimo z umivanjem. Boljše kot gola roka nam služi za to krpica. Ko smo otroka okopali, ga pustimo še nekaj časa v vodi. Z umivanjem vred naj bo otrok v vodi pet minut. Glavico umijemo posebej, da dete ne prha in da se vode ne zboji. — Ako ravnamo tako, otrok ne bo nikdar jokal, temveč se bo zveselil, ko bo zagledal posodo z vodo, v kateri bo prebil par blagodejnih trenutkov.

Ko mati pripravlja kopel, naj pazi, da ne bo voda prevroča ali prehladna. Edino primerna je toplota, ki je enaka toplini našega telesa, to je 36-37° C. Ker pa ne moremo zahtevati, da bi si nabavila sleherna

družina toplomer, s katerim je mogoče natančno določiti primerno toploto vode, naj si matere pomagajo na ta način, da preizkušajo kopel z roko. Napačno je, ako vtaknemo pri preizkuševanju samo prste v vodo. Preprost poizkus nam pove, da prenese sama roka višjo stopinjo toplote kot pa drugi deli telesa. Mati, ki hoče pripraviti otroku primerno toplo kopel, naj vtakne vanjo komolec in kadar bo čutila, da voda ni prevroča ne prehladna, naj neha s prilivanjem. V tako pripravljeni kopeli se bo otrok dobro počutil in kopanje ne bo prizadajalo sitnosti; ako pa je voda prevroča, oziroma prehladna, kopel otroku neprijetno dene in to je potem vzrok kričanju, joku in otepanju, s katerim mlado bitje izraža nezadovoljnost nad neugodnimi občutki.

Ko je otrok okopan, ga zavijmo v dovolj veliko plenico ali pa v rjuho, s katero mu dobro osušimo telesce. Posebno pazimo, da osušimo gube, zlasti okrog vratu in med nogami; tako preprečimo, da otroku koža ne oživi.

Ostane nam vprašanje, kako pogosto naj otroke kopamo? Za dojenčke velja pravilo, da jim pripravimo kopel vsak dan. Izgovor, da ni za to potrebneга časa, da je zima za kopanje premrzla, ne drži. Skrb za snažnost otrok je pač delo kakor vsako drugo, če se mu človek priuči, ga z lahkoto izvršuje, čimbolj ga zanemarjamo, tem nadležnejše mu je.

Ako pomislimo, koliko trpi mlado bitje radi nemarnosti staršev, nam delo pač ne bo nadležno, ako nam je le na srcu njegovo telesno zdravje. Otroci, ki jih redno ne kopamo, ožive po koži, zlasti se jim vnamejo deli v gubah. Ako otroku poleg tega redno ne menjamo perila, zlasti mokrih pleníc, je njegovo trpljenje še večje. Take otroke bi lahko imenovali male mučenike, a njihovi starši zaslužijo najostrejšo grajo.

V poznejši dobi, ko otrok ne moči in ne maže več tako pogosto postelje, lahko opustimo vsakodnevno kopanje. Omejimo se sprva na vsak drugi

dan, pozneje na dvakratno v tednu, naposled, ko je otrok že večji, na enkratno kopel v tednu.

Posebne graje vredna je nespametna vera, razširjena še skoraj povsod med našim ljudstvom, da otroku glave ne smemo umivati. Skoraj ne vidimo na kmetih dojenčka, ki bi ne imel glave pokrite z debelo skorjo prhljev (špelud). Drugače izgleda dete zdravo in lepo, je lahko tudi čedno oblečeno, a kvari ga glava. Človeku, ki mu je snažnost ljuba, se umazana navlaka na živem telesu gabi; pa tudi otrokovemu zdravju ne dene dobro. Pod prhlji se uničujejo korenike las in koža ne more izločati strupov.

Z umivanjem glave moramo začeti takoj s početka. Ako le parkrat zanemarimo delo, zastarijo prhlji in se strnejo v skorjo, ki se sprime med lase. V takem slučaju nam bo odstranitev nesnage mnogo težja in ne brez bolečin za otroka. Ako čistimo otroku glavo redno, ostane vedno snažna. Pomniti moramo, da je treba pri umivanju temena delati previdno. Otroška lobanja je na nekaterih mestih mehka in se le počasi trdi. Pri malem detetu opazimo na temenu rahlo dviganje in padanje kože. To prihaja od utripanja srca. Teme, to je vrhnji del glave, moramo tedaj umivati zelo na rahlo. Najbolje je, da se za to poslužujemo mehke krpice. Ako pa so prhlji že nekoliko zastareli in so se nabrali v večji množini, tedaj jih namažimo najprej z oljem ter pustimo, da se zmehčajo; šele potem jih z izmivanjem previdno odstranimo.

Z dovršenim drugim starostnim letom ima dete že strjene kosti na glavi, da ni več potrebna velika opreznost in ga lahko brez skrbi umivamo.

Vredno je omembe še to, da so pri čiščenju glave dolgi lasje velika ovira. Marsikateri materi se zdi škoda, da bi otroku odstrigla lase, zlasti še, če so lepo nakodrani. Pomnimo pa, da dolgi lasje ne opravičujejo umazane glave in da so pri dečkih že iz mladosti nepotrebni. Koliko je otrok, ki so do dveh let skoraj brez las! Ako pa že deklicam pustimo lase takoj iz

prve dobe, si pač s tem naložimo tudi skrb in delo, da jim kljub večjim težkočam redno umivamo glavo.

Kopanje in umivanje otrok ne prenehata z dobo, ko so nekoliko odrasli. Mati, ki se zaveda, kolike važnosti je čista koža za zdravje in rast otrok, ne bo opustila kopanja. Snažno telo lahko izloča strupene snovi skozi luknjičasto kožo; ako pa so kožne jamice zamašene z blatom, zastajajo strupovi v telesu. Spričo tega se pojavijo različne bolezni, a tudi telesni razvoj sam je oviran.

Do neke dobe kopaj mati sama svoje otroke. Ko pa so ti že toliko odrasli, da izvrše delo sami, tedaj naj nastopi kot vzgojiteljica. Zaveda naj se resnice, ki jo izpoveduje pregovor, češ — stara navada, železna srajca. — Ni namreč rečeno, da veljajo gorenje besede samo za navade in pridobljene lastnosti zgolj v slabem pomenu, kakor navadno to mislimo. Tudi skrb za telesno snažnost zamore postati človeku železna srajca, ali navajati je treba k temu že otroka. Prav pri privzganju snažnosti imajo naše matere tako hvaležno vzgojno polje. Pa kako naj to vrše?

V prvi vrsti naj mati pojasni svojim otrokom, ki so že dorastli do razsodnosti, kolikega pomena je snažnost za njihovo zdravje; poleg tega naj bo v privzganju čuta za snažnost vztrajna. Z doslednim postopanjem je človeku mogoče privzgojiti marsikaj, kar pozneje postane, rekli bi, njegova last. Tako preidejo razna opravila radi dolgotrajnega ponavljanja v navado, v meso in kri. Najtrdneje so ukoreninjene v človeku one navade, ki smo mu jih privzgajali že izza zgodnje mladosti.

Seveda ni dovolj, da otroka samo navajamo do tega, da se redno vsak dan čisto umije in vsak teden okoplje; temveč ga moramo o tem prepričati. Le tedaj se bo otrok brez nevolje pripravil k umivanju, kadar je sam spoznal, sam odobril in priznal veliko važnost telesne snažnosti za zdravje.

Danes gotovo ni več med nami matere, ki bi se izrazila tako kot nekoč bogata kmetica, ki je imela iz lastne nemarnosti otroke zelo nesnažne. Rekla je:

«Saj se otrok še redi ne, če ni umazan». Te besede niso izvirale iz nevednosti, bile so le opravičilo za njeno nemarnost. Sicer pa najbrže ni nosila vse krivde sama, zlo je tičalo že v njeni vzgoji. Nemarnost se privzgoji človeku laže kot skrb za snažnost, ker ne zahteva truda. Z brezbriznostjo za snažnost je v tesni zvezi lenoba, ki je največji nasprotnik snažnosti, bodisi telesne, ali pa hišne.

Ker je mati prva poklicana, da otroka navaja k snažnosti in jim privzgaja čut zanjo, je njena dolžnost, da posveti temveč pažnje deklicam. Ako bodo naše matere vzgojile svoje hčerke tako, da bodo ljubile snažnost, bo imel bodoči rod dobre gospodinje.

Velike važnosti za naše zdravje so trdni zobje. Z zobmi meljemo hrano, da jo želodec potem laže prebavi. Kdor nima dobrih zob, da bi mogel hrano žvečiti, obtežuje delo želodcu. Posledice so želodčna oslabilitev, bolezni na prebavilih. Skrb za zdrave zobe pomeni tedaj ravno isto kakor skrb za zdravje. Na žalost pa moram ugotoviti, da zanemarjajo naši ljudje v pretežni večini negovanje zob, zato pa vidimo že mladeniče in mladenke s pol praznimi usti, da o starejših ljudeh niti ne govorimo. Res je sicer, da je prešla pri nas slabost na zobeh že v rod, tako da jih že podedujemo slabe. Ali s skrbno nego ter s pravilnim ravnanjem bi si jih ohranili mnogo dalj časa. Da se skrb za zobe v naših zanamcih trdno ukorenini, moramo navajati že otroke, da jih snažijo. Ko je otrok dorasel, da se sam umiva, mu kupimo mehko ščetko in mu odločimo kozarec. Naučimo ga, da si snažimo zobe zvečer, preden gremo spat. Zdravniško je namreč dognano, da vplivajo ostanki jedi, ki se ustavijo v ustih, kvarno na zobe. Nesnağa v ustih se razkrajaja ter povzročaja gnitje zob. Priporočljivo bi tedaj bilo, da bi si umivali usta vsakokrat po jedi, ali vsaj zvečer predno ležemo spat.

Najgrša med vsemi nesnağami je umazan nos. Koliko je še otrok, ki ne čutijo potrebe, da bi si snažili nos. Krivda leži pač vedno na starših, ki otroka že s početka ne navajajo k temu. Zlasti greše matere,

ker ne skrbe, da bi imeli otroci vedno ruto pri sebi in tako si pomagajo dečki v hudi sili z rokama, deklice pa se brišejo kar v predpasnik. — Matere, zavedajte se, da je tako početje vam in ne otrokom v sramoto!

Znamenje največje nemarnosti in zaostalosti je golazen, ki se pase po živem človeku. Kdor je prišel v tesnejši stik z našim podeželskim ljudstvom, se je lahko prepričal, da smo še daleč od prave snažnosti. Po krivdi mater je še marsikateri otrok poln uši. Radi nemarnosti staršev je marsikateri otrok izobčen iz družbe sotovarišev in sosedov, je preziran in zasramovan brez najmanjše lastne krivde.

Res je, da nam snažnost varuje zdravje ter pospešuje pri mladini telesni razvoj, a poleg tega dobička nam nudi skrb za čistost še drugo vrednoto, namreč ime civiliziranih ljudi. Radi tega skrbimo, da bo naša zunanost pričala o naši visoki stopnji civilizacije in da bo naš rod po dobri vzgoji glede čistosti še popolnejši.

Kakor telesna snažnost, tako je potrebna tudi čistost obleke. V prvi mladosti dojenček še nima posebnih oblek. Radi močenja mu oblačimo kratke jopice, spodnji del telesa pa mu zavijemo v plenice, katere lahko menjamo vsak čas. Pri dojenčku pride v poštev v prvi vrsti posteljno perilo.

Dete moči pogostokrat, zato je treba tudi pogosto menjati plenice, da ne leži v vodi. Ako otroka v tem oziru zanemarjamo, se mu vname koža v nožnih gubah in na zadnji plati telesa. Vneta koža mu povzroča bolečine, ki so tem večje, čim dalj časa mora ležati v mokrih plenica. Potresanje oživelih delov telesa pač bore malo pomaga in gotovo je, da bolezní s tem ne odpravimo.

Edini uspešni pripomoček za zdravo kožo je snažnost, tako da otroka redno in pogosto krat kopamo ter skrbimo, da ima vedno suho in čisto, ne samo posušeno perilo. — Graje vredno je tudi povijanje otrok v plenice. Navado, ki je še zelo razširjena po naši deželi, je treba opustiti, saj je otroku le v škodo

in oviro, dobička pa ne prinese nikakega. Iz zdravstvenih in praktičnih ozirrov povijanje ni priporočljivo. V povojih se otrok ne more zganiiti in si ne more uravnati telesa, kakor bi mu prijalo, pa tudi menjava pleníc je otežkočena, ker je združena z daljšo zamudo časa. Tako se zgodi, da previjejo matere otroke komaj dvakrat, največ trikrat na dan. Ugovor, češ da otrok, ki ga ne povijamo, ne bo imel ravnih udov, ne drži. Vzroki, da imajo nekateri otroci kríve nožice, tiče v bolezni, ki jo imenujemo rahitiko. Tej pa odpomore dobra hrana, in če ta ne — zdravnik.

Opustimo predsodke, verujmo izkušnji tolikih mater, ki so brez povijanja izredile čvrste in brezhibne otroke.

Da pa se otrok ne bo v spanju razodeval, mu pomotajmo roke, pa samo v plenice. Če je potreba podvijmo močnejše odejo. Pomnimo pa, da se dete ne bo nikdar razgalilo in ne bo sililo iz postelje, ako ga primerno odenemo. Če pa je otrok pretežko odet, skuša, da bi se iznebil neprijetne vročine.

Po naših vaseh vidimo posebno v poletnem času, kako se suše na solncu otroške postelje in odkrito moram povedati, da niso ne v kras ne v ponos niti hiši, niti vasi sami. Z malenkostnim stroškom bi si starši nabavili nepremočljivo platno, ki bi ga polagali pod otroka. Seveda je treba pri uporabljanju platna paziti, da položimo nanj dovolj rjuh, ki potem vpijajo močo, kajti drugače bi ležal otrok v mlaki lastne vode.

Odveč bi bilo, da bi poudarjali materam, kako naj skrbe za snažnost otroških oblačil. Če že nima vsaka čuta, da bi svoje otroke čedno oblačila, jo pa sili k temu sram pred sosedi. Toda ne samo vrhna obleka naj bo čista, snažno mora biti v prvi vrsti tudi perilo. Zamazano perilo širi smrad in škoduje telesu, zato bodi prva skrb matere, da bo družina snažno oblečena.

Cbleka se ravnaj po letnih časih. Pozimi naj bodo otroci toplo oblečeni, poleti naj nosijo lahke obleke. Za vse čase in za vse starosti pa veljaj pravilo, da

obleka ne bodi pretesna, ker se potem otrok ne more prosto gibati in ker se taka obleka rada trga. Kvarna je pretesna obutev, posebno v zimskem času.

Iz nравstvenih, zdravstvenih in gospodarskih ozirov ni na mestu hlastanje za modo. Dežela drvi za zgledom mesta tudi v tem. Prav je, če je ljudstvo opustilo način oblačenja, ki je v nasprotju z zdravstvenimi predpisi, ali da drvi brezpogojno za izrodki mestne mode in se ne ustavi v mejah dostojnosti, je pač graje vredno. Med naše ljudstvo se je že razširilo zlo, da starši tekmujejo med seboj, kdo bo lepše in moderneje oblačil otroke. Poleg gospodarskega bremena, ki ga tekmovanje nalaga roditeljem, trpi tudi vzgojni smoter. Z lišpanjem privzgajamo otrokom nečimurnost, gizdavost in puhlost. Te lastnosti pa so vselej stopnice, ki vedejo mlado bitje v nравno izkvarjenost. Privzgajajmo našim otrokom lepotne čute, a jih skušajmo istočasno ohraniti v mejah zmernosti in priprostosti.

Ni pa rečeno, da bi morali biti otroci oblečeni brez vsakega krasa in nakita. Okusno zbrane barve in lepi kroji pristojajo otroku. Priporočljivo bi torej bilo, da bi zlasti mlade matere same po lastnem okusu okrasile obleke in perilo svojim ljubljjenčkom. Tem laže je priporočati to sedaj, ko skoraj ni več dekleta, ki bi ne znalo ročnih del.

Prezreti pa ne smemo vzgojne naloge, ki jo morajo vršiti roditelji, posebno matere, zlasti z ozirom na hčere.

Ni dovolj, da matere svoje hčerkе samo čedno in dostojno oblačijo, temveč morajo buditi in privzgajati v njih čut za snažnost v obleki. Materam je to delo laže kot vsakomur drugemu, saj se hčerkе drže njih bližine že od zgodnje mladosti in jih pri delu kaj rado posnemajo. Materi torej ni treba rabiti sile, da bi hčerkо uvedla v hišna opravila. Pri vzgoji jo mora voditi razum.

Znana je povest o dveh sestrah, katerima je mati obljubila, da ju popelje na semenj. Prva izmed hčera, ki je bila redna, se je kmalu opravila, ker je

imela obleko urejeno in spravljeno; druga pa, ki je bila nemarna, ni mogla najti ne nogavic in ne rute. Zamudila je čas z iskanjem in je morala ostati doma.

Povest je bila namenjena deklicam, da bi iz nje zajele nauk, kako naj bodo redne in skrbne. Dvomljivo pa je, da bi si mladina osvojila take nauke in jim trajno sledila. Besede se kaj rade zabrišejo v mladih dušah in le redke bi bile deklice, ki bi jim dale take prilike stalne vzpodbude. — Navedeno povest nam odkriva mater kot slabo vzgojiteljico. Ena izmed hčera je imela prirojen čut za snažnost in red, druga pa ne. Ako bi bila mati navajala s pametno in dosledno vzgojo k rednosti obe, bi bila gotovo dosegla uspehe. Bolj kot deklicam veljaj tedaj gornja povest materam.

Igra.

Izmed vseh življenjskih spominov nam je najdražji čas detinstva, čas igre ter brezskrbnosti in ni čuda, če ga opevajo pesniki in pisatelji s tako toplimi besedami. Komu se ne stoži sredi življenjskih težav nazaj v dobo brezskrbne mladosti, v dobo prostosti in igranja? Otrok ne zna ceniti svoje dobe, a se je to zavedel, ko je že prešla. Le poslušajmo našega Gregorčiča, kako mu uhaja spomin v mladostni čas; kako rahločutno je izražena pesem «Pri zibeli»; kako opeva v zanosnih besedah veselo življenje pastirja na planini! — Blagor mu, ki lepo preživi zorno mladost!

Greh bi torej bil, da bi otroku kratili igranje. Že dete, ki še hoditi ne more, maha z ročicami, odskakuje na kolenih, grabi predmete z drobnima rokama in se zaposluje z njimi. V otrokovi naravi je to; on se mora gibati, mora si najti gotovo opravilo, da uri svoje sile, da vežba svoje telo in čute. Igranje tedaj ni otroška kaprica, temveč je utemeljeno in opravičeno v njegovem življenjskem bistvu: ako hoče rasti, ne sme mirovati.

V starostni dobi od enega leta do pol drugega otrok shodi in tedaj pridejo v gibanje vsi deli telesa;

oproščen je rok, ki so ga varovale in krotile, svobodno se lahko kreta. Z dobo, ko otrok shodi, že prične pravi čas igranja. Seveda se zaposluje deca v prvi dobi pod nadzorstvom matere, starejših bratov in sester ali pa pestunj.

Zahteve malih igračkarjev so pač majhne, par deščic, skatlica, okrogli kamenčki so njihovi zakladi. Edina težava je, da se posameznih predmetov hitro naveličajo in segajo po novih; zato nam prizadevajo ravno malčki toliko preglavic in zahtevajo stalne pažnje, ker jih ne vodi razum in nimajo o predmetih še nikake izkušnje. Le pogledjmo jih, kako segajo po nožih, škarjah, iglah in sploh po vsem, kar ni zanje! In če jim odstranimo nevarne predmete, stikajo po kotih, primejo v roke vsako umazarijo, hočejo v vodo in v ogenj. Prav zato pravimo, da otrok ni nikoli dovolj varovan.

Nujno potrebno je radi tega, da mlado deco nadzorujemo pri igri, da jo zaposlujemo in jo kratkočasimo, v kolikor nam dopušča čas.

Z doraščanjem se izpreminja tudi zmisel za igro. Dečke zanimajo živali, vozovi, sani; deklice pa posnemajo mater v hišnih opravilih, one kuhajo, pestujejo, perejo in pometajo.

Lepo je gledati deco pri igri, zlasti še, če se zavedamo, da ji je rajanje in zaposlitev potrebna, da je to življenjska zahteva razvijajočega se organizma in le pomilovati moramo one redke otroke, ki so do igre brezbrizni in posedajo ter polegajo okrog ko starčki. V njih pač ni življenjske sile, njihova moč je okrnjena in zastarela. Skrb staršev bi morala biti, da dajo takim otrokom vzpodbude, da jih, če je treba, tudi prisilijo k gibanju, tako jih je s časom le mogoče oživeti, drugače pa naseda v njih polenjenost, ki ima celo za poznejše življenje slabe posledice, ker se telesno dovolj ne razvijejo in ne kažejo veselja do dela.

Gibanje na prostem mladini najbolj prija; tam se naužije dobrega in čistega zraku, tam se zamore poljubno kretati. Zaprti prostori niso za igranje

nikdar priporočljivi; izjemo dela le sila, ko je spričo vremenskih neugodnosti onemogočeno bivanje pod nebom.

Podeželska deca ima za igranje v prosti naravi lepe ugodnosti, ker so okoli vasi trate in je celo med posameznimi hišami dovolj prostora, da otroci na njem rajajo. Na slabšem je glede tega deca v mestih, kjer ni pripravnih igrišč; na cesto ali na ulico ne more, ker se tam vrši promet in bi bila izpostavljena življenjski nevarnosti, pa tudi radi prahu ni priporočljivo, da bi se tam igrala. Mestna deca je radi tega prikrajšana na svobodi in ta nedostatek občutijo posebno otroci revnejših, zlasti delavskih družin, katerih stanovanjski prostori so že itak utesnjeni. Socialno skrbstvo ima tu prevažno nalogo, da omogoči tudi mestni, zlasti revni deci, gibanje v prostosti.

Mehke trate in razsežna dvorišča so za telesno vzgojo otrok neprecenljive vrednosti; saj se tam deca solnči, naučije se svežega zraku in zadosti potrebam gibanja. Kako lepo je videti otročiče, ki se vrnejo od igre rdečelični, polni veselja in zadovoljnosti v obeh! In kako jim gre potem hrana v slast!

Med naše ljudstvo prodira čimbolj zavest, da otroku ni kratiti igre in svobode. Kakor povsod mora seveda veljati tudi tu mera; kajti od svobode in igranja do potepanja je en sam korak. Razumen vzgojitelj bo znal presoditi, kje je meja med koristjo in škodo.

Zanimanje za šport se je razširilo že skoraj v sleherno našo vas in prav bi bilo, da bi se še bolj, ne samo posplošilo, ampak tudi poglobilo. Telovadba in šport bi morala služiti pač pravi nalogi, da bi si ljudje skladno krepili in urili telesne moči in da bi imeli tudi dušne koristi. Izletništvo je zelo hvaležen šport za onega, ki ga zna izrabiti, telesu a tudi dušnemu življenju v prid.

Izletništvo nudi obilo dušnega užitka vsakomur, ki se je naučil opazovati naravo v njeni lepoti in poeziji. Spoznavanje domačije veča ljubezen do nje. Narava človeka razvedruje in očiščuje, polni ga z

zanosom in ga ustvarja dovzetnega za vse, kar je lepega in pravega.

Z izletništvom pa se utrjuje tudi družabna vez med mladino. Slovesnost izleta se še poveča s petjem, ki privre iz duš kot izraz čistega veselja. — Starši naj torej ne branijo svojim otrokom na izlete; odrasli mladini pa naj bo priporočeno, da doraščajoče mladeži ne prezira in odriva, temveč naj jo pritegne v svoj krog in jo družabno ter umsko odgaja in vodi. Je pač velika napaka, da fantje in dekleta izključujejo naraščajnike iz svoje srede. Doraščajoča mladina je v takem slučaju izobčena iz družbe; med otroke več ne mara, med odrasle ne sme in tako se razvija kakor plevel med kamenjem.

V novejšem času pa pada smisel za pravo korist izletništva. Živimo pač v dobi hlastanja za rekordi; zato ni čuda, če marsikateremu izletniku ni mar za lepoto narave, ki je razprostrta pred njim, temveč stremi samo za tem, da bi preplezal čim strmejše skale, da si poišče čim večjih nevarnosti. Za stopnjevanje moči in sposobnosti je vaja sicer potrebna, a ne sme biti to edini naš namen.

Tudi podeželska mladina naj bi se že zgodaj pričela zanimati za telovadbo in šport. Posebno je to priporočljivo za zimski čas.

Česa se deca bolj veseli kot snega? Koliko radosti, koliko dela ji prinese! Sneženi mož, kepanje, sankanje in v poslednjem času smučkanje, glejte bogate darove bele zime. Kdo bi mogel kratiti malčkom nedolžno veselje; kdo bi bil tako krut, da bi jih trgal od najljubše zabave?

Omenjeno bodi samo še to, da je smučkanje najprimernejše zimsko zabavno opravilo, da se telo utrdi in da postane okretno ter gibčno. Smučkar mora držati v ravnotežju celo telo na neenakomerno položenem svetu, zato delujejo vse njegove mišice; živci morajo odgovarjati točno in prisotnost duha ne sme izostati.

Kako otrok že sam čuti, katera zabava bolj prija razvoju njegovega telesa, nam pričajo mladi smučkar-

ji, ki so, potem ko so se poskušali voziti na smučih, popolnoma opustili sanke.

Starši, ki dovolje zimske igre, dajo svojim otrokom istočasno vzpodbudo k delu, kajti po večini si vsi mladi smučkarji in sankarji morajo napraviti orodje sami. —

Kaj pa deklice; ali naj te tiče pozimi v hiši? Po nekaterih delih naše dežele so zaposlena dekleta v zimskem času s čipkanjem in niso redke družine, ki silijo celo mlade deklice od desetega starostnega leta dalje k tako duhomornemu delu. Take zahteve so pretirane, da, nečloveške, posebno če so deklice primorane sedeti pri delu ves dan in morda še dolgo v noč. Naj se navaja otrok k delu, a ne izrabljajmo šibkih telesnih sil v to, da bi si morali že tako mladi prislužiti obleko ali obuvalo, kakor se to ponekod v resnici godi. Navajanje k delu imej višji cilj kot je dobiček. Uspeh dela ni tako važen kakor je važen smoter, namreč, da otroka postopoma uvedemo v resna življenjska opravila. — Tudi deklicam dajmo torej gotovo prostost, tako v zimskem kakor v poletnem času. Ako so dečki že opustili sanke, ostanejo njim. Zadovoljne bodo, da se razgibljejo in nasmejejo. —

Še o igračah naj bi spregovorili par besed. Marsikateri roditelji kupujejo, kar na debelo vsakovrstne igračke in trosijo tako denar. Otrok kaže s početka obilo zanimanja za novo igračo, a naposled se je naveliča ter jo vrže v stran in če se vrne kdaj zopet k njej, se vrne samo za trenutek. Največkrat se zgodi, da leži predmet že po par dneh polomljen in pozabljen v kakem kotu. Ne trosimo brez potrebe denarja, kupimo otroku par trdnih predmetov namenjenih za igro, vse drugo pa opustimo. Ni s tem rečeno, da bi ne smeli deklicam kupiti punčke ali fantkom konja; ne, a preoblagati otroka z igračkami tudi ne smemo. Kdor zna in more, je najbolje, da naredi dečkom igrače sam; trdno zbit voziček velja več kot deset drobnarij.

Razumni starši izrabijo lahko otroške igre v višje vzgojne namene. Rekli smo, da je najuspešnejši način

vzgoje po prilikah. Da dajo starši otrokom pobudo k raznovrstnim zaposlitvam, naj jim pokažejo igre, ki se jih spominjajo iz mladosti. Nauče naj jih besedila in napeve, ki se pri rajanju lahko uporabljajo; dajo naj jim na razpolago predmete, katerih ni škoda. Na ta način povečajo zanimanje za igro, a poleg tega se deca tudi marsičesa nauči. — Samo en primer! Pri igranju, ko se lovijo, ali ko igrajo mačko in miško, morajo otroci izbrati enega izmed tovarišev, ki ima posebno ulogo. Kako naj ga določijo? Najlaže, da ga izberejo s štetjem. In tu imamo različno skrupucana besedila, nekatera v verzih, druga pomešana deloma s tujkami. Kako lahko bi mati naučila svojo deco lepega besedila, kakor je na pr. ono: «en kovač konja kuje, kol'ko žebļev potrebuje; eden, dva, tri, pojdi, puta, ven ti». Z rajanjem združuje deca tudi petje; zlasti deklice se kaj rade vrte v kolu ob taktu lepe pesmi. In komu je neznana pesem: «Ringa, ringa, raja»? Marsikomu je znana tudi ona: «Rad bi vedel kak' kmetič poseje svoj ov's». — S tem, da učimo otroke rajalne pesmi, jim že privzgajamo čut za petje in za takt, vadimo jim posluš in jim vcepljamo ljubezen do lepote.

Dobri vzgoji kvarne so igre za denar. Ponekod se ukvarjajo otroci s «fuckanjem» ali «količkanjem» in dasi igrajo za majhen denar, je početje vselej škodljivo, ker budi že v mladih dušah igralsko strast. Velik del količkarjev se zateče v poznejšem življenju h kartam in sicer iz dobičkarskih namenov. Z igranjem na karte pa je združeno ponočevanje, pijančevanje, jezavost in preklinjanje. Igralska strast budi torej samo zle nagone in navaja samo h škodljivim navadam. Starši naj bodo v tem oziru neizprosno strogi. Pojasnijo naj otrokom, kam dovede igra človeka, a poleg tega naj igranje za denar ostro prepovejo.

Delo.

Zahtevam svojega organizma po gibanju ustreza odrasli človek predvsem z delom. Pravo delo pa ne

smatramo zgolj kot zadostitev gibalnim potrebam, temveč nosi še pečat višje vrednosti. Z delom pre-skrbuje človek življenjska sredstva sebi in svojcem. Delo pa je tudi obče koristne veljave, če ustvarjamo družbi koristne in potrebne vrednosti. Pravo, obče koristno delo človeka dviga, daje mu znak plemenitosti. Človeško udejstvovanje ima tedaj poleg naravne vrednosti še drugo višjo, нравno ali moralno vrednost.

Vzgoja, ki mora stremeti za tem, da usposobi poedinca za življenjski obstoj in da dá družbi koristnega člana, mora biti torej tako usmerjena, da budi v gojencu veselje do dela.

Vzgoja k delavnosti prične že v človekovi otroški dobi. Ločiti pa moramo, in treba je, da to glasno poudarimo, med cilji, ki naj jih pri vzgoji k delavnosti zasledujemo in med nameni, ki vodijo nekatere starše, da silijo otroke k delu. Niso redki roditelji, ki priganjajo še mlade otroke k raznim, včasih nepri-mernim in pretežkim opravilom iz gospodarskih, oziroma dobičkarskih namenov. Taki starši niso vzgojitelji in niso vredni imena roditeljev, kajti z dejanji ponižujejo lastno deco na stopnjo živali. Žival redimo in ji strežemo z edinim namenom, da nam koristi. Človek pa ni isto kot živinče. — Otroci takih staršev se sicer zelo hitro privadijo delu, a vzgoja pri njih ne žanje uspeha. Navadno ostanejo sirovi in prenesejo v svojo zrelo dobo to, čemur so morali služiti v mladosti, namreč pohlep in lakomnost. Telesno šibki otroci pa podležejo navadno prehudim naporom.

Pomnimo, da delo ni igra. Pri igri je zaposlen otrok iz lastne volje, je pri vsakem dejanju svoboden, njegova domiselnost deluje neovirano; skratka, sam svoj gospodar je. Česa si otroci pri igranju ne domišljajo in predstavljajo; lesení koli so jim puške, peščeni kupi so gore, lesen stol jim nadomešča konja, punčke iz cunj jočejo in so bolne ter zahtevajo nege in postrežbe. — Vse drugače je pri delu, ko otroku posamezna opravila naložimo in jih mora izvršiti po

določenih navodilih in po določenem načrtu. Še to je, da se nekatera dela ponavljajo vsak dan in postanejo tako enolična. Igra je svobodno udejstvovanje, delo pa dolžnost. Sicer pa imajo nekatera koristna opravila za otroke večjo ali manjšo privlačnost, saj že pri igranju posnemajo dela odraslih ljudi, posebno pa so ponosni in zadovoljni, ako izvrše v družbi z roditelji ali brez njih kaj koristnega. Vendar tega dejstva ne smemo vzeti kot pravilo; prej ali slej se otrok resnega dela naveliča in se mu zahoče nazaj v kraljestvo iger.

Ako hočemo, da bodo naši zanamci vzgojeni v pravem duhu, da bo njih vzgoja skladna in enotna, ne smemo gledati na delo, ki ga otrok izvršuje, z dobičkarskim očesom. Delo je pač koristen činitelj, zato ni brez vrednosti niti to, kar otrok izvrši, ali ne sme nam biti mar to, kar naredi, temveč to, kar on pridobi. V tem je vzgojni zmisel dela.

Kakor je rekel Komensky, da matere lahko igraje poučujejo svoje otroke, isto velja za vzgojo k delavnosti. Postopoma, skoro neopaženo prevedimo otroka od igre do dela; vodimo ga od manjših opravil do večjih, od lažjih del do težjih; tako bo z doraščanjem nevede opustil, kar je otroškega. Pri nalaganju opravil bodimo previdni in razsodni; premislimo in pretehtajmo, koliko otrok v gotovi starostni dobi zamore in koliko ne zamore. Da bo otrok, ko dorase, socialno mislil in čutil, postopajmo z njim človeško. Ako moramo grajati slabo opravljeno delo, grajajmo z razsodnostjo; izboljšujmo način otrokovega dela z lepo besedo; ukaz in naročilo naj bosta dana z nesirovim in nerobatim glasom.

Počitek.

Po igri in delu sledi počitek. V spanju se naše telo odpočije in poživi, da je zopet zmožno za delo. Pa tudi duh mora počivati.

Pri malem otroku uravnava dolžino počitka že njegov organizem. Negodno dete spi skoro ves čas in se zbudi samo takrat, ko je lačno; a kakor dorašča in

se razvija, tako se čas spanja krči. Ker si otrok meri spanec sam in ker vemo vsi, da je človeku spanje potrebno, bi ne bilo niti potreba, da razpravljamo o tem poglavju, ako bi sicer nekateri roditelji ne grešili proti pravilom, ki so določena za počitek.

Da se naše telo dobro odpočije moramo upoštevati čas, v katerem naj spimo.

Edini primerni čas za počivanje je noč. Malemu otroku pa nočni čas še ne zadostuje, spati mora deloma tudi po dnevu. Zgodí se, da se otrok razvadi, tako da spi po dnevu dalj časa, po noči pa bdi in sitnari. Taka navada je mučna posebno za ubogo mater, ki mora vstati bogve kolikokrat iz postelje, a tudi ostalim družinskim članom vznemirjanje ni prijetno. Da se matere izognejo mučnih neprilik, naj navajajo otroka takoj s početka na to, da bo ponoči čimbolj spal. Večkrat zakrivijo matere same razvado, ker preveč poslušajo svojega miljenca, zlasti pa, ker ga nauče na prepogosta nočna pitanja. Le v prvi mladosti je potrebno, da hranimo otroka tudi po noči, pozneje tega ni več potreba. Nasitimo ga zvečer in zgodaj zjutraj, po noči pa mu ne dajajmo hrane.

Ako otrok po noči joče, pogledjmo, ali je moker; previjmo ga in ga položimo zopet spat. Ako se cmeri iz nagajivosti in ukazljivosti, pustimo ga. Ko bo spoznal, da mu jokanje nič ne pomaga, bo gotovo utihnil. Edino v slučaju, da je otrok bolan, smo dolžni, da se mu posvetimo in bdimo pri njem, oziroma mu skušamo pomagati z različnimi zdravilnimi sredstvi. Otroku privajene razvade tepejo navadno mater samo, zato naj jo vodi pri odgoji razsodnost, ne le slepa ljubezen, ki miljencem vse dovoli.

Tudi ležišču moramo posvečati pažnjo. Postelji, v kateri otrok spi, bodi snažna in prosta mrčesa; odeja bodi primerno topla. — V prejšnjih časih so bile pri nas v rabi zibelke in še danes jih imajo po nekaterih kmečkih hišah. — Res lepo, v srce sega joče občutje je vzpreletelo človeka, ko je zaslišal milo, zibanje spremljajočo popevko materino, ki se je glasilo iz izbe; danes uspavanke zamirajo, ker

ljudje opuščajo rabo zibeli. Resnici na ljubo moramo povedati, da je bilo zibanje odveč. Ko je otrok truden, zaspi sam in se ne zbudi, dokler se ni odpočil. Zibeli tedaj ni škoda.

«Rana ura, zlata ura» veli pregovor. Sledeč ljudski modrosti, ki je tudi zdravniško priznana, naj hodi-jo otroci zvečer zgodaj spat in naj zjutraj vstajajo zarana. Ako se že otroci nauče, da polegajo v postelji pozno v dan, bodo, ko dorasejo, lenobni zamujali delo. Pozno vstajanje ne da človeku prave svežosti, temveč ga pušča mrtvega in zaljenega.

Napačno je torej, če puščajo matere svoje otroke predolgo v postelji, četudi z izgovorom, da jih drugače motijo pri jutranjem delu. Kakor v vseh drugih slučajih, bi moral biti tudi v tem vzgojni vidik prvi.

V mestih greše stariši premnogokrat, ker kratijo otrokom spanec s tem, da jih jemljejo k raznim nočnim predstavam, na deželi pa jih puščajo da bdijo pri mrličih, ali pa da pasejo radovednost po plesih in ženitovanjih. Oboje je otroškemu zdravju kvarno. —

Otrok mora imeti dovolj spanja. To naj upoštevajo tudi kmečki starši, zlasti v poletnem času, ob velikem delu.

Zdravje.

Zdravje je najdražji zaklad, največje bogastvo. Zdrav človek si zamore prislužiti vsakdanjega kruha, če le hoče.

Zdravje otrok je staršem posebno na srcu; kako tudi ne, saj jih veže nanje roditeljska ljubezen; saj so sinovi in hčere upanje njihove bodočnosti.

Največji odstotek ljudi pomrje v otroški dobi, odtod tudi bojazen in strah staršev za zdravje in življenje otrok. Kljub temu, da se starši tako boje za svojo deco, zakrivijo nemalo krat sami, da jim zbolijo. Vzroki so ponajveč krat v napačni vzreji in ker se ne drže vselej in povsod zdravstvenih priporočil ter predpisov; pa tudi mazaštvo je često krat krivo, da oboleli otroci ne ozdravijo.

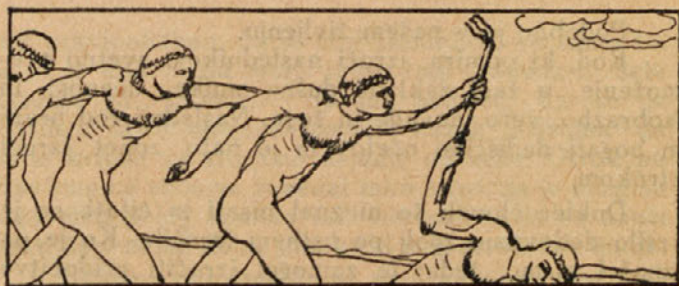
Zdravi otroci so kakor zdrava mladika, ki obeta močno drevo. Da bo zrasel naš zarod zdrav in močan, upoštevajmo tako pri sebi kakor pri otrocih navodila in priporočila zdravnikov. Poleg tega, da skušamo ohraniti otroke zdrave, jim vcepljajmo in privzgjajmo tudi smisel za zdravstvo ali higijeno. Odvrčajmo jih od vsega, kar bi zamoglo škoditi njihovemu zdravju ali ga celo omajati. — Kako kvaren je vpliv tobaka na mlado telo in vendar najdemo še starše, ki o tem niso uverjeni. Kolikokrat naletimo na družine, v katerih kadijo neovirano in vpričo staršev že dvanajstletni fantki! Še žalostnejša je resnica, da navajajo ljudje v vinorodnih krajih deco k pitju, ko je komaj shodila. Taka početja so vse graje vredna in so greh na krvi rodu in na zdravju človeške družbe.

Le trezen in zdržen rod bo zrastel zdrav in krepak; zato naj starši odvajajo mladino od vseh zdravju škodljivih navad. Predvsem pa naj deluje v tem oziru dober zgled.

Bolezen.

Tudi če najbolj pazimo na zdravje svojcev in nas samih, bolezní ne moremo popolnoma izključiti. Posebno otroci so podvrženi nekaterim boleznim, pred katerimi jih težko obvarujemo. To so razne nalezljive bolezní, ki se hitro razširjajo in zajamejo cele okraje. V takih slučajih je najbolje, da se držimo zdravniških navodil in skušamo storiti vse, da bi bolezen omilili in pospešili ozdravljenje otrok.

Večkrat se pojavljajo pri posameznih otrocih lažja ali težja obolenja, ki niso kužne narave. Mlado telesce pač nima še odpornih moči, da bi se z uspehom uprlo bolezní. Ravnajmo z malimi bolniki tudi v teh slučajih tako, kakor pri kužnih boleznih. Ne zabimo pa nikdar, da je v bolezní najbolje zateči se k zdravniku.

DUŠNA VZGOJA.

V starih časih ni bilo cest, ne železnic, ne avtomobilov. Ljudje niso poznali ne telegrafa ne telefona. Novic iz širnega sveta ni bilo, ker ni bilo zvez med enim in drugim krajem. Ljudstva so živela sama zase. V vojnah pa je bilo že takrat potrebno, da so bile čete, ki so se bojevale v tuji zemlji, v stiku z domovino, bodisi, da je bilo treba poročati o zmagah, ali pa da je bilo treba prositi nove vojaške pomoči, živéža, orožja in drugo.

Zgodovina nam pripoveduje, da so imeli stari Grki posebne, izurjene tekače, ki so prenašali poročila z bojnega polja v domovino. Bili so to poslanci. Ker pa je bila včasih razdalja med domovino in med vojnimi četami velika, so nastavili ob potu več tekačev in sicer v določenih razdaljah. Poslanci so nosili v rokah ognjene plamenice. Ko je prejel prvi poslanec od poveljnika naročilo, je pretekel z baklo v roki vso razdaljo do drugega tekača ter mu izročil naročilo in plamenico. Drugi poslanec je tekkel do tretjega, tretji do četrtega, dokler poslednji ni prispel v glavno mesto domovine. Večkrat se je zgrudil poslanec od utrujenosti na tla, ko je izročil vest nasledniku. Zgodilo se je tudi, da je prispel tekač s poročilom o zmagi v domače mesto, kjer je zaklical: «Zmagali smo!» Nato je padel na tla in umrl.

Podobno je v našem življenju.

Rod, ki odмира, izroči naslednikom svetno premoženje, a tudi zaklade dušne omike, učenost in izobrazbo, vero, navade in šege. Naslednji rod hrani in bogati dediščino očetov in jo nato zopet izroči otrokom.

Dokler človek še ni znal pisati in čitati, se je vršilo dedovanje zgolj po ustnem izročilu. Ko je pa iznašel pismo, tedaj je zamogel izročiti pridobitve duha v pisani besedi ne samo bodočemu rodu, temveč tudi daljnim naslednikom. Tako imamo danes zbrane v knjigah neizčrpne zaklade znanja in vsakdo se z njimi lahko okoristi, seveda, če ima voljo do učenja, oziroma do čitanja. Vendar ne vrši vzgoja dandanes nič manjše naloge kot takrat, ko ljudstva še niso znala ne pisati ne čitati. Živa beseda staršev in vseh drugih vzgojiteljev je še vedno najuspešnejša, a tudi najprimernejša, da se otrok po njej izobrazi. Upoštevati moramo namreč, da pričnejo vzgajati starši otroka že takoj v prvi mladosti, ko še ne zna brati. Sicer pa tudi ni prva naloga vzgoje, da otroka izobrazi, temveč, da ustvari iz njega dobrega človeka.

Dober človek.

Dobroto pripisujemo srcu. Nam pa to še ne zado-
stuje. Srce čuti, a ne zna soditi; in če bi rekli, da je dober oni človek, ki je mehkočuten, darežljiv, odpustljiv, usmiljen, bi zahtevali premalo od njega. Dober človek je oni, ki je strog proti sebi, prizanesljiv proti bližnjemu; pravičen do sebe in drugih, vesten v izpolnjevanju svojih dolžnosti, sovražnik krivice in borec za pravico. Dober človek je značajan.

Laž in resnica.

Smilijo se nam včasih mali otročiči, ki izpovedo v svoji mladostni odkritosrčnosti golo resnico, dasi je to v njihovo škodo. Pomilujemo jih: «Joj, kako si neumno, dete, ničesar ne znaš prikriti, ne znaš se izviti, nič lisjaka ni v tebi!» Ko tako sodimo, ne pomislimo, da je otrok še neizkvarjen, še pristen, zato

tudi pravicoljuben. Če je ubil skodelico, ve samo to, da jo je ubil in da mora tako tudi povedati. Šelè izkušnja ga «izmodri». Spozna namreč, da se je včasih z lažjo mogoče izogniti kazni, oziroma da zvrne krivdo za storjeno dejanje od sebe. Otrok pa bi se sam od sebe ne zavedel tako hitro, da je mogoče odgovoriti poleg resnice tudi neresnico; da se nauči lagati že v nežni dobi, smo krivi največ odrasli ljudje.

Otrokova odkritosrčnost nam ne ugaja, zato ga učimo že izza prve mladosti, da marsikaj, kar ve, zamolči. S tem že krusimo njegovo odkritosrčnost. Odtod pa je le korak do lažnivosti. In do tega koraka spravljajo otroka že starši s svojim zgledom. Ko govorijo na pr. vpricho ljudi drugače, kakor za njihovim hrbtom; ko otroku obljublajo vse mogoče stvari, a obljub ne izpolnijo; ko pripovedujejo kaj takega, o čemer je gotov, da ni tako kot govorijo. Nekatere matere imajo navado, da otroku vedno kaj obljublja-jo: «Pojej kavo, nato pojdeva v vas!» Ali pa: «Umij se, ti bom dala nekaj lepega». Prvič se otrok res potrudí, da ustreže materini želji, drugič pa ne več. Edini dobiček takega postopanja je ta, da se nauči deca lagati.

Odrasli ljudje, zlasti pa starši pokvarijo otroke, da se spremene iz prvotnih resnicoljubnežev v lažnike. Otrok pa ne ostane nikdar sredi poti in če prej ni znal drugega govoriti nego resnico, laže potem kakor za stavo. Tako daleč zaide marsikateri otrok, da mu sploh ničesar več ne verjamemo in da se na njegovo besedo sploh zanesti ne smemo.

Lahko je otroku priučiti lažnivost, težko ga je odvaditi, da bi ne lagal. In tukaj mora premisliti vsakdo, ki ima resen namen, da bo svoje otroke prav vzgajal, kje in kako je najboljše začeti. Ne bo treba dolgega razmišljanja in sleherni izmed nas bo prišel do sklepa, da je pač najbolje, če se izogibljemo kolikor le mogoče vseh prilik, s katerimi bi dajali našim otrokom slab zgled laži.

Rekli smo, da uživajo starši pri otroku največji vpliv; ali naj bi ga torej izrabili v to, da bi jih vzgojili

v lažnivce? Bolje je, da zlo preprečimo, da plevel zatremo takoj v početku, najbolje pa je, da ga sploh ne sejemo. Bodimo odkritosrčni in pravicoljubni sami, bodisi do otrok ali do drugih ljudi in slabo seme ne bo našlo tal. Ako pa se je otrok kljub naši skrbni vzgoji privadil lažnivosti, tedaj se potrudimo z resnostjo, da bi ga odvadili. Ne prizanašajmo lažnivcu; če ga zasačimo, da ni govoril resnice, povejmo mu to brezobzirno v obraz. Spoznal bo tako naš stud do laži in se bo zle navade najprej osvobodil. Oni starši pa, ki pritrde otroku in se delajo, kakor da bi mu verjeli, čeprav vedo, da se je zlagal, sami podpirajo grehoto.

«Laž ima kratke noge». Res je to. Posebno otroci ne morejo skriti laži za daljši čas; le kmalu odkrijemo resnico, ali pa spoznamo kako drugače, da so lagali. Vzgoja k resnicoljubnosti nam je tako zelo olajšana.

Ni pa vsaka laž enako grešna ali huda. Ako tolažimo resno bolnega človeka, češ da njegova bolezen ni tako huda, da bo ozdravel, da ne izgleda slabo, ne govorimo sicer resnice, a naš namen je gotovo ta, da bi bolnika ne potrli še bolj, da bi mu ne vzeli nade v ozdravljenje. Nemški učenjak Foerster, ki je spisal več knjig o vzgojnih vprašanjih, zahteva, da bodimo odkritosrčni in resnicoljubni vsepovsod, torej tudi nasproti bolnikom. Pravi namreč, da se bolnik navadno sam zaveda, koliko je bolan in kaj naj od boleznici pričakuje, zato pa da je neumestno, če mu mi resnico prikrivamo, ker nas spozna tako za lažnike.

Vsa drugačna je laž, če proda kmet kravo ter pravi, da ima živinče dvanajst litrov mleka, a ga ima v resnici samo deset. V tem slučaju je lagal kmet z namenom, da bi se pri prodaji okoristil na škodo kupca. Isto tako je podlo in grešno, če hočemo z lažjo škodovati bližnjemu na časti.

V neki starostni dobi se priučijo otroci lažnivosti tudi če ga k temu nismo namenoma vzgajali. Rekli smo že, da si skuša pomagati z lažjo, ko je kaj napačnega zagrešil, da bi tako odvrnil kazen od sebe.

Nalagati nas skuša tudi drugače, če se mu ne ljubi, da bi izvršil naše ukaze, zlasti pa rad laže, ko tožari brate in sestre ali pa sosedne tovariše.

Ko odvajamo deco od lažnivosti, bodimo vselej resno dosledni. Ko smo zasačili otroka, da se nam je nalagal, mu odtegnimo za gotovo dobo zaupanje; to ga bo najhuje bolelo. Pri kaznovanju raznih prestopkov bodimo tem strožji, ako se je otrok še lagal in je hotel slabo dejanje utajiti. Napačno je, da sklepamo z otrokom pogodbe, češ, ako poveš po pravici, ne boš kaznovan. Mladina naj se uči govoriti resnico radi resnice same, ker le tako bo pravico-ljubnost tudi spoštovala. Ako se otrok po storjenem slabem dejanju ni zlagal, temveč je svoj greh po pravici izpovedal, tedaj mu kaznen omilimo; ne povejmo mu pa tega, da smo mu prizanesli zato, ker je govoril resnico.

Starši, ki slepo ljubijo svojega otroka, mu potem tudi slepo verujejo. In prav to je napačno. Posebno so udarjeni s slepoto v ljubezni in v veri oni očetje in matere, ki imajo sina edinca, ali pa hčer edinko. Starši, ki sprejmejo otrokovo obtožbo kot resnično, se potem hudujejo na njegove tovariše, njega pa milujejo in zagovarjajo.

Čimbolj čuti otrok, da mu roditelja verujeta, tem predrznejši postaja v laganju in tem pogosteje hodi k njima tožit. Tako se razvije končno v pravega blebatača in opravljevca. Resničen je pregovor, ki pravi: kdor veliko govori, veliko ve, ali pa veliko laže. Pri mladeži si ne moremo misliti, da bi veliko znala, zato je skoraj gotovo, da mladi klepetači največkrat lažejo.

Starši naj bi bili glede na izpovedi in tožbe svojih otrok previdni. Ako se razvname med deco prepir in dobi kateri izmed otrok prasko ali bunko, naj bi ga ne opravičil radi tega na račun ostalih, češ on je nedolžen, vsi drugi so krivi. Mnogo krat se otroci v igri kaj malega poškodujejo, ne da bi bil kdo izmed njih nesrečo namenoma zakrivil. Napačno bi bilo tedaj, da bi kaznovali otroka, ki je po nevedoma

povzročil nesrečo. Ako toži otrok, da so mu tovariši storili kaj žalega, se prepričajmo poprej, koliko je na vsem resnice, da ni morda tožitelj dobil samo zasluženega plačila, ali da ni naredil iz muhe konja. Saj vemo, da so v mladi družbi prav prepirljivci in zdražbarji največkrat tepeni.

Koliko krat povzročé baš otroci prepire med sosedi, radi malenkosti morda ali pa celo radi neresničnih in neosnovanih tožb. Vsak roditelj hvali in opravičuje svojo deco ter obtožuje sosedno, ako pa bi sodili treznejše in previdnejše, bi se bilo mogoče izogniti vsem neprilikam in mir v soseščini bi se ne kalil.

Otroci so včasih prav podobni onemu petelinu iz Stritarjeve pesmi «Strah» (glej knjigo «Pod lipo»!). Petelin je zagledal neznano žival in je takoj opozoril kokošjo družbo na nevarnost. Žival se mu je dozdevala neznansko velika, imela je usta kakor pošast in bal se je, da bi ne požrla njega z vso družino vred. Pristopila pa je stara izkušena kura in ko je spoznala žival, je rekla malomarno: «To je žaba». Petelin je bil užaljen v svojem junaštvu; šel je in kavsnil žabo po glavi, a potem pristavil, da to ni bila žaba, temveč modras. Tako tudi otroci; ko vidijo neznano žival, se jim dozdeva, posebno če se je ustrašijo, mnogo večja kot v resnici. Srednje velik pes doseže pri njih velikost teleta, slepič se spremeni pred njihovimi očmi v meter dolgega modrasa. — Naravno je, da bodo starši popravljali otroške laži, ki izvirajo iz strahu. Čeprav deca v takih slučajih ne laže namenoma, ne smemo pustiti, da bi njena beseda obveljala. Oporekati in zanikati moramo vselej, da ni mogoče, da bi bil pes tako velik kakor tele, ali da bi bil modras dolg cel meter. Tako odvajamo otroke od lažnivega govorjenja, poleg tega pa jih navajamo k pravilnemu opazovanju dogodkov in stvari v prirodi.

Večkrat nam pripoveduje deca stvari, ki so nemogoče. Taka pripovedovanja izvirajo navadno iz prebujne domišljije, ali pa so včasih posledica sanj. Dete, ki je sanjalo, da so ga na pr. podili škrateljčki.

si domišlja, da se je to v resnici godilo; zato pa nam o tem tudi govori prepričevalno. Tudi v teh slučajih moramo dati resnici prednost pred obzirnostjo do mladega bitja, čeprav morda podremo z oporekanjem njegove zlate gradove.

Kakor smo že rekli, bodimo odrasli resnicoljubni do skrajnosti in po našem zgledu se bo vzgajala tudi mladina, da bo resnico ljubila in spoštovala. Resnica in pravica naj nama bosta pred vsem sveti, kajti po teh dveh lastnostih sodimo najbolj, ali je rod še na poti poštenja in ali je še vreden ter zmožen življenja. Pošten človek je tudi možat. Njemu sta resnica in pravica nad vse draga; zanjo žrtvuje vse. Ne svetohlincev, ne lažnikov, ne krivičnikov, le poštenih ljudi je bodočnost.

Ne kradi!

Sedma božja zapoved pravi tako, a deca se zanjo marsikdaj ne zmeni. Lahko rečemo, da se loti kraje vsak otrok, nekateri za krajšo, drugi za daljšo dobo, kakršne so pač prilike in kakršni so vzgojitelji. Še o svetem Alojziju, ki je bil tako popolen, pripovedujejo, da je v mladosti izmaknil očetu smodnik.

Kaj žene mladino v krajo; zakaj si otroci tako radi prilaste prepovedane predmete? Ni vse za deco; a glejte, prav to, kar je prepovedano, najbolj miče. Prepovej otroku odpreti škatlo, pa se ne bo skoraj mogel vzdržati, da bi ne pogledal vanjo. Reci mu, da vžigalice niso zanj, pa bo prežal venomer, kje bi jih iztaknil. Mladina ljubi izpremembo in gotovo je, da jo bolj mika priprava, s katero je mogoče zanetiti ogenj, kakor pa igrača, ob katero se spotika vsak dan; ljubši mu je nož, ki reže, kakor pa lesena sablja; ura vzbuja njegovo pozornost, ker sama teče, ker bije in zvoni.

Odrasli ljudje skrivajo pred deco vse nevarne predmete, da bi se ne poškodovala, da bi ne povzročila kake nesreče ali pa, da bi orodja ne pokvarila. Le opazujmo otroka, kako nerodno drži v roki nož ali škarje! In kolikokrat teka okoli z ostrim orodjem

v rokah; samo malo naj se spotakne, pa lahko pade in se pokvari za vse življenje. Starši so torej previdni in prav je tako; a ker mu oni ne dovolje, da bi se igral z nevarnimi predmeti, si jih skuša prilastiti sam, da jih skrivaj izmakne. Čimbolj poredkoma ima priliko, da bi vzel kako orodje ali kak drug predmet v roko, tembolj ga mika. Pustimo, da se bo igral z žagico, pa bomo videli, da se je naveliča kaj kmalu. Neznansko rad sega po uri, ker ga zanima, kaj je v njej. Ako bi mu pustili, bi gotovo ne nehal, dokler bi je ne razdril.

Deca pa je navadno tudi sladkosnedna (primeri Župančičevo pesem: «Pripovedka o nosku»!). Poželenje po sladčicah je tako veliko, da zagluši ob njem tudi najostrejša materina prepoved. Ako dete le vidi sladkor, že vtakne vanj prstek. Mladina si poželi zlasti sadja in ko dozore prve črešnje, se zbere tolpa malih tatičev ter se odpravi na tatinske pohode v polje, kjer misli, da je nihče ne opazi. Z lokavim očesom preži otročad na jabolka, ki dozorevajo v sosedovem vrtu. Po cele ure opazuje in čaka, kdaj bodo šli sosedovi na polje, da potem naskoči drevesa, in jim obere sadove. Ne zadrži je ne visoka ograja in ne strah pred mogočimi posledicami.

Radovednost in sladkosnednost sta torej največkrat vzrok, da začne otrok krasti. Čeprav so otroške tatvine včasih čisto nedolžne, ker mladina zlasti v zgodnji dobi še ne zna ločiti med dobrim in slabim in ker je suženj želodčkovega poželenja, mora zastaviti vzgojitelj vse sile že takoj v začetku, da odvajja mladež od kraje.

Prvi pregrešek še ne zasluži kazni, saj dete še ne ve, da se brez dovoljenja ne sme ničesar vzeti, pa tudi soditi ne zna, da bi se z določenim orodjem lahko poškodovalo. V prvih slučajih otroške tatvine, naj bi starši rajši učili kakor grajali; saj smo rekli, da so različni dogodki uspešna vzgojna sredstva, če jih le znamo pravilno izrabiti.

Ko je torej otrok prvič kaj ukradel, ga poučimo, da to ni prav; povejmo mu tudi, naj prosí, če kaj rabi,

ali če bi kaj rad imel, nikdar pa da naj sam ne jemlje. Navajajmo otroke' na to, da nas bodo prosili dovoljenja, ali smejo vzeti to ali ono stvar. Tudi jedi, zlasti kruha, naj ne jemljejo sami, temveč naj ga vselej prosijo. Ako naš nauk nič ne zaleže in se tatvine ponavljajo, tedaj je pač treba seči po ostrejših sredstvih.

Nagnjenje do kraje je pri otrocih splošno, a ni nikdar tako globoko ukoreninjeno, da bi se ne dalo izruti. Starši naj postopajo vselej pravilno in naj se ne boje, da njihovi deci ni več pomoči. Da bo imela mladina čim manj prilike za krajo, ji ne dajajmo v to nikdar priložnosti. Glejmo, da bodo otroci siti; ne kratimo jim kruha, če ga imamo; zlasti pa jim dajmo sadja v izobilju.

Ni veliko zlo, ako nam mlad otrok kaj izmakne, huje je, če ima dolge prste mladina, ki dorašča. Takrat je otrokov razum že toliko razvit, da postopa pri izmikanju premeteno in kar je najhuje, ne omejuje se več na seganje po navadnih predmetih, ki bi mu služili v svrhu igranja ali pa po sladkarijah, temveč gleda, da bi ukradel stvari resnične vrednosti. V tej dobi zna mladina že porabiti denar. Tu je tedaj ona kočljiva točka, pri kateri obstane vzgojitelj in se vpraša, ali se bo otrok res razvil v pravega uzmoviča. Pregovor, da prilika naredi tatu, se izkazuje kot posebno resničen v onih družinah, ki imajo dneven promet z denarjem in ga ne morejo trajno varovati pred prsti mladine. To so trgovci, ki spravljajo denar, zlasti drobiž, v predale, katere ne morejo imeti vedno zaprte. Ni čuda, če se tedaj poloti otroka poželenje po denarju, saj si z njim kupi, kar se mu zljubi. Pri kmečkih družinah se pojavijo le redkokrat slučajji, da bi otroci kradli denar, ker ga imajo stariši skrbno spravljenega in ker vedo vedno, koliko ga imajo. Vendar je potrebno, da so starši, naj bodo katerega koli stanu, zelo oprezni in da pazijo neprenehoma, ali se deca ni spozabila tako daleč, da izmika doma denar. V takih slučajjih je treba nastopiti takoj in strogo zlasti zato, ker tatiči, ki segajo po denarju navadno

niso več tako mladi, da bi ne znali ločiti med tem, kaj je prav in kaj ni prav, marveč so po večini že toliko zreli, da kradejo z gotovim namenom.

Starši naj pazijo, ali nimajo morda otroci takih predmetov, katerih si ne morejo pridobiti brez denarja. Če zapazijo pri otroku kako reč, ki bi vzbudila sum, naj povprašajo, kje in kako si jo je pridobil; še več: prepričajo naj se, ali se ujema njegova izjava z resnico.

Pri vzgoji k poštenosti naj bi pomagali staršem vsi, tudi sosedje; zlasti pa naj bi pazili trgovci, kaj kupuje deca pri njih in za kaj troši denar, in če se jim dozdeva sumljivo, da bi bili starši naročili otroku, naj kupi gotove predmete, ali pa če čutijo, da razpolaga s preveliko vsoto denarja, naj o tem obveste roditelje. Ako pošljemo otroka v trgovino, da nam kupi kako stvar, prepričajmo se, ali je prinesel ves ostali denar domov. Najbolje je, da ga preštejemo na skrivaj, ker bi sicer naše nezaupanje žalilo mlado dušo.

Da bomo vzgojili mladino v poštenjake, ni dovolj, da jo samo nadzorujemo in da pazimo, ali ne sega po prepovedanem in po nedovoljenem. To bi bilo zgolj pazniško delo. Otroka moramo učiti, da spoštuje vrednost denarja, katerega je mogoče le s trudom zaslužiti. Vzgajati ga moramo k spoštovanju tuje lastnine, da mu bo sveta kakor naša.

Mehka srca.

Človekovo srce lahko sodimo po tem kako ravna z ljudmi in živalmi. Ko vidimo voznika, ki neusmiljeno pretepa konja, se zgrozimo spričo njegove surovosti in si ne želimo drugega, kakor da bi sam poskusil trpljenje in udarce. Še huje pa obsojamo tistega, ki postopa okrutno s sočlovekom. Kaj nas ne pretrese do mozga, ko slišimo, da je dvignil mož roko nad ženo, ali da je pahnil sin rodnege očeta na cesto? A neusmiljeni in surovi se ne kažemo samo s pretepanjem ljudi in živali; marsikdaj je grda in

surova beseda težja kakor udarec in zločest pogled žali včasih huje kakor nelepa beseda.

V starih časih, ko je bilo še v navadi suženjstvo in ko so živeli ljudje v roparskih tolpah, človek ni poznal mehkočutnosti; od takrat do danes je človeštvo požlahtnilo svoja čuvstva, naša srca so plemenitejša. Rimljan je gledal z užitkom krvave igre gladiatorjev, mi bi pred takimi prizori zakrili oči. Saj se zgražamo celo nad bikoborbami, ki se dandanes še vrše v daljni španski deželi.

Čim plemenitejši je človek po svojem srcu, tem boljši je. Plemenitost pa se izraža v sočuvstvovanju do bližnjega, dalje v dejanski pomoči, katero nudimo vsakomur, ki jo je potreben. Plemenit človek je usmiljen do živali, jih ne trpinči in jih ne pretepa po nepotrebnem. Blaga čuvstva do ljudi in živali pa moramo privzgajati otroku že od zorne mladosti. Iz vsakdanje izkušnje vemo, da je prav deca včasih zelo okrutna, ker še ne zna sočuvstvovati. Ako bi jo pustili, da bi doraščala brez vzgoje, da bi njenega srca ne mehčili in žlahtnili, bi dozorela gotovo v suroveže.

Ker bomo govorili o vzgoji k sočutnosti do ljudi v posebnem poglavju, se omejimo tu samo na primere, kako naj vcepljajo roditelji svoji deci naklonjenost ter ljubezen do živali in rastlin.

Rekli smo že, da je otrok v prvi mladosti okrutnejš. To opažamo lahko zlasti pri dečkih, ki segajo po šibi, ko so komaj shodili. S šibo v roki tepejo, kogar morejo, ljudi in živali. Priljudni psiček se jim nič ne smili, vlačijo ga za rep in za ušesa tako neusmiljeno, da jim mora naposled ubežati, in mačka se jih ubrani komaj tedaj, ko jim pokaže ostre kremplje. Gorje, če dobi mladež v pest brezmočnega črvička ali pa kako drugo žuželko; trpeti mora najhujše muke, dokler ne pogine.

Mladim neusmiljenežem bi prepričevalna beseda kaj malo zalegla, zato je pač treba, da jim mučenje živali preprečimo, da jim pretepanje prepovemo, tako da jim vzamemo žrtev iz oblasti, ali da jim izvi-

jemo šibo iz rok. Pozneje pa, ko zamore otrok že soditi, ga vzgajajmo k sočutnosti z lepo besedo, da mu povemo, kako je tudi žival stvar božja, ki čuti kakor mi in ki rada živi kakor rad živi človek.

Da si pridobi deca čim večjo naklonjenost do živali, ji poverimo, da bo nekatere sama vzrejala in oskrbovala. Reja zajčkov je že tako razširjena po naši deželi in vsi otroci kažejo veliko veselje do tega opravila. Pripuščajmo jim torej v hišnih poslopih primeren prostor za hlevčke, kjer naj sami vzgajajo svoje živalice. Marsikdo je že opazoval, kako hodijo dečki od hlevčka do hlevčka in se pogovarjajo prav po moško, kako se jim živalice redijo. Vidite, tu se vzgaja otrok tudi že v bodočega gospodarja! Deklicam odločimo v oskrbo perutnino, da jo same krmijo, da snažijo kurnike in da pobirajo jajčka. Izročimo jim v pažnjo mlade piške, da jih ne zaloti mačka, ali pa da jih ne odnese ujeda. Odraslejšim dečkom izročimo v oskrbovanje junico. Ko pa otrok dorase, ga uvedimo v vsa živinorejska opravila, da bo sam krmil in snažil živino. Ne dovolimo otrokom, da bi živino pretekali in suvali, temveč jih prepričajmo, da se s pametnim ravnanjem tudi pri živali več doseže kakor pa z udarci.

Ptice so človekove prijateljice in dobrotnice. Izmed vseh živalskih vrst, ki žive pri nas, so one najlepše in ker so majhne in ker tako lepo prepevajo, jih imamo tem rajši. Usmiljenje do živali privzgamajo z uspehom, ako navajamo otroke, da krmijo ptice pozimi. Potresajo naj jim zrna na okna ali pa naj naredo posebno krmilnico, ki jo naj postavijo v vrtu blizu hiše.

Sočutnost do živali je lepa lastnost, če ne prestopi dopustnih mej. A kakor grajamo siroveža, tako se nam gabi prevelika naklonjenost do živali, ki se izraža v ljubimkanju in pestovanju, v nežnem srčkanju in v čezmernem oskrbovanju.

Starsi naj pazijo, da se otroci ne bodo preveč sprijaznili z domačimi živalmi, tako da bi potem s sočlovekom ne znali čutiti. Poleganje v družbi s psi

in mačkami in pestovanje istih ni priporočljivo niti iz zdravstvenih ozirov, zato imej navezanost na živali svoje meje tako pri otrocih kakor pri odraslih.

Tudi gojenje rastlin, posebno cvetnih, vzbuja v človeku blaga čuvstva; naj bi torej naši ljudje to lepo navado ohranili tudi v bodočnosti, še več: naj bi se zmisel za oskrbovanje cvetlic še poglobil. Ker pa je navade najlažje privzgojiti mladini, naj skrbe starši, da bodo zlasti deklice že od rane mladosti same gojile lončnice in vrtno cvetlice.

Zatirajmo v deci nagnjenje do pustošenja vrtov in nasadov. Učimo jo, naj pušča rastline ob potih pri miru. Navajajmo otroke na pravilno obiranje sadja, da drevoja ne bodo oblomili, ali da ga ne bodo drugače poškodovali.

Trmaste glavice.

Trmoglavost otrok nam prizadeva zelo hude preglavice; posebno ker se pojavlja ta lastnost že v zgodnji detinski dobi, ko mlado bitje še nima razsodnosti, da bi ga s pametno besedo lahko krotili. Edino, kar pomaga, je strah pred kaznijo, a povsod še šiba ne zaleže.

Trmoglavček hoče v hiši vse ukazati, imeti hoče za vsako ceno jed, ki se mu je vzljubila, z jokom zahteva predmete, katere vidi, ali one, na katere se je spomnil; spat ne mara iti ob uri, ki jo določijo starši. Ako je otroški trmoglavosti primešane še nekoliko sitnosti in razvajenosti, ali kakor pravimo navadno sfigatanosti, tedaj zahteva vzreja in nega otroka dvojnega truda. Roditelji postanejo njegovi sužnji; on odloča, kaj bo jedel, kako naj ga oblečejo, kje bo sedel, katero žličko in katero skodelico naj mu dajo. Razvajeni trmoglavež nima obzira niti pred tujci, ki pridejo v hišo, tudi oni se morajo pokoriti njegovi oblastnosti in sitnosti.

Sicer pa zakrivijo, da postane otrok svojeglaven, največkrat starši sami, ker mu s početka vse dovolijo, ker ga čez mero poslušajo in si mu v slepi ljubezni ne upajo odreči najmanjše stvari.

Mladostna trmoglavost se navadno z odraščanjem izgublja in če se je otrok ne iznebi prej, mu jo izbije pa življenje. Nekateri sicer ohranijo trmo vso življenjsko dobo, a jim je vselej samo v oviro in težo.

Nikdar pa naj se ne tolažijo starši češ, ko bo otrok nekoliko večji, ne bo več tak. Nagnjenje k trmoglavosti je najbolje izbijati kakor klin s klinom, tako da brezpotrebnim otroškim zahtevam in kapricam nikdar in za nobeno ceno ne ugodimo. V teh slučajih se nam otrok niti smiliti ne sme in nikdar ne žrtvujemo vzgojnih namenov solzam mladega ukazljivca.

Otrok se kmalu zave, da je samosvoje bitje, da ima lastno voljo in razum. Kakor bi bilo torej nespametno, če bi dopustili, da se razpase njegova samozavest v trmoglavost, tako bi bilo tudi napačno, če bi hoteli zadušiti v njem vsako sled samostojnosti. Starši niso in ne smejo biti nikdar otrokovi hlapci, a tudi otrok naj ne bo njihov suženj. Napačno je, če mislimo, da je otrok last staršev. Ne, roditelji niso lastniki svoje dece, temveč samo njeni varuhi; zato ne smemo otroka nikdar vzgajati za sebe. To bi bilo sebično. Naša naloga je, da ga vzgajajmo za njegovo življenje in ne za naše. Skrbeti moramo, da ga vzgojimo v svobodnega in v samostojnega človeka. Svoboden je človek, ki zna ločiti, kaj je dobro in kaj je zlo; samostojen je tisti, ki sledi klicu svoje vesti in sodbi svojega razuma.

Ako torej hočemo, da se bodo razvili naši otroci v samostojne ljudi, dajajmo jim čim več prilike, da pokažejo svoje zmožnosti; pustimo jim, da v primernih zadevah sami odločajo. Ne zavračajmo otroka brez potrebe češ, molči, ti nič ne veš, temveč učimo ga, da samostojno misli. Ako napačno sodi in sklepa, mu dokažimo na lep način, da je v zmoti.

Napačno je tudi, če zatiramo otroku prirojene zmožnosti. Ni vsak za vse, pravijo in res prinese sleherni človek že na svet gotove darove, ali kakor pravi sveto pismo talente. Nekdo kaže veselje do

risanja, drugi je dober pevec, tretjega zanima znanje, četrti se rad ukvarja z izdelovanjem lesenih predmetov, petega veseli obdelovanje polja in reja živine. Starši naj bi otrokova nagnjenja in zmožnost le še podpirali in mu dajali v to tudi vzpodbude, tako da bi postalo delo, ki ga najrajši izvršuje, tudi njegov življenjski poklic.

Nekateri ljudje že po naravi niso odločni, zopet drugi pa postanejo omahljivi radi napačne vzgoje. Nestanovitnost in omahljivost je človeku težka coklja, posebno v trdem življenjskem boju. Veterinjak in nesamostojnež ni mož, nihče ga ne upošteva, nihče ne zida na njegovo besedo. Ko govori s prvim, pritruje temu, ko govori z drugim, prikimuje njemu, svojega prepričanja ne izrazi nikdar, ker ga nima. V gospodarskem in v družabnem življenju so omahljivci prave reve, kdor hoče, jih pridobi na svojo stran, boje se zamere na desno in na levo. Radi nestanovitnosti in neodločnosti zavirajo in včasih naravnost onemogočajo vsak napredek, ker ni v njih nikake podjetnosti in ker nimajo moči, da bi izvedli začeto delo do konca.

Nesamostojni ljudje nimajo lastnega prepričanja, da bi lahko rekli: to spoznam za pravo in temu bom sledil; ali pa: meni se zdi, da je edino tako prav in tako bom tudi naredil, temveč so, kakor da bi bili v vodi, love se k bregu, pa ne vedo, katerega naj bi se oprijeli. Neodločneži so podobni listju, ki ga zanaša veter, kamor hoče.

Kdor ni možat, ni značajan. Najvišja naloga vzgoje je, da skuje trdne in kremenite značaje. Starši naj tedaj ne pomišljajo, temveč naj skušajo vlitii že v mlade duše krepko odločnost in trdno stanovitnost. Besedo, ki nam jo otrok dá, naj tudi veljá. Dane obljube naj izpolni, tudi če zahtevajo od njega kako žrtev. Započeto delo naj izvrši do konca. Nikdar naj se ne ustavi pri sredi, ali pa tik pred koncem. Nasprotno naj dajajo starši otrokom dober zgled z možatim zadržanjem. Ako so jim obljubili, da jih popeljejo v mesto, ali da jim kupijo knjigo, naj ne ostane

vse samo pri besedi. Ako so se namenili, da bodo otroke kaj koristnega učili, naj ne prenehajo že po par dneh. Če je bil oče pri ustanavljanju kakega gospodarskega podjetja navdušen zadružnik in je sklenil pristopiti kot član, naj se potem ne skesa radi ničevih ozirov in predsodkov. Kako klaverno ulogo igra nestanovitven in neodločen oče pred otroki in sploh pred vsemi družinskimi člani! Kako naj se potem kdo po njem zgleduje in vzgaja?

Čim trši je življenjski boj, tem več odločnosti in stanovitnosti potrebuje človek, saj v mirnih dneh ostane tudi listje na tleh, a ko hrjujejo viharji, dvignejo v zrak vse, kar je lahkega in le trdni hrasti jim lahko kljubujejo.

Prazno klasje.

Stara zgodbica pripoveduje, da sta šla nekoč oče in sin na polje, da pogledata, kako zori žito. Ko prispeta do njive, vidi sin, da je nekatero klasje globoko sklonjeno, drugo pa se drži pokoncu. Vpraša tedaj očeta: «Kako je to, da so nekateri klasi povešeni k tlom, drugi pa lepo dvignjeni?» Oče utrga dvoje klasov in ju pokaže sinu rekoč: «Glej, klas, ki je bil ponižno sklonjen, je poln debelega zrnja, klas pa, ki se je držal ošabno pokoncu, je prazen in snetljiv».

Puhle glave so podobne praznemu klasu, drže se pokoncu in si domišljajo, da jih nihče ne doseže. Resnično izobražen človek pa je ponižen in z vsakomur prijazen ter vljuden.

Prevzetnežev je obilo zlasti med mladino, manj med zreliimi ljudmi. Življenje postrizje namreč peruti marsikateremu izmed njih.

Prevzetnik je navadno nečimuren v obleki in v obnašanju. Oblači se poliznjeno, v občevanju z ljudmi je izbirčen in ne govori z vsakomur. Tovariše izza mladih let prezira in se jih v družbi celo sramuje. Tako daleč se spozabi prevzeteni človek, da se sramuje celo rodnih staršev in če le more, jih v tuji družbi zataji.

Prevzetnež je v obče plitev, morda je klepetav, a ničesar ne pove. Domišlja si, da je on vse, da se okoli njega suče svet; v resnici ni sposoben za nobeno resno življenjsko delo. Zato zaide tak človek kaj rad na krivo pot, da zgubi čut poštenosti.

Prevzetnež torej ni vzor moža, zato pa moramo paziti, da otrokom te lastnosti ne privzgojimo; saj je baš mladostna doba najnevarnejša, da se človek naleze puhlosti in ničemurnosti. Ako starši otroka preveč hvalijo, si prične ta domišljati, da je med vsemi najboljši, da največ zna in zamore. Če grajajo vpricho njega napake tovarišev, češ: ti in ti se v cerkvi ozirajo, ti pa se lepo vedeš, ali pa: sosedovi razgrajajo po vasi, ti pa si priden, ker teža ne delaš, tedaj zraste otroku greben in domišlja si, da je boljši in popolnejši od sovrstnikov. Ako starši že hočejo, naj se otrok zgleduje na drugih, naj ga pouče drugače, na pr. z besedami: glej kako je grdo, če se kdo v cerkvi ozira, ali pa: ne razgrajaj po vasi kakor drugi.

Tudi z načinom, kako oblačimo otroke, jim zamoremo privzgojiti ničemurnost in prevzetnost. Ponekod matere naravnost tekmujejo, katera bo lepše oblekla svojo hčerko. Deklice pa, ki so že po naravi naklonjene zunanjemu blesku, se potem le še podžgejo, da se šopirijo kakor pavi, poleg tega pa obdelujejo z mladimi jezički svoje tovarišice in njihove obleke. Naj le gojimo v otrocih čut do zunanje snažnosti in lepote, a ne pozabimo njihove notranjosti; saj pravi že pregovor, da obleka še ne naredi človeka.

Različen od prevzetneža je ponosen človek. Vsakdo je vreden časti, ki jo zasluži in vsak je dolžan svojo čast varovati in braniti. Človek bodi ponosen na svoj dom, četudi je majhen in skromen; svojih staršev naj se ne sramuje, čeprav so preprosti in ubogi. Nikogar naj ne bo sram žuljave roke, saj je delo vir zemskega bogastva.

Komur manjka ponosa, postane suženjsko vdan, kakor pes gospodarju. Človek brez ponosa posluša

vdano zabavljivke in zasramovanja in če je brez poguma, se ne upre niti krivici, ki mu grozi.

Skušajmo vzgojiti naše otroke v ponosne ter pogumne može in žene, da bodo varovali svojo čast in čast svojcev in da se ne bodo sramovali ne sebe, ne doma, ne roditeljev. — Največ ponosa je v ljubezni. Kdor ljubi resnično svoje stariše, jih ne bo nikdar zatajil in kdor je z ljubeznijo priklenjen na rodno zemljo, se je ne bo sramoval.

Bela lilija.

Nedolžnost in neizkvarjenost je najlepši, zavidanja vreden cvet, katerega naj bi mladina nikdar ne izgubila. — Varuh mladostne nedolžnosti pa je sramežljivost.

Kdor pozna razmere v naši deželi, bo pač priznal, da ni vse tako, kakor bi moralo biti. Doraščajoča mladina ima le preveč prilik in zgledov, da zgubi čut sramežljivosti, brez katerega pade v greh. Skoraj povsod je v navadi, da hodijo fantje k dekletom v vas. A če bi se shajali mladeniči in dekleta v hišah ob primernih urah, ko so starši še pokoncu, bi ne bilo nič hudega; pa hodijo fantje v vas pozno v noči ko roditelji že spijo. Mnogo kje soglašajo celo starši s takimi navadami, ker dajo hčeram, ki so se komaj razvile v dekleta, posebne sobe, daleč od njihove. Tu je potem dekletu prosto, nihče se zanj ne briga, nihče ga ne nadzira. Kjer primanjkuje v hiši spalnih sob, odločijo starši, da spi mlajša sestra pri starejši. In glejte, že je tu nevarnost, da se otrok ne pohujša ob besedah, ki jih govore vasovavci, ali pa ob tem, kar vidi nespodobnega. Zgodi se, da pridejo fantje v hišo, ko so otroci še pokoncu in če vidijo, kako se mladeniči nespodobno šalijo z dekleti, če poslušajo opolzke kvante, ali če so priča nespodobnemu vedenju obeh spolov, tedaj jim to jemlje čut sramežljivosti, ki je v mladih dušah tako globoko vsajen. Včasih se tudi posli med sabo brezsravno obnašajo, ali pa vsaj nespodobno govore, četudi jih gledajo in poslušajo otroci.

Komu naj bo dražje, da so otroci nedolžni in sramežljivi, kakor staršem? Ali ne zadene padec hčerke najbolj mater? Roditelji naj odtegnejo otroka vsem prilikam, ki bi mu mogle vzeti čut sramežljivosti. Otroci naj spe pod njihovim nadzorstvom; pazijo naj v kakšno družbo zahajajo, zlasti pa naj bodo oprezni, kaj govore vpričo otrok domačini ali tujci. Doraslih hčera naj ne puščajo samih v stranskih sobah. Posebno pa naj pazijo oni, ki imajo posle, koga vzamejo za hlapca, oziroma za dekle. Varujejo naj čut sramežljivosti tudi na otrocih samih, tako pri kopianju in umivanju, kakor pri oblačenju.

Lepota.

Čut do lepote nam je prirojen. Že prvotni človek, ki je živel v podzemeljskih jamah, je upodabljal v kamenite stene za njih okras različne živali, pa tudi svoje orožje je okraševal z okorno roko.

Lepoto ljubi vsakdo, preprost človek ali pa izobraženec; saj nam razodevajo okraski na narodnih nošah, na hišni opravi, na panjih in na zidovih, da je tudi preprosto ljudstvo vedno imelo zmisel za lepoto. Narodne pesmi nam dokazujejo, kako je bila ljudska duša tudi v preteklih dobah mehkočutna.

Pojdimo v naše vaši, pa bomo videli, kako globoko je ukoreninjen čut do lepote med preprostim ljudstvom. Ko se približamo vasi in zavijemo okoli grička, nas pozdravijo bele hiše vse potopljene v zelenje dreves. Na izbranem in nekoliko vzvišenem mestu se dviga božji hram v nebo; okoli njega pa so nasajene košate lipe. Tik pri hišah ali pa vsaj blizu njih vidimo ograjene vrtičke, ki so posajeni v dobršni meri s cvetnimi rastlinami. Na oknih se bohotijo cvetlice lončnice vseh vrst in vseh barv. Ograje na predhišnih lesenih hodnikih so lepo izrezljane in kažejo oblike src, kelihov, cvetlic in celo živali. Znamenja ob potih krasijo cvetlice in cerkev je ob poletnih nedeljah v cvetju in zelenju.

Ako stopimo v kmečko hišo, najdemo tudi tu znake lepote. Na mizi stoji kozarec cvetlic; razpelo

v kotu je primerno okrašeno in po stenah se vrstijo nabožne slike. Žal pa, da so črvi, že razjedli stare skrinje, omare, mize in stole, ki so bili včasih tako lepo okrašeni z vrezi ali pa izrezi v les. V novejšem času izgotovljena hišna oprava je pusta in enolična in zija mrzla v človeka. Kvečjemu na zibelih opazimo še ostanke nekdanjega zmisla za lepoto. Resnici na ljubo moramo namreč priznati, da so bili naši dedje mnogo bolj naklonjeni okraševanju svoje okolice.

Ljubezen do lepote se ne razodeva samo pri odraslih ljudeh; že malo dete se nasmehne in oživi, ako mu pokažemo lepo cvetlico ali pa živobarvno sliko. Kakor otrok dorašča, tako kaže le še večjo naklonjenost do vsega, kar je lepega. Ko se je toliko razvil, da lahko sam drži in vodi svinčnik, že skuša, da bi narisal človeka, žival, rastlino. Zelo rad gleda barvane slike. Ako mu udari na uho mehka materina pesem ali pa ubrana godba, tedaj obstane in prisluhne. Celó glas zvona ali pa bitje ure vzbudi njegovo pozornost. Deklice so posebno zagledane v cvetlice. Že v prvi pomladi gredo v polje trgat bele zvončke, pozneje pa nabirajo dišeče vijolice in bele marjetice.

Lepota človeka blaži in mehča; dviga ga nad vsakdanjost. Kdor je dovzeten za lepoto, je navadno tudi dober in blag. Starši naj bi torej budili in gojili v otrocih zmisel za vse, kar je lepega; posebno naj bi privzgajali deci veselje do petja in do okraševanja domače hiše. Učili naj bi mladino soditi in razločevati, kaj je v resnici lepo in kaj ne.

Na žalost pa ne razločujejo še vsi naši ljudje med pravo lepoto in navlako. Le opazujmo naše fante in dekleta, kakšne razglednice kupujejo! Največkrat izberejo one, ki se svetlikajo kakor bi bile polirane; dalje jim ugajajo polizani obrazi in razni oskutni prizori na razglednicah. Lepo pokrajino ali pa umetniško razglednico kupi le malokateri. Zakaj vse to? Kdo pa naj bi bil mladini izbrusil čut do lepote? Res, da so se osnovala založništva z namenom, da bi širila med ljudstvo resnično lepe razglednice (primeri

Gasparijeve prizore iz ljudskega življenja), a pri nas teh skoraj ni več.

Našemu človeku ugaja bolj lahkotna poskočnica, kakor pa resnično globoka pesem. In koliko nelepih slik najdemo po hišah. Novodobni način gradbe poslopij je popolnoma neumetniški. Hiše so kakor škatlje, nič privlačnega ni na njih.

Težko je, da bi priklicali zopet v življenje nekdanje zanimanje in spretnost, s katero so si naši dedje znali okrasiti hiše in oblačila, a skušajmo rešiti, kar se še rešiti da. V mlade duše vcepljajmo čut do lepote. Ob sobotah naj natrgajo deklice šopek cvetlic ter naj ga postavijo v kozarcu na mizo, da bo nedelja res praznična in lepa. Navajajmo jih, da bodo skrbno gojile lončne cvetlice, tako bodo zgubila pusta zidovja enoličnost in puščobo. Pri vsaki hiši naj bo vrt in v njem naj rasto cvetlice. Ne zanemarjajmo otroškega veselja do risanja. Dajmo otroku na razpolago papir, svinčnik in če mogoče še barve, da se bo učil upodabljati različne predmete in stvari, da bo spoznaval lepoto barv. Učimo otroke lepe pesmi, da se njihova srca ublažijo in omehčajo. Ne oblačimo dece v kričeče barve, da ne bo podobna strašilom.

Red in snaga.

Kako naj skrbimo za snažnost otrok smo že govorili v poglavju o telesni vzgoji, zato bomo tukaj poudarili le to, kako naj starši privzgojajo deci čut do reda in čistosti, kajti gotovo je velika razlika v tem, če roditelji sami skrbе, da so njihovi otročiči čedno umiti in snažno oblečeni ali pa, če jih že s početka vzgajajo k redu in snažnosti.

Lahko rečemo, da spoštuje naše ljudstvo red in snago danes vse bolj kot pa v prejšnjih časih, a na višku vendar še nismo. Ali naj opozorimo tu samo na grdo in ogabno navado, da ljudje pljuvajo po tleh!! Pljuvanje je bolj navada kakor potreba in, če kdo že mora pljuvati, ali si ne more oskrbeti za to primerne posode? Kako malo stane, če si človek osnaži čevlje, preden stopi v hišo. Naši kmečki ljudje pa prihajajo

iz hlevov vsi zamazani od blata in vstopijo v izbo, ne da bi se bili prej ocedili. Marsikatera gospodinja, ki se trudi z omivanjem podov, opravičeno toži o nemarnosti moških, ki ne spoštujejo snažnosti in ne njenega dela. — In koliko nereda opazimo po nekaterih naših hišah! Miza je prenapolnjena z razno šaro, po klopeh in pod stoli je vse razmetano. Ko gleda človek tak nered, si nehote misli, kako mora biti še le v spalnih sobah in v omarah.

Marsikatera gospodinja se izgovarja, da nima časa, da bi skrbela za red in snago v hiši. Pa jo peljimo k sosеду, kjer so prav tako preobloženi z delom in ni več rok pri hiši, pa bo videla, da je nemarnost samo navada. Kdor nima čuta za lepoto, ga tudi za red in snažnost nima in kakor so na svetu slepci, ki ne vidijo, tako so tudi ljudje, ki imajo zdrave oči, a ne opazijo nemarnosti.

Naj le govore zdravniki, kako važna je snažnost za naše zdravje, kdor nima čuta zanjo, jim ne bo sledil in še najtežja izkušnja ljudi ne izmodri vselej.

Čut do reda in snažnosti se širi le polagoma med ljudi. Čimbolj ljudstvo napreduje, tem več ima zmislja za red in snago. Nikdar ne moremo trditi, da je ta čut človeku prirojen, marveč zavisi vselej od vzgoje. Dekle, ki je zrastle v hiši, kjer je bila doma snažnost, nemarnosti niti trpeti ne bo moglo. Poglejmo pa k nevesti, ki se je poročila iz nemarne hiše, ali ni njen novi dom prava slika prejšnjega?

Velika je naloga staršev, posebno mater, da navajajo svoje otroke k redu in snažnosti. Vsajajo naj ta čut globoko v mlada srca, da jim ostane večna last. Deklice naj se uče že izza zgodnje mladosti pospravljati in pometati sobe. Vsaka reč v hiši imej svoj prostor. Orodje, ki smo ga rabili, položimo po delu zopet na pravo mesto. Ko se vrnejo otroci od maše, naj se preoblečejo in spravijo oblačila na odkazani prostor. Ne pustimo, da bi jih razmetali po mizah in po stoli. Navajajmo že mladino, da ne bo pljuvala po tleh in da ne bo prihajala v hišo z umazanimi čevlji. Miza bodi vedno prazna in čedno

omita. Prah, ki se nabere po klopeh, omarah in stolih, naj deklice obrišejo po vsakem pometanju. Pazimo na snažnost v kuhinji. Kdor vidi zanemarjeno kuhinjo in umazano posodo, zgubi tek do jedi.

Najlaže privadimo otroke k redu in snažnosti, da jim odkazemo gotova opravila, ki jih morajo sami izvrševati in da so zanje tudi odgovorni. Vsaka deklica imej posebej predal v skrinji. Tja naj spravlja svoje perilo in obleke ter naj bo za red v njem odgovorna. Odraslim deklicam odkazimo del skrbi za snažnost in red v hiši; ako jih je več, naj ena snaži in urejuje sobo, druga pa kuhinjo, če sta pa mati in hči sami, si delita delo.

Napačno bi bilo, če bi naložili vso skrb za red in snažo samo deklicam. Tudi fantki naj bi skrbeli za svoje stvari. Uče naj se, da bodo sami okrtačili obleko, preden jo spravijo v omaro in ne pustimo jim, da bi razmetavali srajce in spodnje hlače vsepovsod. Posebno pa navajajmo dečke, da bodo cenili in spoštovali trud, ki ga je treba žrtvovati za snažnost. Ne dovolimo jim, da bi oni zamazali in raznesli to, kar je ženska roka tik poprej očistila in uredila.

Po čutu za red in snažnost se sodi omika človeka in naroda.

Lepo se vedi!

Tudi z lepim vedenjem izraža človek omiko. Človek, ki se zna dostojno obnašati, se priljubi vsakomur in zbudi povsod spoštovanje. Posebno pa nam ugaja, ako se spodobno in lepo vedejo otroci, ki so že sami na sebi srčkani in nedolžni.

Kakor se zamore čut do reda in snažnosti samo privzgojiti, tako tudi nagnjenje do lepega vedenja ni prirojeno. Človeka moramo navajati že izza mladih nog k dostojnemu vedenju, ako hočemo, da si bo trajno ohranil to sposobnost tudi v poznejši dobi. Zlahtna rastlina rada podivja v pusti zemlji, pa tudi človek postane robat in neokreten, ako se stalno ne giblje med olikanimi ljudmi.

Otroci radi posnemajo kretnje in sploh obnašanje starejših ljudi, posebno pa roditeljev; zato se pa vedejo navadno tako, kakor so se naučili po zgledu drugih. Z zglednim obnašanjem zamorejo torej naučiti starši svoje otroke, da se bodo lepo vedli. Kdor pa hoče učiti z zgledom, mora sam najprej znati.

Med našim ljudstvom srečujemo tu pa tam človeka, kateremu ne moremo reči drugega, kakor da je čudak. Če ga pozdravimo na cesti, nas pogleda debelo, potem sklone glavo k tlom in hiti molče mimo nas. In če se približamo hiši na samotnem kraju, si skoraj ne moremo izprositi kozarca vode. Mlado in staro zija v nas kakor na bitja z onega sveta in v zadregi nam ne zna nihče postreči ali pa odgovoriti.

Ponekod se vaščani in sosedje skoraj nikdar ne pozdravljajo. Ako pride sosed k sosedu, ne vošči ob vstopu v hišo «dober dan» ali «dober večer» in ko odhaja iz hiše, se ne poslovijo, kakor se spodobi. Zelo lepa je občina navada, da si ljudje pri delu voščijo dobro srečo, pa tudi pri jedi si žele blagoslova božjega.

V splošnem se vedejo naši ljudje dostojno in lepo. Edino, kar bi morali grajati, je bojzljivost, oziroma strahopetnost, s katero nastopa naš človek povsod izven doma. Ko pride v trgovino, se obnaša kakor bi prosil in ne kupoval. Pred gospodo je v zadregi, da mu včasih celo jezik odpove. S sirovostjo človek res ne kaže, da je omikan, a da bi se po pasje poniževal, tudi ni prav. Umerjen pa vljuden nastop je povsod najprimernejši.

Kot vzgojitelji moramo pač žele, da bi bili znanjci boljši od nas, zato naj bi starši privzgjajali svoji deci čut do čim lepšega obnašanja. Imamo sicer knjige, ki nas uče, kako naj se vedemo, a pisana beseda ni nikdar tako izdatna kakor živ zgled. Baš družinsko življenje in pa okolica, v kateri se otrok giblje, nudita nebroj prilik, da navajamo otroke k okretnemu ponašanju in k vljudnosti.

Prvi in glavni znak prave vljudnosti je pozdravljanje. Iz spoštovanja do starosti naj pozdravi mlajši

človek starejšega; otroci pa so najmlajši, zato jih učimo, da bodo voščili zjutraj ko vstanejo dobro jutro vsem hišnim članom, posebno pa roditeljema. Ko odhajajo z doma, naj se poslovijo, ko pridejo domov, naj lepo pozdravijo. Ko vstopi sosed ali pa tujec v hišo, naj otroci ne molče in zijajo vanj, temveč naj ga pozdravijo, kakor se spodobi.

Otroci in sploh mlajši ljudje naj se vselej umaknejo, da napravijo prostor starejšemu človeku. Starši pa naj posebno pazijo, da deca ne bo sramotila in zasmehovala starčkov, ubožcev in pohabljenecv. Taka dejanja ne izražajo samo nevljudnosti, temveč kažejo, da so otroci posiroveli in da so sploh brez vsake vzgoje.

K lepemu vedenju štejemo tudi človekovo zadržanje bodisi doma bodisi zunaj doma. Otrok je sicer razborit in težko miruje dalje časa, a če so tuji ljudje v hiši, otrokom ne pustimo, da bi rogovilili in kričali. Če ne morejo strpeti, da bi mirovali, naj gredo drugam.

Ko govore otroci z odrastlim človekom, imajo navado, da gledajo v tla ali pa v stran. To ni lepo. Navajajmo jih, da bodo gledali vsakomur, ki govori z njimi, v obraz. Nelepo je tudi, da posluša deca z odprtimi usti, ali pa da drži pred človekom roke v žepih.

Posebno pazimo, kako otroci jedo. S početka je otrok pri jedi okoren in če ga starši ne navajajo postopoma na dostojno zajemanje jedi, se razvadi, da je kakor žival. Mesto da bi se držal k skledici, se drži od nje in nosi hrano od daleč v usta. Tako se polije po obleki, pa tudi mizo in celo tla onesnaži z jedjo, ki mu pada od žlice. Pri marsikomu izmed mladih ljudi opazimo, da je samogoltno, kakor da bi hotel požreti vse hkrati. Otrok naj zajema počasi in manjše zalagaje, da se ne bo dušil in mlaskal.

V nekaterih družinah ne jedo otroci pri skupni mizi, temveč so ločeni od odraslih ljudi. Res je, da dete moti pri obedu, a ko otrok toliko doraste, da more sam jesti, je bolje, da ga posadimo k družini.

Pri skupni mizi ima priliko, da vidi, kako jedo starejši ljudje, pa tudi nadzorujemo ga laže tako.

Zelo neprijetno je, ako je otrok preveč klepetav. Mladi jezički se kaj radi vmešavajo v pogovore odraslih ljudi, četudi jih nihče po ničemer ne vpraša. Take navade so zgolj privzgojene, ker jim starši ne znajo zavezati jezika. Otrok naj govori v družbi odraslih ljudi samo takrat, ko je vprašan. Učimo pa ga, da bo znal vselej lepo in točno odgovoriti.

Deca si prilasti včasih zelo grde navade, da sega v nos, da se praska brez potrebe po glavi in po životu ali da grize nohte. Take in enake grde navade je treba zatreti že v kali in ako jih ni mogoče odvaditi z lepa, jih odvadimo s huda.

Naš rod slovi kot zelo gostoljuben. Dokler so bili naši dedje še pagani, so častili posebnega boga — Radogosta, ki je varoval popotnike in tujce. Stara navada gostoljubja se je ohranila pri nas do današnjih dni in škoda bi bilo, da bi sedaj izginila. Ostanimo zvesti dedom in sprejmimo vljudno popotnega človeka, ki vstopi pod našo streho. Ponudimo mu stol in vsaj prijazno besedo, če ga že drugače ne pogostimo. Tako se bodo učili otroci po našem zgledu prave vljudnosti in gostoljubnosti.

Največji junak.

Sam sebi človek najlaže odpušča, težko pa prizanaša drugim. Z lahkoto obtožimo sobrata, a da bi spovedali sami sebe, nimamo moči.

Zakaj smo proti sebi tako prizanesljivi in popustljivi, proti drugim pa ne? Dvoje moči je v nas, ki nam branita to: eno je samoljubje, druga sebičnost.

Težak je bolj proti sebičnosti in samoljubju in le kdor se uči že izza mladih nog, da sam sebe kroti in obvlada, bo gospodar nad samim seboj.

Otrok je po naravi sebičen in samoljuben. Sam sebi priznava vse pravice, drugim nobene. Lastna neugodja občuti, za bolečine drugih se vobče ne zmeni veliko. Sam sebi odmeri največji kos kruha, a ni mu mar, če je kdo lačen poleg njega. Kako lepo

označuje otroško sebičnost prilika o materi, ki je dala enemu izmed dveh sinčkov pogačko in mu rekla, naj jo po bratovsko razdeli med oba. Sin pa je vprašal mater: «Kako se deli po bratovsko?» Ona pa mu je odgovorila: «Po bratovsko deli oni, ki da drugemu večji kos kot pa sebi». Na te besede je ponudil sinček pogačko svojemu bratu in mu rekel: «Deli torej ti!»

Ali je mogoče krotiti že pri otroku samoljubje in sebičnost? Ali je mogoče navajati tako mlado bitje k zatajevanju in obvladanju samega sebe? Deca je požrešna. Ako vidi otrok jerbašček črešenj, bi rad pojedel vse hkratu. Razumni vzgojitelji tega ne bodo dovolili. Mladič naj kroti svoje poželenje po sladkem sadu; dobi naj črešnje v manjših pa večkratnih porcijah. Ako mu je prinesel oče iz semnja dve pomaranči, naj shrani eno za drugi dan. Ko je mati pripravila za praznike boljšo jed, naj ne sega v posodo drugih, ko je svoj del že pojedel. Ko je zagrešil napačno dejanje, naj se ga odkrito in po pravici obtoži. Ni on edini svetnik med vaško mladino, zato mu ne dovolimo, da bi raznašal napake svojih tovarišev; sebe naj gleda in obsoja.

Ako ustrezemo vsaki otrokovi zahtevi, vsaki prošnji, že podžigamo njegovo samoljubje. Pravi vzgojitelj ne izraža svoje ljubezni do otroka v čezmernem srčkanju in ljubimkovanju, temveč jo celo prikrije, samo da bi se mladič ne razpasel v oblastneža in samoljubneža. Koliko je staršev, ki zgrade v slepi ljubezni oltar in nanj posadijo otroka, ki ga potem obožujejo in mu malikujejo!

Skušajmo vzgojiti naše sinove in hčere v može in žene, ki bodo znali zatajevati in obvladati sami sebe; tako jih navedemo na pot, ki pelje k vzoru človeške popolnosti.

Razumen mož.

Ko se zamislimo včasih v preteklost in jo primerjamo s sedanostjo, vzkliknemo: «Joj, ko bi vstali naši dedi danes iz groba, to bi se čudili; skoraj bi več ne spoznali domačih krajev». In res, človeštvo je v

poslednji dobi silno napredovalo. Koliko imamo danes naprav, ki jih v preteklosti ljudje niso poznali.

Nekdaj so tovorili po strmih klancih, danes prevažajo blago železnice in avtomobili. Nekdanja domača obrt je zamrla, dvignilo pa se je tovarništvo. Statve in kolovrati izginjajo, stroj v tovarni nam tke oblačila. Treska in leščerba sta se umaknili petrolejki, a tudi to že izpodriva električna luč.

V starih časih ni bilo pošte, ne telefona ne telegrafa; ni bilo časopisov ne knjig. Kmečko gospodarstvo napreduje, izboljšuje se poljedelstvo, živinoreja, sadjereja. Kakšna je samo razlika med nekdanjim in sedanjim poljskim orodjem! Kako preprosto in revno je bilo oralo naših pradedov!

Današnji čas zahteva, da je človek izobražen, ker drugače ne more slediti napredku. Gospodarsko in družabno življenje terja od njega, da je razumen in vešč.

Vzgojitelj mora torej upoštevati zahteve, ki mu jih nalaga čas. Njegova dolžnost ni samo, da vzgoji otroka v dobrega človeka, temveč se mora potruditi, da ga tudi izobrazí in ga tako usposobi za življenje. Kot prvi in najboljši vzgojitelji ne bi smeli te velike naloge prezirati niti starši, saj je njim bolj kot drugim ležeče na srcu, da bodo otroci, ko stopijo v življenje, čimbolj zreli, da bodo čim več znali in vedeli.

Marsikdo pa bo zmajal z glavo in bo navedel sto pomislekov ter izrazil sto izgovorov, češ, kako naj izobrazujem, ko nisem za ta poklic usposobljen, kako naj učim, ko mi še za delo primanjkuje časa. — Taki in enaki izgovori so neutemeljeni. Oče in mati vesta več kakor pa otrok, saj imata za sabo težko življenjsko izkušnjo, pa tudi svet ju je že izobrazil. Od svojih roditeljev sta podedovala vero, šege, navade in določeno mero znanja. Njima je znana vsaj bližnja okolica, dalje poznata živali in rastline, znata pisati in čitati. Glejte, vse to izročita lahko roditelja svojim otrokom. — In čas? Saj smo že poudarili, da nudi družinsko življenje toliko prilik, da lahko otroka izobrazujemo in vzgajamo, ne da bi trpeli kako izgubo

na času. Samo nekaj nam je potrebno: dobro voljo

Dete govori.

Kako se zveseli mati, ko se dete prvič posmeje. Radostna je, saj je mlado bitje s smehom izrazilo veselje in zadovoljstvo. Še prijetneje pa je roditeljema, ko ju prvič pokliče po imenu. Kako sta srečna oče in mati, ko izlušči otrok iz mešanice nerazumljivega čebljanja besedici «tata» in «mama». Zdi se nam, da šele takrat v resnici oživi. Po prvih besedah sledijo druge. Lažje izraze si prilasti pred težjimi; vse pa izgovarja s početka le na pol; nekatere izpremeni tako, da jih razume le tisti, ki je z otrokom v vednem stiku. Kruh imenuje «kuh», jabolko — «abka», ime Tone izpremeni v «none», Tomaž v «maž».

Vsak otrok potvarja besede po svoje, zato lahko rečemo, da govori sleherni svoj lastni jezik in kdor ga hoče razumeti, se ga mora od njega naučiti. A kakor se dete razvija in raste, tako izboljšuje tudi svojo govorico. Le glejte, kako živo nas gleda naravnost v usta, ko mu izgovarjamo kako besedo. Zakaj neki? — Otrok opazuje, kako mi pri izgovorjavi pre-giblujemo usta. Potem pa poskuša, da bi jo ponovil prav tako tudi on. Če pa ne uspe v prvič, jo ponovi v drugič in celo v tretjič, dokler se mu ne posreči, da jo zadene vsaj približno prav.

Otrok se torej resno trudi, da bi svoj govor čimprej izpopolnil, da bi govoril tako kakor odrasli ljudje. Zakaj bi potem ne upoštevali starši njegove dobre volje in zakaj bi mu ne pomagali preko ovir in težav? Saj delo ni težko, le nekoliko dobre volje zahteva.

Ko se dete uči govoriti, mu izgovarjajmo besede na glas in razločno, če je treba tudi nekoliko prisiljeno. Pazimo, da bodo gibi naših ust vidni in izraziti. Ako besede v prvič ne razume, mu jo ponovimo v drugič in če je treba celo v tretjič. Na ta način si bo otrok kmalu prisvojil zmožnost govora, ker bo

dobil v oblast vse gibe jezika in ust. Besede mu bodo potem tekle gladko in brez napak.

Trileten otrok navadno že obvlada jezik, a manjkajo mu še izrazi. Koliko stvari in reči vidi vsak dan, katerim ne ve imena. In tu prične radovednost; za vsako novo stvar nas vpraša, kako se imenuje, in ko mu povemo, pa ponavlja besedo, da si jo bolje zapomni. Tako si bogati otrok besedni zaklad. — Tudi tu smo malemu radovednežu lahko v pomoč. Ko nas vpraša na pr. po motiki, mu povejmo, da se imenuje leseni del toporišče, pri žagi povejmo, da ima lok, pojasnimo mu, da je v jajcu rumenjaki in beljaki, okoli pa da je lupina, dalje da so v jabolku peške, na enem koncu da je muha, na drugem pa pecelj. Ne omejimo se torej samo na imenovanje predmeta samega, temveč naštejmo tudi njegove dele. Tako si bo otrok v kratkem času prisvojil obilo besed in jih bo lahko v govoru uporabljal.

Čim več besed kdo zna, tem laže mu teče govor, ali kakor pravimo še drugače, tem laže se izraža. Kdor se zna lepo izražati, velja kot izobražen. Komur primanjkujejo izrazi, ne more ničesar prav dopovedati. Pomaža si sicer s tako zvanim «oneganjem», kar ga pa še bolj osmeši. «Oneganje» je ali privajeno tako, da se ga človek priuči že iz mladih let pri domačih, ali je izraz lenobe, ker se «onegavcu» ne ljubi misliti, da bi našel pravo besedo; poslužuje pa se ga tudi oni, ki stvarem ne ve imena. «Oneganje» je zelo nalezljivo; ne razpase se samo v eni družini, temveč se razširi celo po nekaterih okrajih. Starši naj pazijo, da ne bodo v govoru nikdar «onegali», ker bi s tem polenili tudi otroke. Naj tedaj ne govore: «Srečal sem onega, ki mi je povedal, da je onegav oni izgubil uro».

Poleg tega, da navajamo otroka na tekoče izražanje, ga odvajajmo, da ne bo rabil v govoru grdih besed. Najgrše je predvsem preklinjanje. Kdor preklinja ni cmikan, temveč kaže le svojo posurovelost in neotesanost. Najgrše in najhujše je bogokletstvo,

dalje preklinjanje ljudi in živali; pa tudi čisto navadno maličenje ni lepo.

Otrok se kletvine hitro navzame, saj srečamo po naših vaseh še negodne mladiče, ki kolnejo «kakor dež». Gotovo so se naučili preklinjanja od domačih in če ne od teh, pa vsaj od sosedov.

Nelepi so tudi nekateri drugi izrazi, ki jih rabi naše ljudstvo v govoru. Marsikdo zabeli vsak stavek z besedo «mrha». Posebno se poslužujejo grdih besed nekateri starši, ko zabavljajo nad otroki. Obkladajo jih s priimki: «buona», «krota», «zelenec» in s hujšimi. Grde izraze, ki jih otrok sliši od staršev, si prilasti; prilaščeni navad se je pa zelo težko iznebiti.

Pravimo, da je jezik materin dar. Darujemo pa vedno le lepe stvari; zato naj pazijo starši, posebno pa matere, da nauče otroke lepega govorenja. Vsejajo pa naj v mlada srca tudi ljubezen do rodne govorice.

Mladina poslušā.

Kdo je doživel v mladosti lepoto zimskih večerov? Kako prijetno je ob gorki peči, ko divjata zunaj burja in mraz. V kotu na peči sedijo otroci, po klopeh pa so posedli odrasli ljudje. Nekateri med njimi so že stari; na obrazu in na telesu so jim zarisani sledovi let in življenjskih bojov. Veliko so že izkusili dobrega in hudega, mnogo sveta so prehodili, mnogo slišali in videli. Sedaj pa pripovedujejo o vsem tem mlajšim v zabavo in pouk. Otroci poslušajo kakor zamaknjeni o davnih zgodbah, o širnem svetu, o hudih vojnah. Nov svet se jim odpira pred očmi, v mislih živijo čase, ki so prešli.

Mladina zelo rada poslušā. Že majhno dete, ki komaj malo razume, sedi kakor priklenjeno na materinem kolenu in ne trene skoraj z očesom, ko poslušā, kaj mu pripoveduje roditeljica.

Ako hoče mati, da jo bo mlado bitje poslušalo, mora pač pripovedovati le to, o čemer je prepričana, da mu bo razumljivo. Pa niti tega ne sme

pripovedovati učeno, marveč mora povedati zgod-
bico preprosto in z najnavadnejšimi besedami.

Še čisto mlado dete, ki je komaj zgodovilo, sledi
pazljivo materini besedi, ko mu pravi o poredni
mucki, ki je polizala mleko iz sklede. Spočetka po-
sliša otrok najrajši povestice o domačih živalih in
o znanih mu ljudeh. Povestice naj bodo čisto pre-
proste in kratke, vzete iz domačega življenja. Dete
že samo sili v mater, naj mu pripoveduje o pete-
linčku, o psičku, o konjičku, o ptičkih in o drugih
živalih. V teku leta se nudijo materam razne prilike,
kjer lahko kratkočasijo otročiče s pripovedovanjem.
V jeseni se veseli mladina sv. Miklavža, o božiču
delajo otroci jaslice, o veliki noči praznujemo smrt
in vstajenje Gospodovo, spomladi gnezdiijo plički.
Vse te dogodke lahko oblečemo v preproste pove-
stice in jih pripovedujemo detetu.

Nekoliko večjim otročičem pripovedujemo že
daljše povestice.

Odrasli ljudje se spominjajo obilo takih povestic,
ki so jih brali ali v šoli, ali pa so jih slišali med
ljudstvom. Okoristijo naj se z njimi in naj jih pripo-
vedujejo mladini.

Ko se otroku že utrdi spomin, tedaj ga učimo še
kratke pesmice na pamet; spočetka sicer prav lahke,
pozneje pa daljše in težje.

Preidimo k odraslejši mladini. Njo zanimajo
že skrivnostne pravljice, zgodbe o škrateljih in po-
vodnih možeh, o vilah in morskih deklicah, dalje
pripovedke o junakih in o bojih. Med ljudstvom je
ohranjenih še vse polno takih pripovedi in posebno
stari ljudje jih znajo veliko. Komu ni znana pravljica
o pepeluharju? Kako prikladne so pravljice o Sne-
guljčici, o Trnjuljčici, o zakleti kraljičici! Pa tudi iz
knjiž lahko zajemamo snovi za pripovedovanje.
Pripovedka o Martinu Krpanu je že splošno znana,
dalje govori ljudstvo še danes o kralju Matjažu in o
njegovi vojski, ki spi v deveti gori.

Še večje otroke zanimajo pripovedovanja o tujih
deželah, o velikih mestih, o živalih, ki ne živijo pri

nas. Kogar je življenje pognalo v svet, da je kaj videl in skusil, lahko obogati znanje svojih otrok, oni pa, ki je bil vedno doma, naj jim pripoveduje o vsem, kar je slišal od drugih.

Lahko je poslušati, težje pa je pripovedovati. A da se človeku jezik razveže in da prične tekoče govoriti, je potrebno, da se že otrok vadi v pripovedovanju. Doma je deca zelo gostobesedna in nam pripoveduje o vsem mogočem; vendar je to pripovedovanje razsekano in razdrobljeno; sedaj nam pravi o sosedovem psu, a kmalu nato preskoči drugam. Govorne zmožnosti pa uri in veča le vezano pripovedovanje. Navajajmo torej mladino, da nam bo pripovedovala to, kar je slišala ali videla, lepo zdržema in zaporedoma. Zelo je priporočljivo, da otrok obnovi povestico ali pravljico, ki jo je prej slišal. Najbolje je, da igramo pri takih vajah, kakor bi bili mi radovedni otroci, on pa star pripovedovavec. Paziti moramo, da otroka med govorom ne motimo češ, to ni bilo tako, to si pozabil povedati. Šele ob koncu ga opozorimo na morebitne hibe, če se že sam prej ne zave, da je zmešal štrenc.

Še nekaj naj bi omenili. Praznovernost je med našim ljudstvom precej iztrebljena, vendar se še dobe ljudje, ki verujejo v strahove in pripovedujejo vpricho otrok o mrtvaških glavah, o raznih čudесnih lučeh, o krstah, o spominih rajnkih in o raznih prikaznih. Otrok je nagnjen k bujni domišljiji in k strašljivosti, pa si predstavlja vse še v strašnejši luči. Po takem pripovedovanju ostrašeni otrok si ne upa zvečer niti na hišni prag, spat ne mara iti sam, zbežan pa je tudi v sanjah. Odrasli ljudje naj torej ne govore vpricho otrok ne o strahovih in ne o grozotnih dogodkih.

Otrok šteje.

Ko otrok že nekoliko razumeva, ga uči mati na prstkih šteti. In glejte, to je edina prava pot, da se deca seznanj s števili. Napačno bi namreč postopala mati, ki bi učila otroke štetja na pamet brez

vsakega pripomočka. Tako učenje je zelo zamudno, pa tudi malo uspešno.

Veliko krat naletimo na ljudi, ki štejejo z otroki s fizički ali z drobnimi kamenčki. Prav je tako. Le to naj bi pripomnili, da je bolje, če predmete menjamo, tako da štejemo oziroma računamo enkrat z orehi, potem z jabolki, dalje s palčicami in drugimi predmeti.

Kdor je poskusil pri otrocih z učenjem štetja, se je prepričal, da se s početka ne sme seči predaleč. Navadno vzamejo starši že prvokrat vsa števila od eden do deset, kar pa ni pravilno, ker jih otrok potem rad meša. Naučimo ga tedaj najprej števila do pet in ko zna ta, sezimo dalje do deset, pozneje do dvajset, naposled do sto in tisoč.

Ko zna otrok dobro šteti do deset, ga seznanimo s številkami, da jih bo pisal. Vsak kos papirja je dober za to, saj spočetka otrok že tako bolj le packa, kakor piše.

Ko smo otroka seznanili s prvimi številkami, ga pričnimo učiti prištevanja in odštevanja, vedno pa le s pomočjo prej omenjenih predmetov. Pomniti pa moramo še to, da je začetno štetje podlaga poznejšemu računanju. Le na trden temelj zidamo z gotovostjo poslopje. Isto je pri številih; ako je otrok utrjen v računanju do deset, bo znal tudi do sto in tisoč, drugače pa bo vedno le šepal.

Otroci pojejo.

Že v zibeli sliši otrok materino pesem uspavanke, pozneje posluša petje deklet in fantov in ko je že goden, da se lahko pridruži vaški deci, raja in poje z njo na vasi in na trati.

Otrok rad poje. Le poslušajmo pastirčka na pašniku, kako reže pesem za pesmijo. Dolgčas mu je samemu, pa daje s petjem duška osamelosti. In deklice, kako čuvstveno prepévajo svojim punčkam iz cunj. Pozneje pa, ko so nekoliko odrasle, posnemajo dekleta, da pojejo na oknu, kadar zalivajo cvetlice. V poletnih dneh se zbere skupaj vaška

otročad in se napoti v polje, kjer se potem igra in poje.

Mladost poje in vriska. Mladina je polna življenja in brezskrbnega veselja. In kdo naj bi ji življenje grenil in kdo veselje kalil? Dajmo deci pobude za petje! Učimo otroke lepih pesmi in lepega petja! Kako lepa je bila stara navada, da so ljudje peli nekdam tudi v družinah, zlasti v večernih urah. Danes pa je otožno tudi v naših hišah in še celo fantovska pesem na vasi zamira vedno bolj. Škoda je lepih navad. Še večja škoda pa z ozirom na otroški naraščaj. Ako se ne bo glasila preko gričev in dolov lepa pesem iz ust sedanje mladine, se ne bo v otroku mogla razviti ljubezen do pesmi in do petja.

Že negodnemu detetu naj mati pogostokrat prepeva. Z lepim petjem mu boljša in tanjša posluš. Pozneje pa naj poje v družbi z otroki, da se naučijo čim več pesmi in da bo njihovo petje lepše in popolnejše. — Naše ljudske pesmi nudijo obilo izbire, pa tudi napevi niso vsi težki, zato izbirajmo spočetka lažje in krajše, pozneje pa daljše in težje.

Lepa pesem blaži srce in odtrga človeka iz puste vsakdanjosti; ona nas razvedri in pokrepča v življenjskih težavah in skrbih. Pojmo tedaj pogostokrat!

V svet.

Otrok gre rad z doma, ker ga pač zanima svet. Spoznati bi hotel vse, kar mu je še neznan. Vaško življenje je zanj novo. Sosedov pes je drugačen od domačega in sosedova hiša ima drugačne prostore. Na vasi spoznava druge otroke in ljudi. Cerkev mu nudi obilo lepote in zanimivosti.

Nekatere matere puščajo otroke najrajši doma. Izgovarjajo se, da so otroci zunaj samo v sitnost in nadležo, da jih je treba vedno poslušati in da mora biti človek sploh samo njim na razpolago. Kako malo vzgojiteljice je v taki materi! Mesto da bi peljala otročiča kamor je le mogoče, pa ga pušča doma kakor ujetnika v ječi. Zato pa srečamo po naših vaseh otro-

ke, ki so že na pol hlapci, pa niso bili še nikdar na semnju, in celo v cerkev gredo nekateri prvič šele takrat, ko so že raztrgali par hlač. Le pogledjmo dečka, katerega so tiščali starši dolgo doma; kako se obnaša v svetu, v mestu ali na sejmu, saj gleda in zija okoli kakor top.

Ni torej prav, da puščamo otroke vedno doma. Nam je svet sicer že znan, zato nas več ne zanima, a deca se hoče v njem učiti. Vzemimo otroka ob katerikoli priliki s sabo; mlajšega vodimo v bližnjo okolico, v trgovino, v cerkev, na polje, k sosedom; starejšega pa bolj daleč, v mlin, na planino, na semenj, v mesto, na božjo pot in drugam.

Ko hodimo z otrokom po svetu, mu razkazujemo vse novosti in mu pripovedujemo o vseh zanimivostih. Peljimo ga v cerkev in mu pokažimo ter imenujmo vse predmete, ki jih vidimo v njej: to je spovednica, one slike na steni so križev pot, tam gori je prižnica, na sredi je altar, zadaj je kor, na koru so orglje. Potem ga vedimo na pokopališče in mu pokažimo grobove, v katerih spe pokojniki, sorodniki in znanci. Povejmo mu, da je ona mala hišica mrtvašnica, kamni na grobeh da so spomeniki, cvetlice da zasajamo na grobove, ker se v ljubezni spominjamo dragih rajnkih.

Ko peljemo otroka po ozki poti, mu pojasnimo, da je to steza; koder vozimo z vozički, je kolovoz, bela in široka pot je cesta.

Ko gremo z otrokom v trgovino, se pogovarjamo z njim, kaj tam prodajajo in kaj bomo kupili. V trgovini mu pokažimo tehtnico, dajmo mu v roko utež, da si jo ogleda in da jo potehta. Učimo ga, kako se moramo vesti v trgovini; kako vprašamo vljudno po blagu, tako rečemo: prosim, dajte mi to in to; dalje mu povejmo, kako je treba kupljene potrebščine plačati z denarjem. Tako naučimo otroka, da bo pozneje hodil sam kupovat v trgovino.

Vzemimo otroka s sabo, ko gremo k šivilji, k čevljarju, h krojaču, h kovaču ali k mizarju. Tam bo opazoval različna orodja in bo videl delo. Seveda ga pri obrtniku ne pustimo v nemar, temveč mu imenuj-

mo razna orodja in mu pojasnujemo potek mojstrovega dela. — En sam primer! Oče nese h kovaču kolo, da mu ga okuje, pa vzame tudi sinčka s seboj. Ko prideta v kovačijo in pozdravita, izroči oče kolo mojstru, nato opozori sinčka, naj ne stoji sredi delavnice, ker bi bil tako v napotje. Med tem ko kovač kuje, seznanja oče sina z raznimi napravami in s kovaškim orodjem. Govori mu: «Glej, sedaj je vtaknil kovač železo v oženj in piha vanj z mehkom, da bolj zažari. Vroče železo peče, zato ga drži kovač s kleščami. Glej, sedaj je železo dovolj žareče, mojster ga je vzel iz ognja in ga je položil na nakovalo, v roko je vzel kladivo, da tolče po njem. V ognju postane železo mehko, zato ga potem lahko kujemo. Izpod kladiva švigajo iskre na vse strani. Ko je železo dovolj okovano, ga vrže kovač v vodo, da se ohladi.» — Razkaže mu še druge predmete, ki so v kovačnici: izgotovljena orala, vozove, sekire, motike.

Na izprehodu v polje ali pa v bližnjo vas razkajujemo deci lege sveta: glej, tu je ravninica, tam se dviga grič, zadaj so gore, zdaj gremo čez most, pod mostom teče potok, tod se širi dolina, tam se dvigajo hribi.

Največje veselje pa napravimo mladini, ako jo vzamemo s sabo kam daleč. Ko otroku obljubimo, da ga popeljemo na semenj, s koraj ne more dočkati tistega dneva; vedno nas o čem izprašuje in poslednjo noč nemirno spi. Ko smo na potu, nas vprašuje: katera je ona vas, kako se imenuje oni hrib, čemu je ona cerkev tako visoko na hribu? Kako pa se pase njegovo oko še le na sejmu, kjer stoji stojnica pri stojnici in je vsaka obložena z različnim blagom. Pa koliko ljudi je tam, znanih in nezanih.

Še več zanimivosti vidi otrok, ako ga peljemo v mesto. Vlak in avtomobili, razsežne ulice z visokimi hišami, trgi, cerkve, grad, trgovine, tramvaj, vse mu je novo.

Ko vodimo otroka v odaljenejša kraja, na sejme ali v mesto, ga skušajmo spotoma o vsem poučiti. Da-

jajmo mu pojasnila na vprašanja in če je kako novost prezrl, ga sami opozorimo nanjo.

V poletnih večerih se hladijo ljudje pred hišo. Mlajši otroci gredo sicer že prej spat, a odrasli ostanejo v družbi s starši. Zopet ima oče priliko, da pripoveduje sinom in hčeram. Vsi so zamaknjeni v zvezdnato noč, on pa govori: «Glejte nebo, posejano z drobnimi lučkami! Kako majhne se nam dozdevajo zvezde, pa so nekatere ogromni svetovi. In nebeško prostranost glejte: brezkončna je. Naša zemlja je le drobec v vesoljstvu; dan je le trenutek proti večnosti. Glejte, ona siva proga na nebu je rimska cesta. Brezštevilna zvezd je posejanih tam gori, a ker so daleč, se nam dozdevajo kakor meglica. — Vsak dan nam Solnce vzhaja in zahaja. Nekdaj so sicer mislili, da Zemlja miruje in da potuje Solnce okoli nje; pa je v resnici narobe. Zemlja se suče okrog svoje osi, in ko so naši kraji obrnjeni proti Solncu, imamo dan; ko je pa Zemlja obrnjena tako, da so naši kraji od Solnca, tedaj je noč. Zemlja pa potuje tudi okrog Solnca; da naredi to pot, rabi leto dni.» — Še pripoveduje oče o štirih straneh neba, ki so sever, jug, vzhod in zahod; dalje o morju in suhi zemlji, o visokih gorah in o razsežnih ravninah, o rekah, ki nosijo težke ladje in o lepih gorskih jezerih. — Tako se seznaní deca s svetom, pojasnjena pa ji je tudi težka uganka o vesoljstvu in o svetovih.

Spoznavaj samega sebe, so rekli stari Grki, a mi dodamo še: spoznavaj svojo domačijo; čimbolj ti bo znana, tem bolj jo boš ljubil.

V prirodi.

Lepa in veličastna je priroda. Ko gremo preko polja, si mislimo, da rastejo cvetlice radi nas; da se na njih raduje naše oko. In kako bajno tiho je v gozdih! Ni čuda, da je rodila skrivnostna tišina in pa mračnost gozdov bajke o vilah, škratljih in o divjih možeh. Kako bujna je bila domišljija naših pradedov, ko so opisovali gozde kot kraljestvo in bivališče bajnih bitij!

Ozrimo se po naših pesnikih in pisateljih; kdo je med njimi, da ni pel ali pa pisal o lepoti prirode? Gregorčič nam opeva planine; Murn-Aleksandrov poje o naših poljih; Župančič prisluškuje bobnenju slapa, potaplja se v globočino jezera; Aškerc je pesnik morja. Sleherni izmed naših velikih mož je izrazil svoja čuvstva in misli o prirodi.

Priroda nam predstavlja svobodo in lepoto; otrok ljubi oboje. Kako rada se zateka deca ven iz vasi v polje in v loge, da se tam igra in da opazuje čudesa narave!

Priroda je otroku še nerešena uganka; zato ga zanima vse, kar v njej vidi. In koliko izprememb opazi tekom leta na poljih in v gozdih! Pozimi je vse mrtvo in sivo; pa pride pomlad, trate ozelenijo, gozdi se oblečejo v zelenje, sadna drevesa vzcvetejo, na polju poganja zlahitno seme, ki bo dalo v jeseni kruha in živeža.

O vsem tem naj bi starši seznanjali svoje otroke. Drobno seme, ki ga vsejemo spomladi, vzklije in raste, proti jeseni pa dozori. Mati naj tedaj vodi otroka v različnih letnih časih na polje in naj mu razkazuje, kako je pognala pšenica, kako je nastavila klasje, kako klas cvete, dalje kako žito zori, kako se je nanj vsedla moreča rja in kako se ga je lotil snet. Razkaže naj mu razne vrste žit, da jih bo otrok poznal in ločil po zrnju ter po stebelu. Na trati naj mu pokaže znane ji cvetlice. Deklicam, ki ji že pomagajo pri pletvi, naj pokaže razne vrste plevela, da ga bodo znale ločiti; pove naj jim tudi, kako zatiramo razne plevelne vrste. Seznanja naj otroke z zdravilnimi zelišči. Ko je bezeg v cvetju, naj jim naroči, da ga naberejo in posuše. Pozimi, ko je kdo prehlajen, pa naj skuha zdravilnega čaja. Ravno tako naj nabirajo otroci lipovo cvetje, dalje cvetje kamilice in rutice. Pokaže naj otrokom strupena zelišča, da se jih bodo vedeli in zamogli ogibati ter varovati. —

Oče naj vodi sina po travniku in senožeti ter naj mu razkazuje, katere so boljše in katere so

slabše krmske trave. Pokaže naj mu strupeno pritenko na naših travnikih — jesenski podlesek, ki se v pomladi razšopiri s številnimi listi po tleh in mori žlahrne trave. Pelje naj ga v sadovnjak ali v vinograd in naj mu pokaže drevesne bolezni; pojasni naj mu, kako jih zdravimo in kako jih preprečujemo. V gozdu naj seznanja sina z različnimi drevesnimi vrstami, da bo ločil gaber od bukve, jesen od javorja. Pouči naj ga, čemu uporabljamo posamezne vrste lesa. Oče čebelar naj poučuje svojega sina, na katerih cvetnih rastlinah dobe čebele največ paše.

Ni dovolj samo to; učimo otroke tudi, da se najoje z vso lepoto, ki nam jo nudi priroda. Kako je lepo pisano polje; a koliko ljudi gre mimo cvetočega travnika, ne da bi videli njegove lepote! Kako zanosno se dvigajo naše gore v nebo, a jih skoraj nikdar ne pogledamo. Starši naj torej bude v mladini čut do lepote. Ob lepem razgledu naj opozore otoka: «Glej, kako lepa pokrajina, glej cvetoče polje». Tako se bo naučilo mlado oko, da bo videlo lepoto vsepovsod v stvarstvu.

Pri knjigi.

Koliko je na deželi v resnici naobraženih mož, ki niso obiskovali nikake mestne šole in jih pot ni nikdar peljala v daljni svet, temveč so si pridobili izobrazbo zgolj iz knjig. Koliko krat naletimo na fante in dekleta, katerim so znani po večini vsi naši pesniki in pisatelji. Ne samo to, nekateri med njimi znajo tudi soditi o vrednosti in lepoti posameznih povesti in pesmi. In koliko umnih gospodarjev imamo širom dežele, ki so si pridobili samo iz knjig toliko strokovne naobrazbe, da uženejo v kozji rog vsakogar, ki ni v gospodarskih vedah temeljito podkovan.

Knjiga človeka izobrazuje. Dobra knjiga pa tudi vzgaja in daje človeku značaj plemenitosti. Da so te trditve resnične, o tem pač ne dvomi nihče; nasprotno, baš dejstvo, da so danes knjige med nami tako splošno razširjene, nam dokazuje, kako ljudstvo

ceni in uvaži je njihovo vrednost. So sicer še nekateri ljudje, ki se za čtivo ne zanimajo in gledajo knjigo po strani; dalje velja še pri marsikom napačen predsodek, da je čitanje samo potrata časa. Taki ljudje so med nami le še redke izjeme in upajmo, da se bodo tudi ti naposled prepričali, kako velike važnosti je čtivo za vzgojo in izobrazbo širokih ljudskih plasti.

Mladina sega rada po knjigi, a ne vsa in vsepovsod. Med tem ko nekateri vaški mladeniči in mladenke pridno prebirajo knjige, kažejo drugi popolno brezbriznost do čtiva; nedeljski in večerni prosti čas napravijo v brezdeltu ali pa v praznem veseljaštvu.

Kako bi se dalo odpomoči, da bi segalo ljudstvo, zlasti pa mladina brez izjeme po knjigah? Edino vzgoja more rešiti to nalogo.

Ako hočeš imeti lepo drevo, moraš oskrbovati že mlado rastlino; isto je pri vzgoji. Ako navajamo že otroka k čitanju, se mu bo knjiga priljubila in bo segal po njej tudi, ko bo odrasel, drugače pa bo zrastel v popolni brezbriznosti do zakladov, ki so v njej shranjeni. Starši naj torej napote deco do čitanja. Naj se ne zadovoljijo samo s tem, da pogleda otrok slike, ki so morda v knjigi, temveč naj mu jo dajo v roko z namenom, da jo prebere. In kako naj pri navajanju k čitanju postopamo?

Ni vsaka knjiga za vse ljudi. Povest, ki je pisana za odrasle, otroka ne zanima, ker ji ne more slediti; zanj je mladinsko čtivo; to so lahke, živo pisane povestice, dalje pravljice in pripovedke. Posebno priljubljene so mu one knjige, ki so opremljene s slikami.

Otroka moramo uvajati v čitanje postopoma. Spočetka, ko še ne zna tekoče čitati, mu dajmo knjigo s krajšimi povesticami, ker bi se drugače utrudil in naveličal, preden bi eno prebral. Počasi ga navajamo k daljšim povestim, pravljicam in pripovedkam. Tudi pesmi ne prezirajmo, otrok naj jih

bere, primerne seveda, in naj se nauči nekatere tudi na pamet.

Rekli smo, da knjiga človeka izobrazuje. Najprimernejši čas, da se človek uči je mladost. Mlada glava je najbolj dovzetna, zato naj bi dajali starši otrokom tudi take knjige, iz katerih bi zajemali izobrazbe. To so razne poučne knjige, potopisi, kraje-pisi; dalje zgodovinske in prirodopisne knjige. Nekoliko odrasli otroci naj bi čitali tudi razne razprave in članke o gospodarstvu kakor o umni živinoreji, o sadjarstvu i. dr.

Da se bodo starši prepričali, ali je otrok povestico, oziroma knjigo res prebral in da jo je tudi razumel, naj zahtevajo od njega, da jim dotično vsebino pripoveduje.

In kateri čas je najprimernejši za čitanje? Pač zima. Posebno v gorah, kjer zapade v zimskem času sneg, ima ljudstvo obilo časa na razpolago, da lahko samo čita, pa tudi da uvaja otroke v knjige.

Kakor smo že rekli, so še med nami starši, ki knjige ne cenijo. Marsikdaj je otrok sam od sebe nakhlonjen čitanju in bi se rad zatekel v prostem času h knjigi, a ga starši odganjajo, češ da se s tem izgublja čas, da so povesti samo praznice. Tem roditeljem naj bi veljale Slomškove besede, ko je rekel, da odganjajo nekateri starši otroke od zlatih zakladov, zato da jim zaslužijo nekaj vinarjev.

Knjiga nam ne daje samo te koristi, da nas vzgaja in izobrazuje, ona nas tudi lepo zaposluje. Kdor rad čita, ne zapravlja prostega časa v popivanju in drugih kvarnih razvadah, temveč se zabava in izpopolnjuje pri tihi tovarišici — knjigi. Baš doraščajoča mladina v času brezdolja kaj rada zaokrene na slabo pot. Mlad človek je poln moči in ognja, skrbimo tedaj, da bo uporabil svoje sile v lastno korist in ne v škodo.

Še nekaj naj bi omenili. Marsikdo izmed naših prednikov je znal čitati iz knjig, ni pa bil več v pisanju. Ni tedaj še rečeno, da kdor čita, tudi piše.

Naša mladina vse premalo piše; saj pusti večina otrok po dokončani šoli pisanje popolnoma v nemar

vse do tlej, ko mora k vojakom ali pa po svetu za kruhom. Takrat jim sila in potreba zopet porineta pero v roko; a kako težko jim je tedaj pisanje, ker se poprej niso vadili toliko časa; črke so spačene, misli suhe in razmetane.

Starši naj bi skrbeli, da se mladina v spretnosti pisanja ne zapusti. Vsaj vsak teden enkrat naj bi vzel otrok pero v roko; isto tako naj bi se vadila mladenič in mladenka.

In kaj naj mladina piše? Ko je treba pisati domačim, ki so pri vojaki ali pa pri delu v tujini, naj starši odstopijo to delo otrokom. Enkrat piše eden, drugič drugi. Tudi zapisovanja, ki so potrebna v gospodarstvu naj bi vršila mladina. Ob prostem času naj bi otroci prepisavali iz knjig, tako si potem ohranijo spretnost v pisavi in jo lahko uporabijo v vsaki potrebi.

VRELEC.

Ko sliši človek ime vrelec, se pač spomni bistrega studenca v senčnem zatišju dreves, ki žubori izpod skale, teče po žlebu in pada potem na mahovito kamenje. Truden popotnik se ustavi ob njem v poletni vročini, odahne se in se pokrepča s svežo vodo, da mu bo lažja nadaljna pot. Otroci, ki so se upehali pri igranju, prihite k viru, da si pogase žejo. Ko se vračajo kosci pozno zvečer domov, se pri njem napijejo in brhka dekleta prihajajo v zatišje, da nastrežejo hladne vode v posodo.

Vrelec pa, ob katerem se krepča naša duša in zajema iz njega moči za čim popolnejše življenje, je vera. V verskih resnicah in v evangeljski modrosti so zajeti nauki, ki nam kažejo pot, po kateri moramo hoditi v življenju, da dosežemo najvišji smoter — združitev z Bogom v posmrtnosti.

Vera nam nudi tudi oporo, da lažje prenašamo reve in teže, skrbi in nesreče.

Vzor krščanske popolnosti nam je najvišji vzor. V evangeliju so zapopadene najgloblje življenjske modrosti in neprecenljivi vzgojni nauki, ki nam kažejo pot, po kateri moramo hoditi, ako hočemo doseči popolnost. Veren človek ve, kako mora živeti in ve, čemu živi.

Kdaj pričinja čas za versko vzgojo? Gotovo že v detinski dobi. Nabožna čuvstva, vsajena že v nežna, mlada srca, ostanejo trajna. Plamen, ki ga je prižgala mati v mladi duši, ne ugasne nikdar. Le vprašajmo se, kdo ima največ zaslug, da ostanejo otroci, ko dorastejo, globokoverni, pa bomo morali odgovoriti: roditelji.

Na versko vzgojo otrok imajo starši največ vpliva, saj ne vzgajajo samo z besedo temveč tudi z zgledom. Oni vcepljajo otroku že v zorni mladosti nabožna čuvstva v srce. Prvi nauki pa ostanejo trajni in neizbrisni.

Pri vzgoji nabožnih čuvstev je materin vpliv najmočnejši. Mati je po svoji nežnosti najsposobnejša in naravnost poklicana, da nudi otrokom prve verske nauke, da jih seznanja z Bogom, da jih uči razlikovati, kaj je dobro in kaj je zlo.

Navadno se mati te naloge tudi zaveda. Komaj da dete nekoliko spoznava, ga že uči, naj sklene ročici; ko je nekoliko odraslo in že govori, ga uči, kako naj se prekriža, dalje mu ponavlja, kako naj zahvali Boga pred jedjo in po jedi; pozneje ga uči kratke molitvice, kakor priporočila k angelu varuhu ali k Mariji, naposled očenaš, češčenomarijo, angeljsko češčenje, apostolsko vero i. dr.

Sicer se mati ne omejuje samo na učenje molitvic. Že zgodaj izprašuje otroka, kdo ga je ustvaril. Ko stoji z otrokom pred hišo, mu kaže v nebo in pravi, da je tam gori Bogec.

Rekli smo že, kako otrok rad posluša. No, in mati ve toliko lepih zgodbic o stvarjenju sveta, o Adamu in Evi, o dobrih in hudobnih angelih, o bratih Abelu in Kajnu, o vesoljnem potopu, o egiptovskem Jožefu. O božiču mu pripoveduje, kako je bil Jezušček rojen v hlevčku, kako sta ga grela osliček in voliček, kako so ga prišli molit pastirci. O veliki noči mu zopet pripoveduje, kako so Jezusa ujeli, ga bičali, kronali in naposled križali. Ko je otrok že dovolj razumen, ga mati poučuje, naj loči dobro od zla.

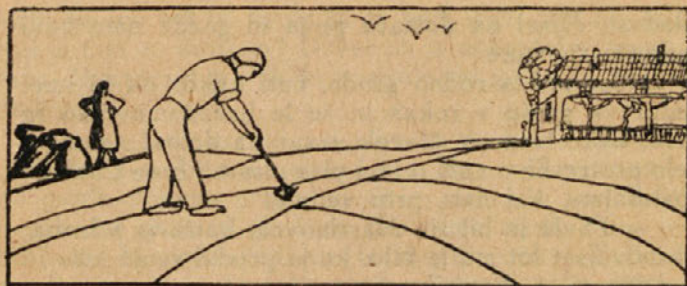
Ob prilikah uči mati otroka tudi nabožne pesmi-
ce na pamet. Saj imamo toliko primernih pesmic o
Jezuščku, o Mariji in o angelu varuhu, da je izbira
prav lahka. Ponekod pa so še ohranjene narodne
nabožne pesmi, katere je ljudstvo nekdamj pelo doma
in v cerkvi.

In legende, ki s svojo včasih zelo mikavno vse-
bino naravnost očarajo mlade poslušalce. Najlepše in
najzanimivejše so pač one, ki pripovedujejo, kako sta
Kristus in Peter potovala po svetu (primeri Medve-
dovo «Zakaj ni vode na Krasu»!).

Ko pelje mati otroka v cerkev, ga poučuje o
vsem potrebnem, da razume, kaj se pri maši godi
in da ve, kako naj se v cerkvi vede.

Največ radosti in čistega veselja užije otrok na
dan prvega svetega obhajila in na dan svete birme.
Ta dva dneva ostaneta otroku v svetlem spominu še
daleč v starost; zato naj bi starši poskrbeli, da bi ju
deca praznovala čim slovesnejše.

Zgledno in bogoljubno življenje staršev in osta-
lih družinskih članov vpliva posebno blagodejno na
privzgojitev nabožnih čuvstev. Kakor povsod, tako
je tudi nabožni vzgoji zgled najjačje sredstvo, da
se mladina navzame verskega duha. Starši naj bi
torej navajali otroke k bogoljubnemu življenju z last-
nim zgledom v molitvi, v poštenem življenju in sploh
v izpolnjevanju vseh božjih in cerkvenih zapovedi.

BODOČI GOSPODAR.

Zemlja.

Ni ga poklica, ki bi zahteval toliko znoja, kakor ga terja kmetovanje. Zapuščena zemlja rodi samo trnje in osat in ako hočemo, da nam dá žlahten sad, jo moramo zaliti z znojem.

V mukah rodi mati sina, a ga zato ne sovraži; nasprotno, čim več je zanj trpela, tem ljubši in dražji ji je. Isto je z zemljo, čim več znoja je popila, tem dražja nam je.

Prečudna moč je v zemlji; človeka, ki jo obdeluje, priklene nase, da jo vzljubi. Iz truda in znoja, ki ga dajemo grudi, raste ljubezen do nje.

V zemlji je ljubezen in lepota. Kdo uživa večje zadoščenje in večje zadovoljstvo kakor kmet, ko gre med žitno polje, kjer raste blagodat po zaslugi njegovega dela? Kako boža njegov pogled cvetoče travnike in posejane njive! Ali ni v tem lepota in sreča?

Ljubezen do domačije se ukorenini posebno globoko otroku. Nobeno domovanje ne nudi toliko domačnosti kakor rodna hiša in nikjer nam ni počitek slajši ko pod rodnim krovom. V poznih letih se spominjamo onih krajev, kjer smo preživel brezskrbno

mladost. Misel na domača polja in gozde nam budi najlepše spomine.

Kdor proda rodno grudo, čuti kakor da bi imel Judeževe groše v rokah in še le brezdomovinec se zave, kako tesno je človek vezan na domačo zemljo. Zelo pretresljivo nam o tem piše pisatelj Ivan Cankar. Poslušajmo, kaj nam pripoveduje!

— Pavle je bil sin Martinovca, kajžarja s hriba; štirindvajset let mu je bilo, ko je prodal svojo hišo in se odpravil v Ameriko.

Jedva je imel v roki denar in jedva je vedel, da bajta ni več njegova, jo je pogledal s strmečimi očmi in je spoznal nenadoma, da jo ima od srca rad. Vsa drugačna je bila bajta, ves drugačen svet okoli nje. Vsako veselje njegovo in vsaka njegova bridkost, vse je bilo napisano na tej bajti z razločnimi črkami, ki bi jih nobena roka ne izbrisala in nobena voda ne izprala. Bajta je imela spredaj samo dvoje majhnih in ozkih oken. Ko se je Pavle poslavljaj, se mu je zdelo, da gledata za njim, kakor dvoje žalostnih oči; in da ga kličeta in da pravita: «Ne očeta nimaš in ne matere, nikogar ni, da bi te v bridkosti tolašil in da bi se veselil s teboj. Kakor ti je dom siroten in ubog, zdaj ti je oče in mati, sestra in brat. Poslušaj njegovo besedo, kakor da bi mater poslušal!»

In res se je Pavletu zdelo, da sliši njegovo besedo.

«Če ti je popotniku sreča milostna, Bog ti jo blagoslovi. Ali kadar boš jokal, za kom se boš jokal? Kadar bodo zaradi vsega hudega splašene tvoje misli, kam bodo bežale? Še enkrat se ozri in nikoli ne boš pozabil ne mojih besed ne mojih oči.»

Pavletu pa je bilo, kakor da se poslavlja od matere — tam stoji na pragu, za njim gleda, za sinom popotnikom in njene oči so vse solzne.

Takrat je obšla Pavleta grenka misel:

«Kaj ne bi rajši ostal? Uboštvo in žalost je tukaj, ali oboje vidim pred seboj kakor svojo dlan, nič mi ni skritega; vidim, kako bom živel in kako bom nekoč umrl. Trda bo zemlja, ki jo bom obdeloval,

ali moja bo; trd bo kruh, ki ga bom jedel, ali moj bo. Kaj je tam za morjem? Devet jih je obogatelo, devetkrat devetdeset pa jih je poginilo od gladu in vsega hudega».

Že ob tisti grenki uri slovesa je Pavle občutil, da ni hrepenenja tako globokega, nego je hrepenenje po grudi; nobeno drugo ne živi v srcu do poslednje kaplje, ne gloje v glavi do poslednje misli. Kdor je bil tako blagoslovljen, da je mogel reči: «Ta kos zemlje, pa če je še tako majhen, da bi ga z dlanjo pokrila, je moj; moje roke so ga napravile rodovitnega, pot od mojega čela ga je gnojil!» kdor je tako rekel, ne pozabi na tisto ped zemlje nikdar več. Ukoreninil se je vanjo z vsem srcem in z vso mislijo, kopnenje po nji ga spremlja po vseh daljnih potih, čez dežele in čez morje; še ob poslednji uri jo pozdravljajo umirajoče oči. Vsem tistim, ki so šli grenkega kruha služiti v Westfalijo in v Ameriko — kam jim hlepe oči v samotnih urah? Čez gore in doline in preko morja, tja na osameli dom, na kamenito grudo, na sirotno bajto pod klancem, na močvirno loko ob potoku. Srce zajoka od bolnega kopnenja in roka se zgane, da bi pobožala tisto kamenito grudo kakor mati spečega otroka, kakor sin mrtvo mater.

Take misli so prešinile Pavletovo srce; povetil je glavo in do solz mu je bilo, ko se je poslovil brez besed. Hitro je šel po klancu nizdol in ni se več ozrl. —

Podobno misli in čuti vsakdo, ki zapušča domačo zemljo. Vsakogar boli v dno srca, ko prodaja grudo, ki so jo obdelovali in ljubili dedje in pradedje. Strah pred tujino prešine slehernega, ki se poslavlja od domačije.

In kako naj vzgajamo otroke, da jim omogočimo obstoj na domačih tleh, da jim zapremo pot v tujino za negotovo srečo? Malo bi pač izdalo, ako bi jim samo govorili na srce, kako morajo ljubiti domačijo in kako ji morajo ostati zvesti. To bi bile lepe besede,

pogoj življenju pa je kruh in če tega ni, se lepe besede razblinijo v nič.

Otrokom zagotovimo obstoj in življenje na domačih tleh le s pravo gospodarsko vzgojo, tako da jih vzgojimo v pridne, umne in varčne ljudi. In kdo je prvi poklican, da vrši to nalogo? Pač oče in mati.

Priden mož.

Priden mož je kakor mravlja; neutrudljiv je, lenobe ne pase. Mladina pa se lenobi kaj rada vdaja, posebno še bolj odrasla. Res je, da rabi mlado telo več časa, da se odpočije, a čezmerno lenarjenje v postelji ne krepča več, temveč človekove sile uspava in mrtvi. In sedaj pomislimo, koliko je očetov, ki vstanejo zjutraj sami, da nakrmijo živino in pospravijo v hlevu, sinovi pa še počivajo v postelji. Še bolj kakor očetje greše v tem matere, ki vstajajo zjutraj zgodaj, da delajo in kuhajo v hiši, hčere pa lenarijo še v sobi. Pripetijo se celo slučaji, ko mati razvadi hčer edinko, a ji mora prinesti kavo v posteljo, nato šele vstane.

Kmečko delo je raznolično, a ravno radi tega bi morali starši vzgajati mladino, da bi ga sama našla, ker le tako se bo otrok razvil v samostojnega gospodarja, ki bo po očetovi smrti nemoteno vodil kmetijo.

V živinorejska opravila naj oče uvaja otroke tako, da poveri vsakemu po eno žival v oskrbo, da jo bo sam snažil in krmil. Ko je sin dovolj močan, naj mu prepusti, da bo on vodil oralo, da bo sam branal in okopaval.

Kakor oče sinove, tako naj bi napolnila tudi mati svoje hčere k samostojnemu vršenju hišnih in poljskih del. Lahko rečemo, da greše na tem večkrat matere kakor očetje. Nekateri si laste izključno oblast v gospodinjstvu, same kuhajo, same pečejo kruh, same sejejo na polju. Hčeram poverijo sicer lažja oziroma enostavnejša dela, da pomivajo posodo, krmijo prašiče in podobno, a v umetnost gospodinjstva jih ne uvajajo. Tako se potem zgodi, da se poroči dekle na drugo kmetijo, kjer se izkaže, da je v gospodinjstvu

nevešča. Lahko je umljivo, v kakšnih zadregah in neprilikah je potem mlada nevesta; zasmehujejo jo domači; dekle, katere bi morala ona nadzirati in voditi, jo morajo učiti gospodinjstva, poleg tega pa raznašajo med sosede, kako neuka je nevesta.

Resnično je, da pridne roke prej poročijo dekle kot pa bogata dota; pridno dekle je navadno tudi poštenejše kot pa postopačka; zato naj skrbe matere, da bodo vzgojile svoje hčere v marljive mladenke, da si bodo lahko, tudi če se ne poroče, služile pošten kruh.

Umen gospodar.

Nazadnjak in starokopitnež je danes obsojen k propadu. Razmere proizvodnje so v današnji dobi tako napredovale, da vztraja in vzdrži le umen gospodar, ki izrablja v svoj prid vse one pridobitve, katere je izkušnja pripoznala kot dobre. Stroj, ki je glavni znak sedanje dobe, obdeluje že polja; radi tega so cene poljskem pridelkom znatno padle, tako da poljedelstvo v goratih krajih, kjer je obdelovanje zemlje težko in združeno z obilim delom, ne more več tekmovati z onim v ravnini. Danes smo priča propadanju poljedelstva v gorah, na njegovo mesto stopa živinoreja.

Sila in pritisk nas torej tirata, da napredujemo. Kdor se pa napredku zaustavlja, je obsojen v gospodarsko propast.

Ne zadostuje torej, da vzgojimo otroka v pridnega moža, usposobiti ga moramo še, da bo svoje umske zmožnosti uporabljal v gospodarsko korist; uvesti ga moramo v umno gospodarstvo.

Nekateri starši žive bolj preteklosti kakor pa sedanjosti in bodočnosti. Radi hvalijo stare zlate čase, sedanjost pa črnijo; vse, kar so ljudje nekdanj počeli in delali, jim je sveto, novotarijam pa oporekajo in ne dajo nikake vere nanje. Otrok, ki vzraste v taki družini ne bo prežet z duhom napredka, temveč bo v nazorih in v delu okostenel in starokopiten, kakor njegov prednik. Radi napačne vzgoje bo zaostal v času in bo gospodarsko gotovo trpel.

Prav je, da smo zvesti spominu dedov, a spominanje nam ne sme braniti pohoda naprej. Kar smo prejeli dobrega od njih, ohranimo; kar smo iznašli boljšega, sprejmimo.

Po tem pravilu naj se ravna tudi vzgoja. Otrokom vcepljajmo veselje do napredka, do izboljševanja živinoreje, sadjereje in poljedelstva. In kako naj to nalogo vršimo? Znanje in izkušnja rodita najboljše uspehe. Pri posameznih gospodarskih opravilih ali bolje delih, naj sin preštudira, kaj priporočajo in pravijo k temu knjige; pri umetnem gnojenju naj prebere priporočila in navodila strokovnjakov, potem naj se gnojenje travnikov izvrši. Izkušnja bo pokazala, ali je delo uspelo. Ako ni, naj se izvrši nov poskus, kajti ni vsako gnojilo za vsako zemljo. Preden smo se odločili, da zgradimo novo gnojnično jamo, preučimo v družbi s sinovi, kaj nam svetujejo k temu strokovnjaki, potem še le začnimo z delom. Isto delajmo pri vseh drugih opravilih. Tako se bo mladina privadila, da se bo zatekla vselej k strokovni knjigi, katera ji bo povedala, kako mora delati in kaj mora storiti, da bo gospodarsko napredovala in da ji bo dalo delo čim večji dohodek. Knjiga bo mladeniča naredila dovetnega za novosti, da ne bo sveto prisegal samo na znanje, ki ga je podedoval po očetu, ampak da se bo znal v času kretati in se tudi prilagoditi novim razmeram.

Pri sadjarskih opravilih naj oče ne uporablja sina samo kot delavca, ki mu skoplje jame in nanese gnoj v sadovnjak, temveč naj ga pri delu vodi in poučuje, kako zasajamo pravilno mlada drevesca, kako drevesa čistimo in cepimo. Potem, ko se je sin po knjigah seznanil o pravilni sadjereji, naj poskusi z delom sam.

Marsikdaj oče ne zaupa otroku cepilnega noža zgolj iz bojzani, da bi mu ta dela ne izvršil prav in dobro. Ali je pa v resnici večja škoda, če cepič na mladem drevesu ne požene v prvem letu, ko ga je cepil otrok, kakor pa, če sin le gleda očeta pri delu in ne zna cepiti niti tedaj, ko je dorastel?

Se drugače lahko navajamo otroke na uporabo znanja v gospodarstvu. Naj omenimo samo računanje in pisanje. Večji otrok je večč navadno vseh računov, ki so v gospodarstvu potrebni, a ko proda oče krompir, ga ne povabi, da bi mu izračunal, koliko znese. Isto je pri prodaji drugih poljskih in živinskih pridelkov. Mlad spomin pa hitro pozablja in tako se potem zgodi, da dorasla mladina ni več zmožna, da bi rešila najmanjši račun. Prav tako je s pisanjem. Dokler oče vidi in more držati pero v rokah, izvrši vsa v gospodarstvu potrebna pisanja sam, otroci pa med tem pozabljajo celo črke. Tako postopanje gotovo ni pravilno, saj se vrši vselej na škodo bodočega rodu. Starši naj se zavedejo, da so oni drevo, ki pojema in da morajo usposobiti otroke za življenje.

Varčen človek.

Tudi varčnost je v gospodarstvu potrebna. Te resnice se naše ljudstvo precej dobro zaveda. Škoda pa, da postane marsikdo štedljiv še le takrat, ko je že prepozno, ko je premoženje že tik ob propadu, ali pa obrt že zavožena. Ni tedaj pretirana zahteva, da moramo privzgjajati štedljivost že otroku, ako hočemo, da bo kot odrasel mož varčen.

«Zrno do zrna — pogača; kamen do kamna — palača», pravi pregovor. In res je tako. Pri malem moramo štediti, ako hočemo, da bomo kdaj kaj imeli. Mladina res ne razpolaga z bogastvom, a nekaj ima vsak otrok. Učimo ga torej, da bo varčeval s tem, kar ima. Desetico, ki jo je zaslužil, ali ki jo je dobil v dar, naj shrani. Ne razvajajmo ga, da bi mu dovoljevali kupovanje sladčic in drugih nepotrebnosti. Že mlad naj se človek nauči, da bo cenil vrednost denarja in če ga kdaj porabi, naj ga uporabi za kako koristno in potrebno stvar.

Zmisel do varčnosti dvigajo posebno hranilnice, ki delujejo po vseh naših večjih vaseh. Vaške hranilnice sprejemajo tudi otroške vloge, to je majhne zneske in jih potem tudi obrestujejo. Vsekakor je bolje, da hrani otrok denar v hranilnici, kakor pa da

bi ga držal doma. Sam se mu kupček večja in pa prilike nima, da bi ga zapravil na kateri koli način. Starši naj skrbe, da bodo nalagali otroci svoje prihranke v hranilnico; saj je ta ustanova tu, da nas uči varčnosti.

Štedljivosti pa ne privzgajamo samo pri denarju. Ako zašijemo luknjico, dokler je še majhna, ostane obleka čedna in jo nosimo dalj časa. Nekateri ljudje zapackajo obleko kaj kmalu, zopet drugi jo nosijo dolgo čedno in nezavaljano. Tudi pri oblačilih lahko varčujemo. Tu imajo posebno matere hvaležno nalogo, da vcepljajo deklicam čut do varčnosti v obleki, tako da jih nauče skrbnosti v krpanju in snaženju.

Posebno naj bi ljudje varčevali pri pijačah, zlasti pa naj bi odvracali od pitja in zapravljanja v veseljačenju mladino. Pri popivanju ima človek dvojno izgubo, prvič škoduje pijača njegovemu zdravju, drugič žepu. S popivanjem pa ne zapravimo samo denarja, ki ga damo za pijačo; tudi čas, ki ga pri pijači izgubimo, je nekaj vreden. Pivec je nezmožen za delo celo potem, ko se je že streznil. Ponedeljkanje pa škodi gospodarstvu ker odteguje roke delu.

Dota.

Majhni otroci, majhne skrbi; veliki otroci, velike skrbi, tako pravijo izkušeni starši. Veliko resnice je v teh besedah. Dokler je otrok majhen, je staršem pokoren, pa tudi oskrba v tej dobi ne zahteva velikih žrtev. Ko pa sinovi in hčere dorasejo, se hočejo izviti vplivu roditeljev; domišljajo si, da so že zreli za samostojno pot, za lastna dejanja hočejo biti odgovorni samo še sami sebi. Roditelji trepečejo v bojazni, da bi otroci ne zašli na stranpot. Koliko krat čuje mati dolgo v noč in čaka, da bi se sin vrnil s ponočevanja. Koliko pretrpi v teh urah, ko bdi in čaka, da bi se ji vrnil zdrav domov. In kako prisluškuje materino uho govoricam, da bi izvedela, kakšen glas gre med ljudmi o njeni hčeri!

Niso to edine skrbi, ki tarejo roditelje, ko so jim otroci dorasli. Zavedajo se, da ni dovolj, če so sinove

in hčere vzredili, marveč vedo, da jim je treba preskrbeti kruha za bodočnost.

Ne zanimajo se vsi starši z enako skrbjo za bodočnost svojih otrok. Nekateri izmed njih so popolnoma malomarni in brezbrizni; mislijo si: dovolj je, če otroka toliko preskrbujem s hrano in z oblačili. da zraste; ko bo dovolj velik in močan, si bo že pomagal, da se bo sam preživljal. Mnogoteri izmed roditeljev se opravičujejo tako, češ, saj tudi nam niso dali starši ničesar; vzredili so nas in potem smo morali sami skrbeti za bodočnost.

Zopet drugi roditelji štedijo in hranijo denar, da bi tako preskrbeli otrokom čim večje dote. Odrasle sinove in hčere drže doma pri delu, da jim pomagajo kopičiti bogastvo. Svoje ravnanje opravičujejo s tem, češ, saj bo nekoč vse njihovo, saj bodo naposled prejeli plačilo za delo in trud, ki ga sedaj žrtvujejo za dom.

Otroci ubožnih družin so marsikdaj res hudo zadeti. Dom je pretesen in jim ne more dati zadostnega kruha, zato morajo oditi že v zgodnji mladosti k tujim ljudem v službo kot pastirji, hlapci ali kot pestunje in dekle. Nasprotno pa niso redki slučajji, da revnejši starši preskrbijo svojim otrokom boljšo bodočnost kot bogati. Težka borba za kruh jih je izmodrila, in ne prizele svojim otrokom rev in težav, ki so jih bili deležni sami.

Današnji čas je tak, da si zamore priboriti bodočnost in si zagotoviti kruh le oni, ki je izvežban v kakem poklicu. Samo eden izmed sinov je tako srečen, da podeduje po očetu dom in ognjišče, ob katerem si lahko takoj ustanovi družino; drugi si morajo poiskati prej ali slej kruha drugje. Kdor pa ničesar ne zna, je prisiljen, da se udinja izven doma najtežjemu in najslabše plačanemu delu.

Napačno postopa oče, ki drži odrasle otroke doma, da mu delajo in kopičijo morda bogastvo. Kaj naj počne mladenič z doto, ki mu jo je prihranil oče, saj tako velika ni, da bi zamogel živeti ob njej. Prisiljen je vsekakor, da si služi kruha z delom. In katera

dota omogoči otroku bodočnost? Le v rokah in v glavi je bogastvo, ki nam zagotovi življenjski obstoj; tu sem bi bil moral oče položiti doto otroku. Izvežbanost, znanje, to je prava dota, to je neizčrpno bogastvo, ki zagotavlja človeku pošteno in časti vredno življenje.

Da bomo pa čim odkritosrčnejši in čim določnejši, pribijmo, da ne velja, to samo moškemu spolu, temveč tudi ženskam. Tudi dekle bi se moralo izučiti v nečem; saj je dandanes že toliko poklicov, ki jih vrše izključno ženske, da ni več težko najti kruha oni, ki se je za kako delo usposobila.

Res je, da je materinstvo za žensko najprimernejši in naravni poklic, a ni vsako dekle tako srečno, da bi se moglo poročiti. Mladenci danes dobro pretehtajo svoj položaj in ako uvidijo, da bi ne mogli poštene preživljati družine, ne vstopijo v zakonski stan.

Izkušenost v poklicu zagotavlja ženski pošteno in častno življenje; ker si sama lahko služi kruh, ni siljena, da bi bila komu podložna in je manj nevarnosti, da bi jo kdo izrabljal.

Pri izbiri poklica pa je zelo važno, da usposobimo otroka za oni stan, ki ga najbolj veseli in za katerega kaže največ zmožnosti. Nepravi poklic zagre ni človeku življenje, da se ne čuti v njem srečnega. Tak človek potem zanemarja dolžnosti svojega stanu, da ne vrši dela kakor bi bilo prav in potreba.

Starši naj tedaj upoštevajo zmožnosti in naklonjenosti, ki jih otroci kažejo do posameznih poklicov. Ako je mladenič bistre glave in se rad uči, naj ga dajo v šole, seveda ako to gospodarsko zmorejo; drugače pa naj se odločijo za bodoči stan vselej sporazumno z otrokom. Ako bodo postopali starši tako, bodo izginili ljudje, ki so v življenju podobni begotnim sencam; love se od dela do dela, a ne najdejo nikjer obstanka.

OBČAN.

Povestnica nam pripoveduje, da so se shajali naši pradedi pod vaško lipo v zборе in na pomenke, kjer so sklepali in odločali o skupnih vprašanjih in o koristih, ki so zadevale vas in okolico. Tam so sedeli zreli možje in so se med seboj pogovarjali ter posvetovali o dajatvah, o novih ukazih, o potrebah posameznikov in skupnosti. Imeli pa so tudi pravico, da so razsojali prepire vaščanov in da so nalagali kazni onim, ki so se pregrešili proti občnemu redu in postavi.

Danes te navade ni več; vaške lipe so zapuščne, če niso že zapale sekiri. Ni pa v sedanjem času nič manjša potreba, da je človek dovzeten in navdušen za skupno blaginjo in za občo korist. Nasprotno, gospodarsko in družabno življenje nas prepričuje dan za dnem, da je vzajemnost med ljudmi vedno potrebnejša. Dejstvo, da postaja sodobni človek vedno večji sebičnež, na drugi strani pa potreba po čim tesnejšem gospodarskem in socialnem sodelovanju, sili, da razmišljajo o človeku kot občanu tudi vzgojitelji in med vsemi posebno starši, ker je ravno v njih oblasti največ moči in prilik, da vzgoje otroka v družabno čutečega in mislečega človeka.

Človek je nujno vezan na družbo. Izobčenec, katerega bi družba izločila iz svoje srede in ga pre-

pustila zgolj lastni usodi, bi bil obsojen k poginu. Nihče, tudi najmočnejši človek ne more reči, da mu je tuja pomoč nepotrebna, ali da lahko izhaja brez sočlovekove pomoči. Nebogljeni otrok in betežni starček rabita nekoga, ki ju oskrbuje, a tudi krepak mož je navezan na pomoč soljudi.

Že lastna korist in potreba nas torej silita k vzajemnemu življenju.

Napačno pa bi bilo, da bi človek samo prejemal in nič ne dal, da bi užival dobrote, za katere so se trudili drugi, sam pa bi nikomur ne storil nič koristnega in dobrega. Tak človek bi bil kakor pijavka, ki se hrani ob tuji krvi.

Kot družabno bitje človek ni neomejeno svoboden, da bi počel, kar bi hotel in da bi delal, kakor bi hotel. Nikomur ni dopuščeno, da bi iskal brezobzirno samo lastno korist. Če bi iskali ljudje vselej le lastno dobro brez ozira na pravice bližnjega, bi postalo družabno življenje neznosno, da, celo nemogoče.

Nihče torej ne more popolnoma prezreti družbe, pa vendar najdemo ljudi, ki bi rajši več prejemali kakor pa dajali, dalje bi se hoteli nekateri okoristiti ob vsaki priliki na račun in v škodo bližnjika ali pa celokupne družbe. O takih ljudeh pravimo, da nimajo socialnega čuta, da družabno ne mislijo, da so sebični.

Vzajemnost med ljudmi je zelo blagosna. Po skupnem prizadevanju več poedincev oživijo obče-koristne naprave, katerih bi ne mogel nihče vzpostaviti, ako bi delal vsak sam zase, oziroma vsak na svoje. Koliko pa je v družbi ljudi, ki se za skupno delo ne brigajo, temveč mu celo nasprotujejo in ga zastavljajo. Kdor pozna naše vasi, ima v tem gotovo že dovolj izkušenj. Ako je treba graditi novo pot, so že nekateri, ki delu nasprotujejo in se mu odtegujejo; vas trpi leta in leta na pomanjkanju vode in če se ljudje odločijo za napravo novega vodovoda, so že tu nekateri, ki se upirajo. Takim ljudem pač manjka socialne zavesti; pravimo jim, da so samosvoji.

Pa tudi v vsakdanjem življenju ni včasih med sosedi, oziroma med vaščani prave vzajemnosti in soglasja. Sosed nasprotuje sosedu zgolj iz nevoščljivosti in zavisti; ne pomaga mu v potrebi radi gole škodoželjnosti. Marsikdaj se prepirajo vaščani med seboj za malenkosti, in iščejo, kakor pravimo, dlako v jajcu.

Nevzajemnost med ljudmi škodi blaginji in koristi celokupnosti; nesoglasja in prepiri pa onemogočajo mirno sožitje in zaustavljajo napredek. Nekaterim je popolnoma tuja resnica, da obča korist donša dobiček tudi posamezniku.

Že pri vzgoji otrok mislimo resno na človeka kot občana. Skušajmo privzgojiti zanamcem socialno zavest, čut vzajemnosti in medsebojne strpnosti, ker le tako bo njihovo življenje plodovito in njihovo delo blagonsno. Družinsko in vaško življenje pa nudi največ prilik, da vzgojimo otroka v dobrega in koristnega občana.

V družinskem krogu.

Družina je najmanjša družabna celica. Kakor je stavba zgrajena iz posameznih kamnov, tako je sestavljena tudi družba iz družin.

V družini nastopajo družabne prilike v malem kakor nastopajo v družbi v velikem. Družinsko življenje veže in omogoča medsebojna ljubezen, dalje skupna korist ali kakor pravimo skupni smoter. Družinski člani so vezani med seboj po ljubezni ki jih preveva; starši ljubijo otroke in otroci so iz ljubezni vdani roditeljem. Družini pa jih še skupna korist dela in sopolmoči.

V družini delajo vsi delazmožni člani za skupno korist in uživajo skupno vse, kar so si z delom in trudom pridobili.

Vzajemno življenje in skupni užitek vplivata blagodejno na vzgojo otrok. Že od mladih nog se učijo in spoznavajo, da niso sami sebi vse. Otrok vidi, da ima poleg njega še kdo drugi v hiši iste pravice in dolžnosti kot on. Zgled družinskega življenja zatira

v njem sebične nagone, saj mora dati poleg sebe prostora tudi drugim, saj ni vse njegovo, kar družina ima ali pa kar družina pridobi. Zgled družinske ljubezni ga uči, da mora ljubiti ljudi; medsebojna pomoč med člani družine mu vceplja človečanska čuvstva, da postane njegovo srce plemenito, usmiljeno in sočutno.

Ako vlada med družinskimi člani pravo družabno razmerje, ako sloni življenje na ljubezni in sopolmoči, zajema otrok iz njega bogate nauke za bodočnost.

Družinsko življenje pa ni vselej vzorno in ne ustreza povsod vzgojnim zahtevam. Marsikateri starši si izberejo med otroci ljubljenska, ki mu dovolje več kakor ostalim sinovom in hčeram; izkazujejo mu večjo ljubezen, čedneje ga oblačijo, boljše ga hranijo in mu dajo več svobode, oblasti in pravic kakor pa drugim. Ti izvoljenci so navadno najmlajši med otroci, pa tudi tam si ga starši izberejo, kjer imajo več sinov pa eno samo hčer, ali pa obratno, kjer je mnogo hčera pa samo en sin. Navedeno postopanje staršev ne daje vzgleda družabne pravičnosti in enakosti. Otroci so priča zapostavljanju samih sebe; v njihovih srcih se porodi zavist in mržnja do izvoljenca; ljubljencek sam pa rase v ošabneža, oblastneža ter sebičneža.

Tako in slično ravnanje se maščuje največkrat nad starši samimi. Ljubljenec, kateremu so posvetili največ ljubezni in skrbi, si hoče prej ali slej zabojevati oblast tudi nad njimi. Ko dorase, je proti roditeljem sirov in brezčuten; ne privoščji jim ne kruha ne strehe; tudi če so v revah in težavah, jim ne nudi pomoči. Nasprotno pomagajo največkrat roditeljem ravno zapostavljeni, ki so vžili najmanj dobrot in prejeli najmanj ljubezni.

Med brati in sestrami naj vlada enakost, vsi so staršem enako ljubi in dragi, do vseh imajo enake dolžnosti.

Omenili smo že, kakšno bodi razmerje med sinovi gospodarji in med dedi ter babicami. Tukaj bodi poudarjeno le še to, da se uči otrok spoštovanja in

ljubezni do svojih roditeljev na njihovem živem zgledu. Kakor oče spoštuje in ljubi deda, tako bo sin spoštoval in ljubil očeta. Ljubezen in upoštevanje prvih roditeljev pa budi tudi spoštovanje do starosti v obče. Starost je častitljiva in vredna spoštovanja, zato ni prav, da jo omalovažujemo, še manj pa, da jo zaničujemo.

Posebno kočljivo je postopanje s posli, ki žive in delajo v nekaterih premožnejših družinah. Oni posli, ki služijo po več let, morda celo dobršen del življenjske dobe pri eni hiši, se popolnoma stope z družino, tako se smatrajo naposled kot enakopravni družinski člani. Marsikatera dekla nadomešča pri vzgoji otrok celo mater in niso redki hlapci, ki so si pridobili z vztrajnim in požrtvovalnim delom ter z nesebično skrbjo za dom toliko veljave in ugleda, da upoštevajo njihovo besedo otroci in celo starši. Tako niso potem redki slučajji, da se splete med služabniki in med otroki tesnejša vez, da si osvoje posli pri deci ljubezen in spoštovanje.

Taki služabniki v družini navadno niso zastavljeni, marveč uživajo iste pravice in dobrote kot vsi drugi člani. Težje pa je uravnati razmerje med domačimi in posli takrat, ko so ti vezani na družino samo za kratko dobo. Posebno neprijetno je, če so še zelo mladi in morda v delu neuki. V takih in enakih slučajjih je položaj staršev zelo težak in potrebuje od njih veliko opreznosti ter razumnosti, pa tudi globoke srčne omike, da ne dobiva deca pri postopanju s posli slabega vzgojnega zgleda, ki bi ji vcepil nepravo socialno zavest.

Ako je oče s posli robot, ako je mati z njimi osorna in odljudna, vidi deca v njih ljudi, katerim ni dolžna nikakega spoštovanja, smatra jih celo za manj vredna bitja. Kmalu se potem zgodi, da postanejo nasproti poslom ukazovalni tudi otroci.

Posebno hudo so prizadeti ubogi posli v onih družinah, kjer se smatrajo otroci kot nekaki drugi gospodarji, ali pa tam, kjer je deci vse dovoljeno. V takih hišah so hlapci in dekleta pravi sužnji, ker ni-

majo niti besede, niti moči, da bi branili svojo čast in človeško dostojanstvo.

Starši naj upoštevajo posle kot ljudi, saj ne žive od njihove milosti, temveč si morajo kruh prislužiti. Deco naj uče, da bo služabnike spoštovala. To pa dosežejo le s pravilnim in uljudnim postopanjem s posli.

Ako vlada med družinskimi člani prava vzajemnost, ako jih veže nesebična in požrtvovalna ljubezen, ako je razmerje med njimi urejeno po načelu pravičnosti, bo zajemal otrok iz družinskega življenja najlepši nauk, ki mu bo vzbudil in utrdil družabno zavest in čuvstvovanje.

Med sosedi.

Veliko pripomore k socialni vzgoji mladine strpno in vzorno življenje med sosedi. Vaščani so pač vezani na medsebojno pomoč; vzajemno delo množi in večja njihovo blagostanje ter pospešuje napredek kraja in okolice. Ako pa hoče voziti vsak vaščan le svoj voz in gleda zgolj na korist, ki je samo njemu v prid, je nemoogoče sleherno skupno delo; vsako združno podjetje je obsojeno že v naprej k propadu; napredka ni nikjer.

Razprti vaščani hodijo rajši po grapavih klancih, kakor pa da bi se združili in popravili poti. Pri njih so vse skupne naprave zanemarjene in zapuščene. Ker je vsak gospodar sam svoj, ne more nihče računati na bližnjikovo sopomoč ne pri delu, ne pri uporabljanju orodja. Najtežja pa je v nesrečah, ki zadevajo posameznega vaščana; nihče mu ne nudi svetne ali dušne pomoči.

Najhuje razjedajo življenje med sosedi prepiri in jeza, zlasti še, če sledi potem tožarjenje pred sodnijo. Soseđa se sporečeta radi malenkosti; potem pa tečeta k sodniji in se tožarita. Ni jima mar denarja in časa, ki ga izgubita, samo da zadostita trmi in nepopustljivosti.

Spričo razdrtega, nevzajemnega življenja med sosedi, se otrok gotovo ne vzgaja socialno. Kakor se zgleduje na odraslih, tak bo kot mož tudi sam.

Radi blagostanja, radi napredka moramo vzajemnost med sosedi le priporočati; vredno pa je, da jo gojimo tudi radi vzgoje naših otrok.

Življenje med sosedi naj bo strpno in prepojeno z medsebojno ljubeznijo. Vedno naj bo živ čut do bližnjika. V potrebah in nesrečah naj si sosedje pomagajo med seboj.

Nikdar naj starši ne dopuste, da bi se prepirali domači in sosedni otroci. Že deca naj se uči družabne ljubezni.

Najhujše socialno zlo je prisvajanje tuje lastnine. Pohlep po tujem blagu in imetju ne korenini vselej samo v eni osebi, temveč zajame včasih vso družino. V marsikateri hiši so nedovzetni za pomoč sočloveku sploh vsi družinski člani; vse preveva duh sebičnosti, da grabijo in množijo kolikor le morejo skupno premoženje in ne gledajo na škodo, ki jo radi njih trpi bližnjik.

Družinska in osebna sebičnost odraslih ljudi ne vzgajata otroka v dobrega občana. Družabno življenje sloni na pravičnosti, zato je prisvajanje tujega imetja in pohlep po tujem blagu največji socialni greh. Gorje otrokom, katere navaja k temu že vzgoja!

Nismo pa dolžni samo, da spoštujemo tuje imetje, tudi bližnjikova oseba in njegova čast nam mora biti sveta. —

Največja sreča.

Nekateri pravijo, da je največja sreča v bogastvu, drugi zopet govore, da je srečen oni, ki je s svojim položajem zadovoljen, a tretji trdijo, da je največja človekova sreča v dobroti in v žrtvi, ki jo doprinesemo sočloveku.

Res je; človek, ki je poskusil zadovoljstvo, katero občutimo, ko nudimo bližnjiku pomoč, ta bo pač pritrdil, da je največja sreča v žrtvovanju za druge.

Med nami je obilo ljudi, ki so vezani zgolj na dobroto in pomoč ljudi. Koliko je revežev in siromakov, ki si sami ne morejo prislužiti vsakdanjega kruha! Kako pogosto se pripeti, da zadene človeka nenadoma

nesreča, da se poškoduje, da mu zgori dom, da mu umrje kdo izmed najdražjih! Do vseh teh nesrečnikov imamo dolžnost, da jim po svoji moči pomagamo.

Človek, ki socialno čuti, ne bo podil reveža od praga, temveč mu bo dal od tega, kar ima. Soseda, katerega je zadela nesreča, ne bo prepustil usodi, temveč mu bo priskočil na pomoč.

Ljudomil in blag človek uživa obče spoštovanje in ljubezen. Starši naj bi tedaj gojili mlada srca, da bi postala čim mehkejša in čim dovtetnejša za reve in nesreče drugih.

Osebnost.

Dospeli smo na vrh; kajti najvišji cilj vzgoje je osebnost. In koga lahko štejemo kot osebnost?

Osebnost je oni mož, ki mu je pravica in resnica nad vse, zanjo se bori, če je treba do skrajnosti. Mož, ki je osebnost, je vseskozi pošten in požrtvovalen; samega sebe zataji, da more pomagati drugim. Po srcu je mehak, po pogumu močan. Njegova beseda je razumna in veljavna, njegovo dejanje vselej odločno in dobro.

Da vzgojimo naše otroke v močne osebnosti, bodi naša največja skrb.

Studijski oddelek

Domč. 37

37

DREKONJA C.,

Pod

Go Dom

70014492

COBISS c

GORISKA KNJIZNICA

GORISKA KNJIZNICA FRANCETA BEUKA

COBISS c